

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

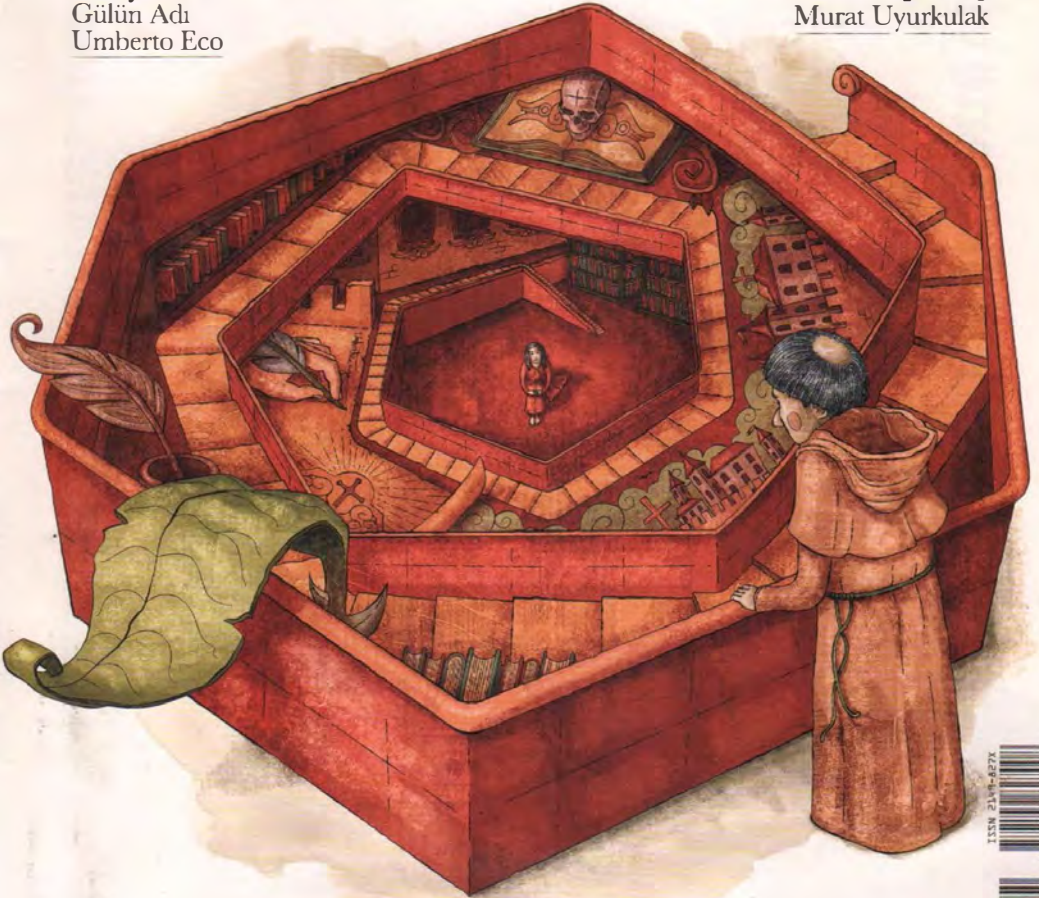
Yıl:1 Sayı:6 Mart 2016 / 9,00 ₺

S.22

Dosya
Gülün Adı
Umberto Eco

S.32

Röportaj
Murat Uyrakulak

S.6
Haydar Ergülen

S.8
Enis Batur

S.10
Sevgül Sönmez

S.13
Akif Emre

S.16
İhsan Fazlıoğlu

İlk aşk deneyimi bütün bir

hayatı belirler mi? Yoksa

kaderimizi çizen sadece tarihin ve efsanelerin

ORHAN
PAMUK

YENİ
ROMAN

KIRMIZI SAÇLI KADIN

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

Kırmızı Saçlı Kadın
Orhan Pamuk
Roman, 204 s.

güçlü müdür?

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

Sayı: 6 - Mart 2016

Ayda bir çıkar
arkakapak.com
ISSN No: 977-2149827008

İmtiyaz Sahibi

Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yayımlar San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmed Ali Çalışkan

Yayın Yönetmeni

Yunus Emre Tozal
yunusemretozal@libronet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan Simsek
erkan.simsek@libronet.com

Editör

İsa Karaaslan
isakaraaslan@libronet.com

Yayın Kurulu

Erkan Simsek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, Cemil Üzen
Zahid Yıldırım, Murat Çiftçi, Hatice Yalçın, Ümit Yaşar Özkan

Görsel Yönetmen

Zahid Yıldırım

Mizanpaj

Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu

Özge Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam

Eray Kanaat
0530 176 79 44
eray.kanaat@libronet.com

Satış

Semih Gülseren
0530 176 79 45
semih.gulseren@libronet.com

Basım Yeri

Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Cad. B4 Blok 164 Seferözü, Küçüçekmece, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 120 58

Dağıtım

Turkuaz Dağıtım
Tel: 0216 585 90 00

Yazı Göndermek İçin

Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri

Altınazade Mah. Kısıklı Cad. Aköz İş Merkezi No:4 B Blok Dış (PK:34662)
Üsküdar - İstanbul

Arka Kapak Papersense'in yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlarda
dağıtılmak üzere çöğallima hakları Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yayımlar San. Tic. Ltd.
Şti.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

2016 kışının bu son ayında yine huzurunuzdayız.

Ocak ayını büyük kayıplarla; Michel Tournier, Tahsin Yücel ve Ergüder Yıldız ile hatırlayacağız demistik. Şubat ise Umberto Eco ve Harper Lee'yi bu dünyadan götürdü. Arka Kapak için Eco'nun gidisi hazin bir tesadüf oldu. Dosya konumuz olarak Eco'yu ve *Güllün Adı* romanını seçmiştik. 19 Şubat'ta, dosya yazıları bir bir gelirken, Eco'nun ölüm haberi de önümüze düşmüştü. Eco, Ortaçağ uzmanı olmakla birlikte güncelle kurduğu güçlü, derin, felsefi ilişkisi ile çağdaşlarından ayrılmış zirvede bir filozof yazardı. Romandan tarihe, felsefeden sosyal bilimlere ufkunu okyanus nispetinde açık bir faniydi Eco. Bu çağın cüretkâr bir tanığı olduğu gibi gelecek çağların da unutulmayan isimlerinden biri olacak. Bu da Eco için saadetlerin en büyüğü olsa gerek.

Eco dosyamızda bütün bu konuların, biyografisinin, düşüncelerinin ve *Güllün Adı* özelinde roman sanatıyla olan ilişkisinin dokümünü çıkarmaya çalıştık. Yavuz Altun, Feridun Andaç ve İbrahim Tüzer'in yazıları Arka Kapak'ın Eco'ya hürmetkâr bir vedası oldu.

Bir diğer kayıbmız ise Harper Lee'ydi. O da 19 Şubat'ta hayata veda etti. *Bülbülü Öldürmek* ile hem Amerikan hem de dünya edebiyatına onurlu bir başyapıt hediye eden Lee, ırkçılık karşıtları için adeta bir kılavuz roman yazmıştı. Alabama gibi ırkçılığın kök saldığı bir "güney eyalet"inden çıkan Lee, Türkiye'de de ilgiyle okunuyor. Kitap dünyası olarak hatırası önünde saygıyla eğiliyoruz.

Dergimiz bu sayıda da bir eliyle güncelle bir eliyle klasiklere tutunuyor. İlyas Koc, Orhan Pamuk'un *Kırmızı Saçlı Kadın*'ini sıcak sıcakına yazdı. Çağdaş romanımızın büyük ismi Murat Uyarıkulak da hem son romanı *Merhume*'yi hem de yazarlık serüvenini anlattı. Uyarıkulak için söyleyecek çok söz var ama özetlersek: Yaşadığı hayatın kendisini getirip bıraktığı yerdir onu romancı yapan. Sert yaşamışlıklardan yonttuğu ama kasten rötuşlamadığı romanları ve oyun oynayan diliyle Uyarıkulak, tahkim ettiği bölgede şimdilik tek başına duruyor. Röportajda bunun izlerini yakalamaya çalıştık.

Editörün masası köşemizde Sel Yayıncılık'tan Bilge Sarıcı var. "Editör teyakkuzdadır." diyen Sarıcı, Orwell'den Galeano'ya, Salah Birsal'den Ferit Edgü'ye masasındaki dosyaları bizimle paylaştı. Konuk kapak tasarımcımız ise İthaki Yayınları'ndan Sükrü Karakoç oldu. Haydar Ergülen, dergimizin adına telmihle arka kapak yazılarına eğildi. Enis Batur kişisel hapsirik başarılarından yola çıkarak hapsirmanın küçük bir tarihini çıkardı. İhsan Fazlıoğlu ise "*Fea'tu felâ-telum*" adlı ilginç bir kitabı tanıtıyor ve bu vesileyle intihal konusuna da değiniyor. Neredeyse her sayı bir yazarın müjdesini vermek en büyük mutluluğumuz. Bu sayının müjdesi Sevgülü Sönmez ve Akif Emre, Sönmez'in ilk yazısı bir Mustafa Kutlu kitabı üzerine, Akif Emre ise okurları İbn Battûta eşliğinde yolculuğa çıkarıyor. İksine de hoş geldiniz, diyoruz. Son olarak ve elbette Barış Bıçkıcı'nın dediği gibi, "*Baharda yine geliriz.*"

Arka Kapak

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?

YIL 1 / SAYI 6

MART 2016

6

HAYDAR ERGÜLEN

ARKAKAPAK YAZILARINI
YENİLEMEK

8

ENİS BATUR

AKSIRIK EDEBİYATI

10

SEVEN GÜL
SÖNMEZ

TAHIR SAMİ BEY
KİMDİR?

13

AKİF EMRE
COĞRAFYAYI
HARİTAYA
HAPSETMEMEK

16

İHSAN FAZLIOĞLU
YAPTINI KIVIRTMAY

18

ABDURRAHMAN
ÜZÜLMEZ
AMERİKAN
DEMOKRASİSİNİ
OKUMAK

20

ALİ HASAR
DÜŞÜNENİN
SERÜVENİ

DOSYA

22

ABDULLAH YAVUZ ALTUN
İBRAHİM TÜZER
FERİDUN ANDAÇ

GÜLÜN ADI
UMBERTO ECO

27

FERİDUN ANDAÇ
ÇAĞINI
SORGULAYAN
UMBERTO ECO

30

İLYAS KOÇ
KENDİNİ
GERÇEKLEŞTİREN
KEHANET

RÖPORTAJ

32

MURAT UYURKULAK
ERKAN ŞİMŞEK, İSA KARAASLAN
YUNUS EMRE TOZAL, UMIT YASAR ÖZKAN

36

İSHAK ARSLAN
GÜÇ VE ZAYIFLIK

38

M. ALİ ÇALIŞKAN
GÖZLERİMİZİN
BAKTIĞI KADAR
DÜNYA

40

İHSAN SÖNMEZ
BABA KİTAPLAR

42

MEDENİ YILMAZ
ORWELL
EVRENİNE GİRİŞ

44

ÖZKAN ALI
BOZDEMİR
ORWELL KAVGANIN
ORTASINDA

45

ADEM ÇİÇEKSÖĞÜT
OSMANLI-TÜRK
EKONOMİSİ

46

NIHAL YORMAZ
DİLLERİN KÖKENİ
ROUSSEAU

48

HASAN ÖZTÜRK
EDEBİYATI ÖLDÜREN
REJİM YIKILABİLİR Mİ?

50

ELİFKURT
NİNEMİN
CAZİBELİ GÖKYÜZÜ

51

FIRAT DEMİREL
GOOGLE NASIL
YÖNETİL(M)İYOR?

52

ÇİZGİ ROMAN
OLAGAN KOLELİK

58

SELÇUK KÜPÇÜK
MÜZİĞİN
ONTOLOJİK ARAYIŞI

60

ŞAHİN TORUN
BİR MEMLEKET
ROMANCISI:
YAŞAR KEMAL

62

SADIK YEMNİ
AGATHA CHRISTIE

64

ÇOCUK EDEBİYATI
ERKAN ŞİMŞEK - MERYEM UÇAR
SERKAN MURAT KIRIKÇI
ELİF KONAR ÖZKAN
MERYEM BETÜL KOÇAK
RABİA GÜLCAN KARDAŞ

70

TUĞBA GÜNER
SİNEMAYA
UYARLANMIŞ
ROMANLARIMIZ

72

PERDE
HASRET

74

BERRAK SİRAL
ORADA BİR KİTAP
VAR UZAKTA

76

KİTAPVİTRİNİ

78

ETKİNLİK GÜNLÜĞÜ

79

EDITORÜN MASASI
BİLGE SANCI

80

ŞÜKRÜ KARAKOÇ
KAPAĞIN HİKAYESİ

2016 ŞUBAT AYINDA HANGİ KİTAPLARI OKUDUK?

Kırmızı Saçlı Kadın
Orhan Pamuk

Kadınsız Erkekler
Haruki Murakami

Bazı Kelimeler
Çok Güzel
Lugát 365

Küçük Prens
Antoine de
Saint-Exupéry

İçimizdeki Şeytan
Sabahattin Ali

2016 YILI ŞUBAT AYI ÇOK SATANLAR

- 1 Kırmızı Saçlı Kadın
- 2 Kadınsız Erkekler
- 3 Bazı Kelimeler Çok Güzel
- 4 Küçük Prens
- 5 İçimizdeki Şeytan
- 6 Elveda Güzel Vatanım
- 7 Yabancı
- 8 Cesur Yeni Dünya
- 9 Şeker Portakalı
- 10 Kürk Mantolu Madonna
- 11 1984
- 12 Hayvan Çiftliği
- 13 Edgar Allan Poe Bütün Hikayeleri
- 14 Bülbülü Öldürmek
- 15 Seyrek Yağmur
- 16 Milena'ya Mektuplar
- 17 Yalnızlar İçin Çok Özel Bir Hizmet
- 18 Sincklerin Tanrısı
- 19 Ayasofya'nın Gizli Tarihi
- 20 Boğulmamak İçin
- 21 Beyaz Kale
- 22 Çavdar Tarlasında Çocuklar
- 23 Fakat Müzeyyen Bu Derin Bir Tutku
- 24 Merhume
- 25 Osmanlı'nın Şifreleri

2016 YILI ŞUBAT AYI ÇOK SATAN E-KİTAPLAR

- 1 TED Gibi Konuş
- 2 Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm
- 3 Hayvan Çiftliği
- 4 Küçük Prens
- 5 Benim Yolum
- 6 Temiz Türkçe Klavuzu
- 7 1984
- 8 Bir Nefeste Dünya Tarihi
- 9 Hayatta Kalma Güncesi
- 10 Halkların Dünya Tarihi

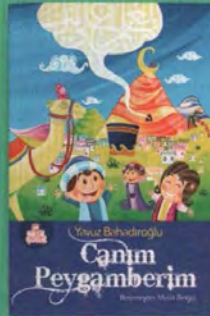
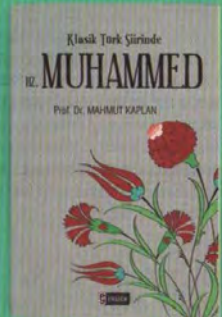
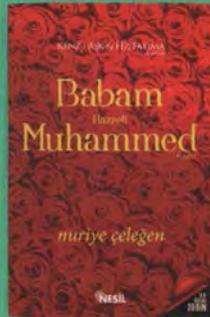
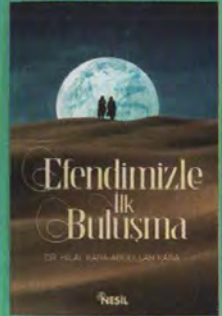

2016 YILI ŞUBAT AYI EN ÇOK SATAN İLK 10 YAYINEVİ - SEPET FREKANSLARI

(%)

Senin aşkın tüm dertlere devâdır yâ Resûlallâh... (s.a.v.)

HERŞEY OKUYAN NESİLLER İÇİN...

 NESİL

 nesilyayinlari.com
0212 551 32 25

 /nesilyayinlari
 /nesilyayinlari

E-Kitap versiyonu Babil, D&R, İdefin, Google Play ve (Books'tan satın alabilirsiniz)

Google play

babıl

ARKAKAPAK YAZILARINI YENİLEMEK

Haydar Ergülen

Birkaç arkakapak yazımı buldum. Üstelik biri de çok yeni, daha iki-üç ay önce yazdığım bir arkakapak yazısı. Bu konuya bir kez daha değinip, yoksa eğilip mi demeliydim, başka konulara geçeceğim gelecek aylarda. Konu dediğime bakınayın, o kadar da ciddiye alınacak şeyler değil. Konu deyince, değil mi, insan enikonu düşünüyor, meraklanıyor, çekiniyor, kendine çeki düzen veriyor, işte o çeki düzenin birazı da yazıya gerekiyor!

Konu dediğim virgül, dipnot, noktalama işaretleri, başka dillerde olup da Türkçede karşılığı olmayan ya da Türkçede olup da başka dillerde karşılığı olmayan sözcükler gibi hepimizin bildiği şeyler. Bu yazıda da şu arkakapak yazılarından gönlümce söz edebilirsem, kim bilir, bunun verdiği gönül rüzgârıyla da belki çeşitli uğraşlara dair sözlüklerden de söz etme olanağımız olur sonraki yazılarda. Ne bile-yin; ayakkabıcılık terimleri sözlüğü, yelken terimleri sözlüğü, demiryolu terimleri sözlüğü, marangozluk terimleri sözlüğü gibi deryalara yelken açmak hoş olmaz mıydı?

Ben eski-yeni arkakapak yazılarımı bulmaya uğraşırken, yarızamanlı öğretim görevlisi olarak derse gittiğim üniversitedeki bir öğrencim de bana bir arkakapak yazısını gösterdi. Meğer 80 öncesinden arkadaşım ki bir nevi 'silah arkadaşlığı' gibi bir şey sayılır, her ne kadar elimize silah almamış olsak da, Semih Gümüş'ün Notos yazı atölyesine gidiyormuş öğrencim ve orada kitaplar için arkakapak yazıları yazıyorlarmış. Bir taşla iki kuş! Ben de yönettiğim yazı atölyelerinde ve okullardaki yaratıcı yazı derslerimde 'arkakapak' yazısı yazdıracağım artık, te-şekkürler Semih, ikincisi de bu yazıda o atölyedeki çalışmalardan da örnekler sunacağım sizlere. Ne de-mişler: Bir yazıda iki kuş, ikisi de birbirinden hoş!

İlki Sevdâ Bahar Savur'dan Latife Tekin'in unutulmaz kitaplarından *Berci Kristin Çöp Masalları* için yazdığı yeni bir arkakapak yazısı: "Sabah naylon leğenden çatıları, eski kilimlerden kapıları, muşamhadan camları, ıslak briketlerden duvarlarıyla çöp yığınlarının çevresinde, ampul ve ilaç fabrikalarının alt yanında, tabak fabrikasının karşısında, ilaç atıklarının ve çamurun kucağına bir mahalle doğdu."

Toplumsal gerçekliğin büyüğü gerçekliğe dönüştüğü

Berci Kristin Çöp Masalları'nda köyden kente göç eden ve şehirde tutunmaya çalışan insanların hayatları masalsı bir dille anlatılıyor. Latife Tekin şehrin ortasına kurulan çöpten yaşamları; gecekondulaşına, çöp toplayıcılığı, hurafeler, işçi sorunu, kapitalizm, Alevilik ve çingenelerin yaşamı ışığında okura sunuyor. Yazar, gerçekliği "bir varmış bir yokmuş" tadında ele alarak mânilerle, türkülerle bezeli bir dille modern bir halk hikâyesi örneği veriyor. Çatılara bağlı beşteke uyuyan çocukların rüzgârın şiddetiyle kanatlanıp uçması, bebeklerin soğuktan usanıp kaçması, çöpten topladıklarını oyuncak yapan çocuklar, fabrikadan kar gibi saçılan zehirle uyuyan çocukların bir daha uyanmaması...

"Çinli kız" Latife Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları* ile kendine has tarzını ve üslubunu bir kez daha ortaya koyarken, okura -mış gibi gerçekleri anlatmayı da ihmal etmiyor. 'Çinli kız' tabiri, kitabı ilk yayımlayan, Türk edebiyatının önde gelen eleştirmenlerinden Mernat Fuat'a ait.

İkinci yazı da yine aynı atölye çalışmasında bulunan Ebru Kurtuluş'tan İnci Aral'ın sevilen kitabı

Berci Kristin Çöp Masalları
Latife Tekin
İletişim Yayınları

Ölü Erkek Kuşlar için bir arkapak yazısı: "İçinde iki kadın barındıran Sına... 'Sü' ne kadar evci-mense, 'Na' bir o kadar özgürlüğüne düşkün... 'Sü' kocası Ayhan'a gönülden bağlı, köklü bir evlilikleri var... Diğer yandan içinde hep bastırıldığı diğer ka-dın 'Na' ve bu kadının ortaya çıkmasına sebep olan Onur kocasının en yakın arkadaşı. Ayhan ne kadar ayakları yere sağlam basan bir adamsa, Onur bir o kadar ürkek... Dengeli gibi görünen evlilikleri, Su-na'nın Onur'a âşık olmasıyla, ağır bir darbe alıyor. İki aşk arasında gidip gelen Sına, kozasından çıkıp arzuladığı kadına mı dönüşecek, yoksa hep alıştığı güvenli ortamında mı kalacak... Yazar bu kitabında, alışılmış kalıpların dışına çıkıyor. Belki de tabu bir konuyu irdeliyor: Kadın aldatırsa..."

Yağmur Yavaş, edebiyatımızın artık 'kült' kitapla-rından olan, Sevgi Soysal'ın *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* için yazdığı arkapak yazısında şöyle diyor: "Sanlı büyük bir giriüüyle devirlecekmişçesine sal-landı kavak. O her an oluşa, değışen şeyleri görme-yenler sezmediler bunu. Öğlendi."

ah bir bilsem anlatmanın inceliklerini başka bir şey istemem dilinden

Arka Kapak / Hasan Erkek - Sevdadan Kanadım

"Sevgi Soysal, cezaevinde yazdığı romanına bu cüm-leyle başlıyor ve bizi savaşı, şiddet, baskı ve yoksul-luk görmüş bir ülkenin, bir yerlerde sıkışıp kalmış insanların dünyasına sokuyor. Bu romanında birbirinden farklı karakterleri, onların farklı hikâ-yecleriyle ustaca kurgulayıp bir öğle vaktinde, bir kavak ağacının dibinde birleştiriyor. Başkarakterler Ali, Doğan ve Olcay'ın giderek dallanıp budaklaşan hikâyesini anlatırken, toplumdaki gerçek bir kesit göstererek önyargılarımızı, öfkemizi, kafa karışıklı-ğımızı, endişelerimizi korkusuzca yüzümüze vuruyor ve kadın-erkek, anne-baba, ağabey-kız kardeş, sevgi-li-arkadaş olmayı derinden sorgulatiyor."

Ben de en son Hasan Erkek'in zarif, dokunaklı şiir-lerini içeren *Sevdadan Kanadım* (Kırmızı Y. 2015) kitabı için "Anlatabilmek İnceliğı" başlıklı bir ar-kapak yazısı yazdım: "Başlık benim değil, Hasan Erkek'in. *Sevdadan Kanadım*'ı okurken ilk gözüme çarpan bu incelik oldu. Şair, "ah bir bilsem anlatma-nın inceliklerini/başka bir şey istemem dilinden" di-yordu. Ve sanırım bunu yalnızca kendi adına, kendi şiiri için değil, hepimizin adına, hepimizin şiirinin ye-rine de demiş oluyordu ki böylece bir ezberi de ters-yüz ediyor ve şair sözüne inanmak gerektiğini güçlü bir incelikte duyuruyordu. Güçlü bir incelik ya da inceliğın gücü... Hasan'ın şiirleri için söylenebilecek

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti
Sevgi Soysal
İletişim Yayınları

pek çok şeyin başında ve sonunda, okuyana güçlü bir duygu olarak geçen şey de bu. Kitabı okuduktan sonra da süren yolculuğun nedeni de bu olmalı. Ben kendimi bazen bir Boğaz vapurunda, bazen bir tren-deymişim gibi duyumsadım ve galiba şairin yolculu-guna ben de katıldım. Çünkü kitabı bitirince, bu aynı zamanda o vapurdan ya da trenden indiğimde demek de sayılır, yitmesini, bitmesini, gitmesini istemediğim bir başdönmesi yaşadım: "Bir karanlığın vardı bili-rim/egilip baksam başım dönerdi" diyor ya şair, hem öyle hem değil. Öyle çünkü şiirle uçurum ve karanlık aynı anlama geliyorsa, aşk da başka ne anlama gele-bilir ki? Aşkın karanlığı olmasa şiir bu kadar açık ve yalın olabilir miydi? Ben olamazd diyorum ve baş-döndürücü bir yolculukta şiirin uçurumuna ve aşkın karanlığına varmak için Hasan Erkek'in *Sevdadan Kanadım* kitabına hepinizi çağırıyorum."

Şimdi de hava durumu.(Şaka değil, bir 'hava du-rumu' yazmak istiyorum, bakalım.) ■

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm
İnci Aral
Kırmızı Kedi

Sevdadan Kanadım
Hasan Erkek
Kırmızı Yayınları

Kadınlar

Eduardo Galeano

Türkçesi: Süleyman Doğru

Ev Anası

Birgül Özcan

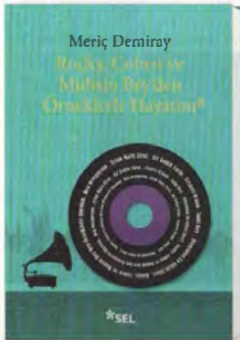
Kaos'un Kutsal Kitabı

Albert Caraco

Türkçesi: Işık Ergüden

Eduardo Galeano'dan her satırıyla etkileyen, öfkeliendiren ve umut veren bir derleme **Kadınlar**, çağın münzevi düşünürlerinden Caraco'nun kaleminden kehanet dolu, provokatif bir metin: **Kaos'un Kutsal Kitabı**, zekası ve emeği ile hapsedildiği alanları aşan, hanımlık müessesesine sığmayıp taşanların hikâyesi: **Ev Anası**, kırılan kalpler, yarım kalan hikâyeler, başansızlıklar, belkiler, keşkeler; sokakla ve müzikle harmanlanan öyküler: **Rocky, Cohen ve Muhsin Bey'den Örneklerle Hayatım**, cinsellik düzeninde bir temaşa daveti: **Queer Temaşa** ve toplumsal cinsiyet rolleri hayallerimizi, ütöpik evrenlerimizi belirleyecek kadar güçlü ve içselleştirilmiş olabilir mi sorusuna cevap arayan **Ütopyanın Kadınları, Kadınların Ütopyası** Şubat'ta SEL'de...

Rocky, Cohen ve Muhsin Bey'den Örneklerle Hayatım

Meriç Demiray

Ütopyanın Kadınları Kadınların Ütopyası

Yasemin T. Yıldırım

Queer Temaşa

Derleyen: Leman S. Dancıoğlu

***SEL**
YAYINCILIK

TAHİR SAMİ BEY KİMDİR?

Sevengül Sönmez

Kitap okumaya ve biriktirmeye düşkün, hatta kitaplar nedeniyle hayatları değişen roman / öykü kahramanlarının, kitap okumayı ve biriktirmeyi sevenlerin üzerinde farklı bir etkisi vardır. Bir kitapsever olarak bu kahramanla özdeşleşmemiz kaçınılmazdır. Kahramanın aldığı her kitap, okuduğu her sayfa bizim için yeni bir merak konusu olurken, kitaplara duyduğumuz muhabbette yalnız olmadığımızı düşünürüz. Kitaplara sığınırken okuduğumuz kitapların kahramanlarının da kitaplara sığındığını bilmek kendimizi güvende hissettirir ve çoğunlukla onların serüvenine aynı anlaşılmazlık duygusuyla ortak oluruz.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı, kitaplara, okumaya, kâğıda, eski eşyalara düşkün bir kahramanın hayat hikâyesidir ve bu hayat hikâyesi, bir kitap okurunun (severinin) kıyısından köşesinden aşına olduğu, kendi başına –henüz– gelmemişse de sahalarda, antikacılar da sık duyduğu hikâyelerden biridir. Kitap toplarken yalnızlığa yelken açtığını geç fark eden, fark ettiğinde de kitaplarından vazgeçemeyecek biridir Tahir Sami. O daha çok gençken Sahaflar Çarşısı'nın en kıdemli esnafı İskender Bey'den duyduğu üzüre; “Kitap aşkının başka sevda kaldırmayacağını” bilerek yaşayanlardandır.

Oykünün anlatıcısı Mustafa, “*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*”ne benzettği bir devlet dairesinde, saçı itina ile taramış, fevkalade düzgün, eskimiş ama bakımlı ve temiz kılıklı bir eski zaman adamına rastladığında, onun bu çağın adamı olmadığını hemen anlar. Erken yaşlanmış bu çocuksu adamla, “hikâyecilik mesleği gereği, kendisi de konuşuyormuş gibi yaparak” konuşur ve Tahir Sami'nin hayatını öğrenmeye başlar.

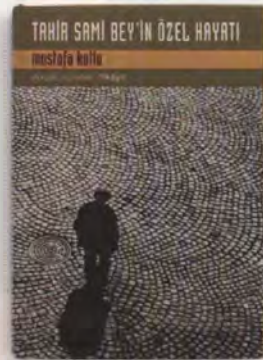
Sohbetle başlayan anlatı, anlatıcının bu konuşmaları yazıya geçirmeye karar vermesi, dahası Tahir Sami'nin hayatını hikâye olarak yazmak istemesiyle çok katmanlı bir yapıya bürünür. Okuyucu (en az) iki anlatının iç içe girdiği / kesiştiği bir öyküyü, onun da bir kurmaca olduğu bilinciyle okuduğunda çok daha sıkı dokunmuş, girift bir anlatı karşısında olduğunu anlayacaktır.

Anlatının kurgusal başarısı sadece bu iç içelikten kaynaklanmaz. Oykünün anlatıcısı gazeteci yazar Mustafa, öykünün karakterlerinden birine dönüşerek çok katmanlı bu anlatının farklı roller taşıyan kişisi olurken,

anlatıcının merak uyandırıcı bulduğu Tahir Sami, başta öykünün kahramanı olarak hayatını anlatırken, ilerleyen sayfalarda hayatı öyküleştirilen ve zaman zaman bu öyküştirmeyi tekzip etmesine izin verilen kişi haline gelir.

Böylece, hayatı anlatılan kişi, edilgen konumundan çıkarak kendi hayat hikâyesinin yazımına ortak olur.

Gazeteci yazar Mustafa, şehirleri yaya dolaşmayı, sokaklara girip oralardaki insanları tanımayı seven, bir binanın yaşamışlığını mimarisinden önemli bulan, İstanbul'u dolaşırken izlenimlerini yazıp sonra da bu yazılarını kitaplaştıran biridir. Tahir Sami ise, “beklediği adam” karşısına çıkınca sohbet etmekten kendini alıkoymayan, başta da dediğim gibi bir eski zaman adamıdır. Kendince yaşamışlıkları, hayalleri ve büyük bir tutkusu vardır: Yıllar boyunca biriktirdiği köy konulu kitaplarıyla kendi adını taşıyan bir kütüphane kurmak. Çünkü o; marifetin çok kitap toplamakta değil kıymetli bir kütüphane kurmakta olduğunu daha ilk imzalı kitabını edindiğinde öğrenmiştir.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı
Mustafa Kutlu
Dergâh Yayınları

Anlatıcı Mustafa, Tahir Sami'yle yaptığı konuşmaları bir düzen içinde yazmaya başlar; Tahir Sami'nin ailesinin köklerine, Eğin'e uzanır. Adını aldığı Tahir Dede'sinin İstanbul'a gelişinden başlayarak üç kuşak bir kitap sever ailenin hikâyesini anlatır: Büyük dede Tahir, Eğin Ermenilerinden Nişan Usta'nın yanında ciltçilik sanatını öğrenmiş mahir bir ustadır; oğlu Ziya (Tahir Sami'nin babası), daha gençliğinde adı anılır bir mücellit olmuştur.

Kuşaktan kuşağa aktarılan bu sanatın kaybolmaya yüz tuttuğu günlerde, mesleğinin erbabı olan Ziya Usta, oğlu Tahir Sami'yi de Sahaflar Çarşısı'ndaki dükkânında bu işlerin içinde ve dükkâna uğrayan kitap meraklılarının arasında yetiştirir; böylece kitap sevdası Tahir Sami'nin içine daha çok küçük yaşta düşer.

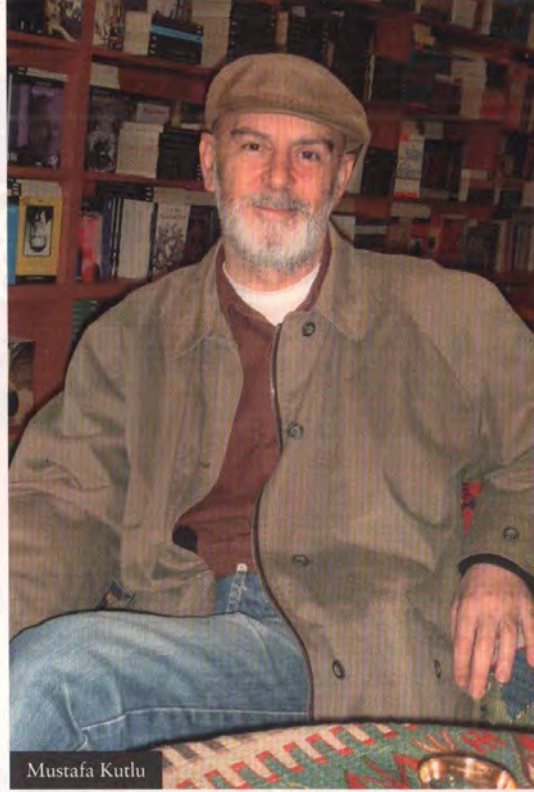
Eski zamanların kitap sevdalılarının buluştuğu, maddi alışverişten çok manevi alışverişin yapıldığı, dostluğun, arkadaşlığın, sohbetin koyulaştığı dükkânlarda geçen günleri, Tahir Sami'yi yaşıtlarından başka bir çocuk yapar, o büyümeden yaşlanır ve başka bir zamanın adamı olarak hayata karışmaya çalışır. Ancak başka aşk kaldırmayan kitap aşkı onu ele geçirince, o hayata karışmak yerine, başka bir nehre akar. Kendini kitap sevenlerin, kitap meraklılarının ve sahafların tuhaf cemaatinin bir parçası olarak bulur.

Tahir Sami'nin başından geçenler, bundan sonrasında, anlatıcı yazarımızın kendisini tanıdığı Devlet Dairesi'nde çalışmaya mecbur eder; ancak Tahir Sami bu dairede, kendisini mutlu eden bir işe ve kâğıt kokulu bir hayata başlamanın imkânını bulduğu için hayatından memnun, kaybettiklerinin ya da vazgeçtiklerinin çetelesini tutmadığı bir düzen kurar.

Güzel bir tesadüfle kendini bir derginin editörü olarak bulduğunda kısa süre için bu tekdüze hayatın değişeceğini düşünür. Umduğu ilgiyi göremediğinde, "memleket kültürüne hizmet" ettiğini hatırlayarak bu hayal kırıklığı üzerinde pek durmaz. O zaten duygularını içinde derin bir yerlere gömeli çok olmuştur. Ta ki başka bir tesadüf ona yüreğinin yerini hatırlatana kadar...

Tahir Sami, Türkçe edebiyattan ve dünya edebiyatından tanıdığımız memur tiplerine benzemekle birlikte o çalıştığı dairenin devlet dahil herkes tarafından unutulmuş olması başta olmak üzere, memuriyetin garip dünyasına kendi uğraşını ekleyerek kitaplar ve kütüphane düşleri arasında bir memuriyet sürdürür. *Kürk Mantolu Madonna*'nın Raif'ine benzeyen yanları vardır; dışarıdan bakıldığında hayatı sıradan ve önemsiz görünür; ama yakından bakılınca sıradışı bir hayatı sürdürdüğü anlaşılacaktır.

Bu açıdan bakıldığında kitabın adı "Tahir Sami Bey'in Sıradışı Hayatı" olsaydı da anlatılanın aynı şey olacağını görmek, "sıradanlık" ile "sıradışılık" arasındaki

Mustafa Kutlu

Fotografi: İsmail Dervişoğlu

karmaşık ilişkiyi düşünmemize neden oluyor. Mustafa Kutlu da bu uzun öyküde kurmacanın olanaklarını tıpkı kahramanın hayatındaki sıradışılık gibi geliştiriyor: Kahramanın kendi hayat hikâyesine şerh düşmesi gibi, okurun "özel hayat" bahsinde sorması muhtemel soruları metne dahil edip anlatıcı-yazar aracılığıyla bunları yanıtlayarak bir okur olarak öykünün neresinde durduğumuzu sürekli sorgulamamızı sağlıyor. Üstelik okurun muhtemel sorularına verdiği yanıtlar ve anlatıcı yazarın, Tahir Sami'ye kurmacanın nasıl bir şey olduğunu, yazarın ne yaptığını anlattığı bölümlerle edebiyatın ne olduğunu (olmadığını) ve edebiyat görüşünü de ustalıkla öykünün arasına gizliyor.

Kitap aşkından başka aşklara yer açamayıp hayatlarını kitaplara adanmışlar kadar, bu aşka baş koymaya adayların da buruk bir gülümsemeyle okuduklarını düşündüğüm *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı*, okuru sarsan ve hüzünlendiren bir hayat hikâyesi olmanın çok ötesinde, Türkçede öykünün olanaklarını genişleten, Sait Faik'ten Sabahattin Ali'ye, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan, Refik Halid'e pek çok yazar ve esere gönderdiği selamla metinler arası okumalara açık, teknik bakımından da özel bir yere sahip bir kitap. ■

İBN BATTÛTA: COĞRAFYAYI HARİTAYA HAPSETMEMEK

Akif Emre

Seyahat, insanın kendine doğru bir keşfidir. Dünyayı, farklı coğrafyaları keşfetmeyi hatırlatan seyahatlerin kendini keşfe dönüştürmesi için seyyahın kendine dair bir kendilik bilincinin olması gerekir. Muhtemelen modern zamanların turizmi ile seyahati ve seyyahı ayırt eden temel fark da bu kendine dair bir bakış (kendilik bilinci) sahibi olabilmektir. Kendine dair bakışı olmayanı evreni, dünyayı, insanı/ ları, coğrafyayı keşfetmesi mümkün değil.

Seyahat kitapları genelde heyecan vericidir. Bir öz sahibini, kendini, dünyayı ve farklı kültürleri algılayışını, kavrayışını tattırır bize. Aynı zamanda o dönemin ruhuyla dünyaya bakmaya başlarız. Tarih kitaplarında göremeyeceğimiz bir iklimdir bu. İnsan tekiyle, geçmiş zamanların hiçbir zaman dokunamayacağımız insan tekiyle, duygularıyla, etrafında olup bitenlerin büyüyle temasa geçmez adeta.

Bu tür kitapların bir anı, gezi rehberi olmayı aşan özelliği gözlemcinin bakışında saklıdır. İnsanların farklı coğrafyaları, toplumları görme imkânı tarihte hiçbir zaman bugünkü kadar yoğun olmamıştı. Adeta bir endüstriye dönüşen ve her tür otantik değeri tüketmeye dönüşen bu sektör, dünyayı hazdan ibaret görmekten ve hayatı bir an için dondurmaktan ibarettir. Yaşadığı hayatın yeknesaklığından bir an için çıkıp hayata yabancılaşmayı dener insanlar başka ülkeleri, toplumları gezerken. Aslında farklılıkları görmez, sadece bakar geçer. Turist habitusu ile seyyah gözü arasında temel fark da bu olsa gerek.

Dünya edebiyatında bizim klasik metinlerimiz içinde *Rihle*'nin çok farklı bir konumu olmasına rağmen yeterince ilgi görmediği, onun bugüne taşıdığı anlam katmanlarını açmaya fazlaca uğraşmadığımız bir gerçek. *Rihle*, Atlas Okyanusu kıyılarından kalkıp bilinen eski dünyanın doğu kıyılarına, Büyük Okyanus'a, yani Çin'e kadar giden, bir âlim ve seyyahın notlarıdır. Yirmi yılı aşkın kesintisiz süren bir gezinin, daha doğrusu hayat biçiminin hülasasıdır.

Rihle'yi bu anlamda diğer örneklerinden ayıran şey bir fakih-seyyahın kılı kırk yaran hassasiyeti ile ayrıntılara dalarken toplumsal, kültürel çözümlemeler

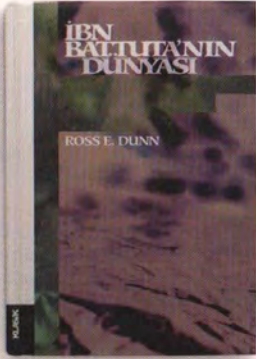
imkânı sunmasıdır. Tam bu noktada İbn Battûta'nın bu muhteşem eserinin Türkçe çevirisinin ender rastlanırla titizlikle yapıldığını söylemekle yetinelim. Asıl konu ise şu: *Rihle* örneğinde olduğu gibi bir seyyahın dünyasına nasıl girilebilir, dünya keşfinin anlam katmanları nasıl çözümlenebilir?

Medeniyetimizin somut gözlemlere dayalı, yaşayan, gündelik hayata dair, siyasetten dini hayata uzanan geniş yelpazede titiz gözlemlerin kodlarını çözmeye yönelik kaç çalışına yapabildik? "*İbn Battûta'nın Dünyası*" bu konuda nadir eserlerden biri. Bir akademisyenin disiplinler yaklaşımına rağmen olanca renkliliği ile bir tür jeokültürel çözümleme yapıyor.

Geleneksel oryantalizmin egzotikleştirdiği İslam âlemi daha çok parçalı, bütünlükten yoksun, ortak değerlerden çok belli belirsiz bir dini inançtan öte ortak bir şurudan mahrum bir coğrafya olarak resmedilir. Siyasi, ekonomik, estetik ve gündelik hayat pratikleri bakımından farklılıklar, tutarsızlıklar sergiler bu devasa kitle. Adına Müslüman denilen ortak

İbn Battûta Seyahatnamesi
Ebû Abdullah M. İbn Battûta Tancî
Çev.: A Sait Aykut
YKY

İbn Battûta'nın Dünyası
Ross E. Dunn
Çev.: Yeşim Sezdimce
Klasik Yayınları

medeniyet değerlerinden, kodlarından mahrum bir yığındır. O nedenle edilgendir. Feminleştirilmiştir. Bir Batılı için heyecan verici gizemler saklayabilir ama bu gizemler fantezi dünyasını tatmin etmekten öteye geçmeyecek bulgulardır. Tepeden bakan mütekebbir oryantalist bakışının ekolojisi.

Yine de modern zamanlarda çıkan bu çalışma, İslam medeniyetinin kodlarını keşfetmeye yönelmiş bir tecessüssün akademik dile aktarılmasıdır. Dunn bu kitabında İbn Battûta'nın gözüyle Tanca'dan Kırım'a, Göynük'ten Maldiv Adaları'na, Hindistan'dan Çin'e ve okyanus kıyılarına uzanır. İbn Battûta ile beraber gezerken dönemin Müslüman toplumlarının ortak değerlerini, sosyal ve ekonomik dinamiklerini bir sosyolog, iktisatçı, siyaset bilimci gözüyle ele alır.

İbn Battûta da jeokültürel malzemelerden hareketle bir medeniyetin kodlarını bulmaya çalışır. Bu bir medeniyet tahlili çabasıdır. Yer yer alıntıladığı kesitler, bu bütünlük içinde özel anlam kazanır ve yıllar sonra farklı coğrafyalarda karşılaştığı başka bir örneklikle ilişkilendirilerek bütünlüğü kurar. İbn Battûta'nın başından geçen sıradan bir olayı bir kesit olarak bağlamına oturtabilmek kültürel çözümleyici bir bakışın titizliğini gerektirir. Mesela; Battûta bir kış mevsiminde Göynük, Mudurnu hattında yolculuk yaparken, karlı bir gece vakti donma tehlikesi geçirdikleri bir anda ormanda bir ışık görür. Sığınacak bir yer bulmanın heyecanıyla çaldıkları kapı bir tekkedir. Bu olay, metafizik bir yorumlamayla tekkenin kerametine izhar edilebilir. Ama bir sosyal

bilimci olarak Dunn, bu olaydan hareketle 14. yüzyıl Anadolu Müslümanlığında tekkelerin sosyal, kültürel, dini işlevine dair bir çözümleme yapacaktır. Yahut Anadolu topraklarına Akdeniz'den ayak basan Battûta'yı misafir etmek için birbirleriyle rekabete giren loncalar ve mensuplarını tatlı bir heyecanla aktarmakla kalmaz. Lonca sistemi, sosyoekonomik konumu ve ahilik sistemine dair bir giriş için çarpıcı bir örnektir.

Battûta'nın Hindistan'da karşılaştığı bir tüccardan aldığı borcu dört yıl sonra Çin'de ödemesi üzerinden Müslüman tüccarların ahlak kodlarını, dinimizmi çarpıcı bir analizle ortaya koyar. Çin'de rastladığı Tancalı baba-oğulla yıllar sonra memleketinde karşılaşması ise hiç de sıradışı bir örnek değildir. Dönemin İslam âlemi, ticari, kültürel akışkanlığın güvenle sağlandığı muazzam bir medeniyet havzasının haritasıdır.

İslam toplumları klasik dönemden itibaren kendi içinde bir küreselleşmeyi, kültürel, ticari ve demografik akışkanlığı sağlamıştı. Bu örnekler çoğaltılabilir. Hangi döneme ait olursa olsun, bir dünyayı anlamamanın yolu, nostaljik bir hayıflanmadan çıkıp bir medeniyetin kültürel kodlarını keşfe dönüştürecek bakış açısı için çaba göstermekten geçmektedir. Bir jeokültürel çözümleme olarak Dunn'un çalışması, İbn Battûta'nın hayatını ele alırken, gezdiği mekânları ve şehirleri açık bir kitap gibi yorumlama denemesidir. Bunca uzun sürede ve farklı coğrafyaların

Bir Osmanlı Coğrafyacısı İşbaşında
Gottfried Hagen
Çev.: Hilal Görgün
Küre Yayınları

insan tecrübesiyle damıttığı Müslüman toplumların, aynı medeniyet değerlerinin farklı versiyonlarının okumasıdır.

Rible'den üç yüz yıl sonra İbn Battûta'ninkinden daha geniş bir dünya ile ilgilenmiş bir coğrafyacıya dair bir kitap benzer kaygılardan yola çıkıyor: Gottfried Hagen'in *Bir Osmanlı Coğrafyacısı İşbaşında* kitabı. Tahmin edileceği üzere, Osmanlı'nın dünyayı keşfetme, anlama, hakikatine nüfuz etme anlamında zirve isimlerinden biri olan Kâtip Çelebi'nin bir eserinin çözülmesi.

Rible üzerine kaleme alınan Dunn'un kitabı, adeta bir üniversite ders kitabı standardındadır. Bir gezginin bilgilerinin kitaplaşmış hali üzerine, başta İslam toplumları olmak üzere kadim kültürlerle beraber insanlık hikâyesini anlamaya yönelik bir çabadır. Ross E. Dunn bunu adım adım çözümleyerek döneminin hütüncül bir bakışla anlamaya çalışmıştır. *Cihannüma* üzerine yazdığı bu eserinde ise Gotfried Hagen, tüm coğrafyaların bilgisini, döneminin birikimlerini damıtarak kitaplaştıran bir bilginin kitabının ruhunu, çevresini, dilini anlamaya ve çözümlemeye çalışıyor...

İnsanlardan çok coğrafya ve mekân, toplumlardan çok şehir ve yapılar üzerine yoğunlaşan bir eser hangi açılardan ele alınabilir? Sadece edisyon kritik yapılarak metin çözümlemesi olsaydı burada bahse değer olmayacaktı muhtemelen. Ama *Cihannüma*'nın mesela şehir anlayışını, şehir okuma biçimini anlamaya çalışmak, dikkatleri buna yönlendirmek farklı bir zihniyet okuması biçimidir. Aynı zamanda, kısa da olsa kitap, hitap ettiği entelektüel kesimin dili ve dünya tasavvurunu analiz ederken Osmanlı uygarlığının kodlarını yakalamak çabası olarak önemli ipuçları veriyor.

Oryantalistlerden miras kalan, bugünün batılı İslamofobik terminolojisine de zemin oluşturan teze göre bir İslam medeniyetinden bahsetmek imkânsızdır. Olsa olsa Müslüman dünyası dediğimiz, belli inanç kriterlerini paylaşmakla birlikte tamamen farklı dini pratik ve kültürlerle bağlı kitle söz konusudur. Bu indirgemeci yaklaşıma karşı İbn Battûta'nın bilinen eski dünyanın hemen hemen tamamını gezerken İslam memleketlerini çözümlemeye çalışmasını, medeniyet okuması anlamında yöntemsel olarak yeniden ele almakta yarar var. İbn Battûta'dan Kâtip Çelebi'ye, farklı zaman ve mekânda yaşamış iki Müslüman münevverini; Müslüman dünya tezine karşılık İslam âlemi gibi ortak medeniyet birikimini çözümlemeye çalışan okumalara ihtiyaç var. Parçalı bir tablo çizen Müslümanların ortak varoluş hafızasını ortaya çıkarmak için önce kuşatıcı bir bakışa ihtiyaç olduğu kesin. ■

Klasikleri OKUMUŞ gibi YAPAMAZSINIZ!

İnsan Kitap.com

babil.com

istiklal cad. no:96 beyoğlu/ İstanbul tel: 0212 249 5555 faks: 0212 249 55556 www.insankitap.com

FE'ALTE, FE-LÂ-TELUM YA DA YAPTIN! KIVIRTMA!

Ihsan Fazlıoğlu

Proklos'un *Timaeus* Şerhi'ndeki ifadesiyle Platon'un en eski yorumcusu Krantor'a göre Platon, *Devlet* (*Cumhuriyet*) adlı eserini yayınladığında çağdaşları tarafından, bir rivayete göre sekiz yıl köle olarak topraklarında bulunduğu Mısır devlet yapısını tasvir edip bunu kendi icadı, yeni bir nazariye olarak sunmakla itham edildi ve alay konusu kılındı. Kadim Grek kültürünün Afrika kaynakları üzerine Martin Bernal'in *Black Athena -The Afroasiatic Roots of Classical Civilization-* adlı eserinde yaptığı incelemeler ve tartışmalar bir yana, tarih boyunca filozoflar, bilginler, yazarlar, şairler, kısaca bilgi ile bir biçimde uğraşan kesimler dile getirdikleri düşüncelerin kökenleri, kaynakları konusunda sık sık bir sorgulamaya tabi tutuldular. Söz konusu sorgulamalar yalnızca ilmi ve akademik ortamlarda ve belirli bir hukuk çerçevesinde cereyan etmedi, bugün de olduğu gibi yeri geldiğinde bir itibarsızlaştırma ve gerektiğinde politik bir araç olarak da kullanıldı.

Osmanlı-Türk kültüründe daha çok şiir çerçevesinde gündeme gelen, başkasına ait bir eseri, bir düşüncüyü, bir tespiti, vb... kendine ait kılmak, kendininmiş gibi göstermek anlamındaki *intihâl* (plagiarizm) farklı dönemlerde ve değişik kültürlerde muhtelif biçimlerde anlaşılmış, tanımlanmıştır. Yine de en temelde konu, kültürlerde bilginin üretilmesi, öğretilmesi, paylaşımı, dolaşımı ve kullanımı ile ilgili tasavvurlarla ilişkilidir. Bu çerçevede, kadim kültürde, özellikle İslam medeniyetinde, *kamusal* olan, paylaşılabilişliği yüksek, başka bir deyişle *yaygın* olarak kullanılan bilgiye atıf yapılmazdı. Örnek olarak, cebir kurucu ismi Harizmî'nin *Kitâb el-muhtasar fi cebir ve el-mukâbele* adlı eserinde verilen bilgiler kendinden sonra hemen hemen aynısıyla tekrar edilmiş; örnekler bile hiç değiştirilmeksizin verilmiştir. O kadar ki, söz konusu durum Harizmî'nin ölümünden altı yüz yıl sonra kaleme alınan Ali Kuşçu'nun *el-Muhammediyye fi ilm el-hisâb*'ındaki cebir bölümü için bile geçerlidir. Öte yandan ileri gelen bir bilginin öğrencileri de hocalarını düşüncelerini atıf yapmaksızın kullanırlar, kendi yorumlarını katarak geliştirirlerdi. İlginçtir ki, kadim kültürlerde, genel olarak bir düşüncenin hakikî mülkiyeti onu ilk ortaya atan, ilk formüle eden kişi değil, tersine geliştiren, son halini veren kişiye aittir.

Mesela Fârâbî'nin çekirdek halinde ortaya koyduğu, ancak İbn Sînâ'nın son halini verdiği; ya da Cuveynî'nin ilk olarak ileri sürdüğü ancak Gazâlî'nin son şeklini verdiği kavramlar ve yargılar, tarihsel süreçte nihâi halleriyle İbn Sina ve Gazâlî'ye mal edilmiştir. Bunun nedeni büyük bir olasılıkla düşüncelerin işlevsellik kazanması ile ilgilidir; işlevsellik, sorun çözmek demektir; bu da söz konusu düşüncenin ilim kamuoyundaki kullanımını ve tanınırlığını sağlar...

Kadim geleneklerde, büyük oranda düşünce, o düşüncüyü savunan okullara nispet edilerek kimlik kazanırdı. Bu okul bir din, bir mezhep, bir meslek, bir meşreb vb. olabilirdi. Atıf olumluya o düşüncenin mülkiyetini vurgulamak; olumsuz ise, yani eleştirmek, reddetmek, vb. içinse mesuliyeti yüklemek adına düşüncenin mensubiyetini belirlemek içindi. Bu uygulamanın en güzel örneklerini, savunulan düşünceleri tahkim etmek için o düşünceye karşı ileri sürülen iddiaları ayrıntılı bir biçimde zikreden şerhler ve haşiyelerde görmek mümkündür. O kadar ki, *kâle* fiilinin hem tek başına hem de şart edatlarıyla verilen farkı kullanımları, hem değişik düşüncelere atıf anlamına geliyordu hem de düşüncelerin konuyla ilgili, güçlü ya da zayıf olup olmadıklarını imleyen itibarlarını belirliyordu. Elbette istisnâ ya da nâdir ve mevcut ilim kamuoyunda oldukça ilginç bulunan bilgiler mucitleriyle birlikte anılıyordu. Bu anılmanın ayrıca önemli bir stratejik nedeni vardı; o da ilginçliğin yattığı sorumluluktan kurtulmak, başka bir deyişle, muhtemel sonuçları bizâtihi düşüncenin sahibine yönlendirmek. Şimdiye değin konuyla ilgili yapılan değerlendirmeler tarihsel koşullar göz önünde bulundurularak, yukarıda dile getirilen, kültürlerde bilginin üretilmesi, öğretilmesi, paylaşımı, dolaşımı ve kullanımı ile ilgili tasavvurları dikkate alarak yeni araştırma ve çalışmalarla çoğaltılabilir elbette. Yine de, vurgulamak adına konuyla ilgili pek çok farklı örnek vermek mümkünse de, kısaca dendiğinde, kadim kültürlerde intihâl konusundaki en merkezî stratejik kavram *kasıttır*, yani eyleme bizâtihi bir bilincin eşlik etmesi. Özellikle doğrudan bilgi ya da bilgiye ilişkin herhangi bir amacı güzetmeksizin, makam, çıkar, manevî üstünlük elde etme gibi bilgidен farklı ya da bilgiye yabancı bir hedefi gerçekleştirmek için

bilgiyi atlama taşı olarak görmek, kısaca kullanmak... İş bu ifade, kadim dönemde intihâlın doğasını belirlemedeki en önemli ölçüttür.

Yukarıda dile getirilen düşünceler dikkate alınmak kaydıyla konuyla ilgili, şimdiye değin karşılaştığım en ilginç çalışmanın Kutbuddin Şîrâzî'nin *Fe'altu fe-lâ-telum* (Tebriz 1305) adlı eseri olduğunu söyleyebilirim. *Yaptım! Kınama!* diye çevrilebilecek eserin adının ilk sözcüğü *Fe'altu* biçiminde okunursa *Yaptım! Kınama!* olarak da tercüme edilebilir. Yine de eserin adını, içeriğini ve üslubunu göz önünde bulundurarak *Yaptım! Kıvırtma!* şeklinde Türkçeleştirmeyi uygun gördüm. İslam medeniyetine ilişkin çalışmalarında şimdiye değin karşılaştığım ve bir benzerini daha görmediğim bu ilginç eserin niçin yazıldığını ve içeriğini incelemiden önce tarihi bağlamını kısaca ele almak istiyorum: Kutbuddin Şîrâzî, Merağa'da, okulun kurucu ismi Nasiruddin Tûsî'den matematik bilimler, bahusus astronomi eğitimi aldıktan ve bilfiil rasat çalışmalarına katıldıktan sonra bu ilimlerde kendini geliştirdi; Sivas Gök Medrese'de hocalık yaparken, hocası Tûsî'nin gezegenler nazariyesini ele aldığı *el-Tezkire fi ilm el-hey'e* adlı eserini, Muhammed Bedahşânî adlı bir kişinin "Nasıl oluyor da gözlemlerden gelen verileri matematik-kinematik modellere dönüştürebiliyorsunuz?" sorusuna yanıt olmak üzere *Nihâyet el-idrâk fî dirâyet el-eflâk* (1281) adıyla şerh etti; akabinde ilm-i hey'et sahasındaki tecrübelerini de dikkate alarak kendine has gezegenler nazariyesini geliştirdiği, nispeten teknik bir eser olan *el-Tuhfet el-şâhiyye fi ilm el-hey'e* (1285) adlı eserini kaleme aldı; daha sonra da bu iki eser ile diğer çalışmalarından hareketle Yavlak Arslan'a sunduğu Farsça *İhtiyârât-i muzafferî* adlı çalışmayı hazırladı. Gazan Han tarafından Tebriz'e davet edilip rasathane, kütüphane ve medreselerden mürekkep, ilmi birikimini uygulayabileceği ortamı sağlayan Şenb-i Gazan matematik-astronomi okulunun başına geçti (1296).

Bir süre sonra, 1300'lerin başında Tebriz'e gelen astronomi Muhammed Himâdî (Himâzî), *Tezkire'yi Beyân mekâsid el-Tezkire* adıyla yeniden şerh etti; şerhinde Şîrâzî'nin *Tuhfe'sini* kullandı; ancak çalışmasında hem daha önceki bilgilerin hem de Şîrâzî'nin bazı fikirlerini kendine mal etti; ayrıca kendince yanlış bulduğu yerlerde fırsatı ganimet bilip Şîrâzî'yi alabildiğince eleştirdi. Şîrâzî ise, Şenb-i Gazan'da bulunan diğer ileri gelen meslektaşları, Şemsuddin Übeydî ve filozof-matematikçi Cemâl Türkistânî gibi isimleri de şahit göstererek *Fe'alte fe-lâ telim* adlı, hocası Tûsî'nin oğlu Asiluddin'e sunduğu çalışmasında Himâdî'nin eserini nereden cümle cümle ele alıp inceledi, kaynaklarını gösterdi, fikirlerin sahiplerine işaret etti, yanlışlarını düzeltti. Ayrıca fırsatı değerlendirip dönemin tartışmalı ilm-i heyet konularını sıkı bir biçimde yeniden ifade etti.

Şîrâzî eserinde, alavere-dalavere işlerinde benzersiz gördüğü Himâdî'ye oldukça sert nitelermelerle bulunur: Konuları anlamadığını, aklının kesmediğini, hamakat içre olduğunu, ele aldığı konuların mefhumlarını anlamaksızın lafızlarla oyalandığını, kısaca cahil olduğunu ve eserinin ilm-i hey'et adına bir skandal (fazîha) olduğunu söyler. Şîrâzî'nin ifadelerinden, Himâdî dediği kişinin kendile de bizzat karşılaştığı ve görüştüğü anlaşılıyor. Yürüttüğümüz çalışmalarda şimdiye değin, Şîrâzî'nin verdiği adın takma bir ad olup olmadığını tespit edemedik; ayrıca zikredilen isim doğruysa Himâdî'nin kim olduğu konusunda da bir bilgimiz yok. Bazı karineler ismin takma olduğunu, Himâdî'nin muhtemelen, Bizanslı kardinal Gregory Chionades'e, meslektaşlarının tüm muhalefetine rağmen matematik bilimleri ve özellikle o dönemde yabancılarla öğretilmesi sakıncalı olan astronomi eğitimi veren Şemsuddin Buhârî olabileceğine işaret ediyor. Bu tespit sorunu çözmez çünkü Buhârî hakkında da ciddi bir bilgi mevcut değil. Öte yandan bazı karinelerden hareketle Buhârî ile *Zic el-muhakkak el-sultânî alâ usûl el-rasad el-İlhânî'yi* yazan Tûsî'nin ve Şîrâzî'nin eleştirmenlerinden Şemsuddin Vebeknevi arasında da bir ilişki kurulabilmek mümkün. Yine de tüm bunlar saf varsayım; ancak dikkat çekici olan bizatihi bu tür bir eserin varlığı, ve elbette bu tür bir eserin varlığını mümkün kılan, *nasıl ve niçin* sorularına verilecek yanıtların yaşam sürdüğü tarihi bağlam ki konuyla ilgilenince dert sahibi araştırmacıları bekliyor...

AMERİKAN DEMOKRASİSİNİ OKUMAK

Abdurrahman Üzülmöz

1960'larda yeniden keşfedilen Fransız sosyolog Alexis de Tocqueville'in -başka eserleri de bulunmakla beraber- bugün artık klasikleşmiş iki önemli eseri vardır. Bunlardan birincisi, ilk cildi 1835 ve ikinci cildi 1840'ta yayınlanan *Amerika'da Demokrasi*'dir. Diğeri ise 1856'dan itibaren üzerinde çalıştığı ancak ölümünden dolayı tamamlayamadığı *Eski Rejim ve Devrim*'dir. Adı geçen eserlerden ikincisi, Turhan Ilgaz çevirisiyle, -üstelik Mehmet Ali Kılıçbay'ın güzel bir sunuşuyla- daha önce yayınlanmıştı (1994). *Amerika'da Demokrasi*'nin sırasıyla 1962 ve 1994 yıllarında yapılmış iki çevirisi vardı. Ancak bu iki çeviri de tam metin değildi. Ağustos 2015 itibarıyla Doğu Batı yayınları eserin ilk cildini yayımladı. Şimdi de İletişim Yayınları (Şubat 2016) iki cildi bir arada tam metin olarak yayımladı.

Liberal düşüncümüzün sadece bir sosyolog değil, aynı zamanda iyi bir tarihçi olduğunu da söyleyebiliriz. *Eski Rejim ve Devrim*'i okuyup da bunu fark etmemek imkânsız. O da aydınlanma filozofları, Hegel, Marx ve Comte gibi tarihin bir "yön"ünün olduğunu inanmaktadır. Bu yön de en azından XI. yüzyıldan beri bellidir. İnsanlar/toplumlara özgürlük ve çeşitliliği talep etmektedir. İçinde yaşadığı "Restorasyon dönemi"nin başat anlayışının aksine, bu yönün geri çevrilemez ve kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Onun Amerika'ya olan merakı da bununla

ilgilidir. Zira o dönemde Avrupa'da, Amerika'nın Avrupa'yı takip edeceği -dolayısıyla Amerika'nın Avrupa'nın geçmişini temsil ettiği, onunla kıyaslanabileceği- düşünülüyordu. Ancak o tam aksine Avrupa'nın geleceğine tekabül ettiğini düşünüyordu. Dolayısıyla Avrupa'nın gelecekte demokratik bir görünüm kazanacağını düşünüyordu. Bundan dolayı Amerikan demokrasisinin incelenmesi, gelecekteki -demokrasiye ulaşmanın farklı yolları olsa da- durum ve muhtemel sosyal ve siyasal problemler konusunda önemli ipuçları verecekti.

Tartıştığı meseleleri tarihsel bir perspektiften ele alan Tocqueville'in *Eski Rejim ve Devrim*'de cevaplamaya çalıştığı mesele hayatî önemdedir. Fransız İhtilali'ni doğuran koşullar nelerdir? İhtilal niçin demokrasi değil de, şiddet ve despotizm üretti? Tocqueville ihtilali doğuran koşulların feodal dönem Fransa'sındaki sınıflar arasındaki ilişkilerin ortadan kalkması ve merkezileşme ile ilgili olduğunu düşünmektedir. Köylülerin ise en az yarısı toprak sahibi haline gelmişti. Ortaçağ kentleri senyörlerin denetiminde olsa da kendi kendini idare etme hakkına sahipti. Ama ihtilal öncesi Fransa'da gerek kentler ve gerekse önceden senyörlerin idare ve yargıya ilişkin görevleri krallık temsilcileri aracılığıyla merkezi yönetimin eline geçmişti. Dolayısıyla feodal rejimin ortadan kalkması ve merkeziyetçi idarenin tesisi ihtilalin değil *ancien*

régimein eseri idi. İhtilali ortaya çıkaran gelişmeler de bununla ilgiliydi. Çünkü feodal kurumlar anakronik hale gelmişken senyörler ayrıcalıklarını sürdürüyorlar, hatta yeni ayrıcalıklar elde etmeye devam ediyorlardı. (Bu noktada kilisenin/kilise mensuplarının da toprak sahibi ve senyörlerin bir nevi muadili olduğu da akılda tutulmalıdır.) Merkezîyetçi idare ve adaletsiz bir vergi sistemi içinde halk kitlelerinin memnuniyetsizliği ortaya çıkıyordu. Keza eşitliğe aykırı ve gayri adil nitelikler taşıyan siyasal yapının kabul edilemez olması ve nefret uyandırması bu gelişmelerin bir sonucuydu. Bununla beraber ihtilalin arkasında elbette ki burjuva sınıfı bulunuyordu. Ancak bu noktada Tocqueville -M.A. Kılıçbay'ın da işaret ettiği gibi- "Hangi burjuvazi?" sorusunu sormaktadır. Yönetimden dışlanan, despotik ortamı içinde kendini ifade etmek için soyut meselelere yönelen ve gene soyut bir dil kullanan ve radikalleşenler vardır ihtilalin arkasında. Soylular gibi ayrıcalık elde edenler/talep edenler değil.

Burada ihtilalin niçin İngiltere ve diğer kıta Avrupasındaki ülkelerde değil de Fransa'da ortaya çıktığı sorulabilir. Buna gene Tocqueville'den hareketle diyebiliriz ki; orta ve doğu Avrupa'da feodal kurumlar hâlâ ayakta idi. Feodalitenin ortadan kalkma süreci açısından Fransa İngiltere'den dahi ilerideydi. Keza İngiliz soylular sınıfı, sadece Fransa değil tüm kıta Avrupasında farklı olarak aristokrasiye dönüşmüştü. Oysa kıta Avrupasında soylular sınıfı kast özellikleri taşımaktaydı. Sınıf dışı evlilik ve ortaklıklar yapmıyorlardı.

Tocqueville'in Amerikan sistemini incelemesinin arkasında da aynı saik vardı. Demokrasi nasıl inşa edilebilir? Amerika'da olduğu gibi fırsat eşitliği ve özgürlüğün tesis edilmesi nasıl mümkün olabilir? Bu soruya verdiği cevap Fransız İhtilali'nin niçin demokrasiye kapı açmadığı sorusuna verdiği cevapla da ilgilidir. Amerika'da halk idareden soyutlanmış değil bizzat idarenin içinde yer almaktadır. Bir başka tabirle ihtilal öncesi dönemde çeşitli toplumsal sınıfların birbirinden yalıtılmış olması ve idarenin dışında kalması işlevsizliğe, despotizm, radikalizm ve şiddete yol açarken, aksine halkın siyasal örgütlenmenin içinde yer alması, bir başka tabirle kendi kendini yönetmesi tam aksi sonuç vermektedir. Tocqueville özgürlüğü sadece bireyin doğal haklarını kullanması olarak değil toplumsal iradeye dâhil olması olarak da görmektedir. Nitekim onun özellikle dikkat çektiği hususlardan biri Amerika'da mahallî idarede halkın kendi kendini yönettiği ve bunun demokratik bilince yaptığı katkıdır. Öyle ki hukuk sisteminde yer alan "jüri" kurumunun siyasal bir niteliği olduğu ve "halka hükmetmeyi" öğreten bir kurum olduğunu vurgulamaktadır. Amerikan vatandaşı böylece yasama ve çeşitli idarî süreçlere katılarak/yaşayarak yasalara öğrenir.

Peki, Amerika'da her yönüyle mükemmel bir siyasal sistem mi bulunmaktaydı? Bir başka deyişle demokratik sistemi yozlaştıracak hiçbir şey yok muydu? Tocqueville bir taraftan demokrasinin yerleşmesinin bir süreç olduğunu vurgulamak adına, diğer taraftan da çeşitli tehditlerin varlığına işaret etmektedir. Ona göre demokratik yönetimlerin doğasında yer alan "çoğunluğun mutlak gücü" -şu malum çoğunluk diktatörlüğü- demokrasiye karşı en önemli tehdit oluşturmaktadır. Nitekim, yasal olarak köle olmayan siyahiler de oy kullanma veya mülk edinme hakkına sahip olmalarına rağmen böyle bir zorbalıktan dolayı onların bu haklarını kullanması mümkün değildir. Tocqueville yaşasaydı Müslümanlar ve sığınmacıların ülkeye alınmaması gerektiğini dilendiren, canileri kapatmayı vaat eden ve işkenceyi açıkça savunmaktan çekinmeyen Cumhuriyetçi Parti başkan adayı Donald Trump'ın beklenmedik başarısını da bu çerçevede açıklardı herhalde.

Amerika'da demokrasinin gelişimine katkıda bulunan nedenler nelerdir? Tocqueville bu konuda çoğrafinin getirdiği avantajlar vb. hususlara da temas etmekle beraber, özellikle orta sınıfın güçlü olmasını ("parya ve soyluların yokluğu") ve Avrupa'dan göç eden nüfusun ortalama eğitim seviyesinin yüksekliğini gündeme getirmektedir. Bu konuda en dikkat çekici görüşü ise bizce "siyasal toplumun" gelişimi açısından dinin olumlu etkileri olduğunu kabul eden yaklaşımdır. Zannınca Türkiye'de okumuşlarımızın çoğunun anlamakta en çok zorlanacağı husus da budur. ■

Amerika'da Demokrasi
Alexis de Tocqueville
Çev.: Seçkin Sertdemir Özdemir
İletişim Yayınları

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

Ali Hasar

"Tekrar inşa edilen Endülüs zamanında taşıdığımız etek dolusu taşlar, bitmeyen umutlar vardı."
Jacques Berque

Daniel Arasse, *Yakın Bakış* kitabında kayıp anlaımın peşindedir. İncelediği tablolarda okuyucuya farklı bir görme biçimi sunar: Arasse çıktan adımını atar ve bir serüvene çıkar... İnsan manaya erince durulaşır, aklı güzelleşir: Oındaki cevher inci gibi parlamaya başlar. Yolcusunu doyurmayan yol, diyordu Mihâil Nuayme, gidilmeye değmez.

İnsanlığın serüveninde geçmişten günümüze farklı gelenekler gelmiş ve bu geleneklerden çeşitli düşünce iklimleri neşet etmiştir. Her iklimde, coğrafyada bir kök bulunmuş, bu kökten çoğulculuğa giden bir paradigma gelişmiştir. İnsan Yayınları'nın 10 cilt hâlinde yayımladığı *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni* çalışması tefekkür inşasında kendine bir zemin bulmuş, bu zemini kadim hikmet düşünceleriyle beslemiştir. Çalışmanın ansiklopedist bir vizyondan daha çok akademik bir dil tutturularak farklı makalelerle, İbrâhim'in ateşine su taşıyan karınca hissiyatını sırtlayarak –tefekür dairesiyle– neşvünena bulduğu pekâlâ açıktır.

Çin, Hint, Yunanî, İran, Keldânî gibi muhkem düşünce atlatıyla, Osmanlı'daki önemli şahsiyetlerin fikir dünyalarıyla, Yeniçağ mütefekirlerinin yaşımlarıyla bütünsel bir tema yakalamaya çalışarak kuşatıcı olmaya özen gösteren eserin kendi içinde bir dinamizmi ve hareket sahası bulunmaktadır. Serüvenin çizdiği yay, tarihin içindeki çok sayıda düşünüre, felsefî ekollere, entelektüel noktalara temas etmesinin dışında onlarla ilgili bilginin kültürel olarak işlenebilirliğine fırsat tanımaktadır. Bu kronolojik seyrde, –akleden– insanın keskin fikirlerinin de tarihi biçimlendirdiğinin altı çizilmektedir. Kültürün mevrilenişi, zamanın fenomenleri, yapılar ve özneler düşüncenin serüvenindeki ara duraklarından bazılarını teşkil etmektedir. Her cilt içinde bütünlüğü oluşturan yazıların biyografik üsluptan sıyrılarak metodolojik bir yolla, özçüü bir anlatım seçilerek yer aldığı görülmektedir.

Bilgiyle arınmanın dünya hapisanesinden kurtuluş olduğunu savunur İhvân-ı Safâ. *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni*, insanın yatay ve dikey gelişimine müteavazı bir katkıdır. İnsan Yayınları'nın sunduğu bu çalışma; fikir dünyası için iyi niyetle atılmış bir adım, insanın engin tabiatı için bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Eserin meydana gelmesinde kıymetli akademisyenlerin emeği yadsınmaz bir gerçektir. Her makalenin, alanında yetkin bir akademisyen tarafından ele alınmasının, özverinin bir cüzü; baskı ve kapak detaylarının estetik hissiyatların bir harmanı olduğu aşikâr. Söz ten, mana can konumundadır. Değerli bir girişin olan çalışmanın, can tarafına ağırlık verdiği hissedilebilir. *Düşüncenin Serüveni*, ilmek ilmek işlenen fikir nakışlarıyla ilgiyi hak etmekte ve de kalplerde güzel bir yer edinmeyi beklemektedir. ■

Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni
(10 Cilt Takım)
Kolektif
İnsan Yayınları

Bir şeyi gerçekten çok seviyorsan
başka çaren yoktur da ondan seviyorsundur.

ali lidar'ın son kitabı
z raporu
tüm kitapçılarda...

ROMANIN ECO ÇAĞI

Abdullah Yavuz Altun

“Yazmak için oturduğumda, gerçekten mutlu oluyorum.”
Umberto Eco, *The Paris Review* röportajı

Umberto Eco, 40’lı yaşlarının ikinci yarısında *Gülin Adı’nı* (1980) yazmaya koyulduğunda, zihninde roman yazmakla ilgili hemen her şey yerli yerindedir. İyi bir tarihçi, sıkı bir göstergebilimci, kalın kitapları olan bir akademisyendir. Edebiyat eleştirmenliği yapmış, James Joyce ve James Bond romanları üzerine eserler vermiştir. Bir yayıncı arkadaşı, “amatörlerce polisiye hikâye yazdırmaktan” bahseder bir gün. Eco, bir Ortaçağ uzmanı olarak o dönemde geçen bir polisiye hikâyesinin nasıl olacağını düşler hemen. Uydurma rahip isimleri dolaşmaya başlar zihninde. Bir manastırda kitap okuyan ve zehirlenen bir rahip belirir sonra. Ursula K. Le Guin’in dediği gibi, aslında her roman bir karakterin ufukta görünmesiyle yazılır. Umberto Eco da, Ortaçağ’da bir manastırda geçen bir Sherlock Holmes parodisini, yani Baskerville’li William’ı görür. Önce ona bir dünya inşa eder. Dağ başında bir manastırı (çünkü Kasım ayı olmasına rağmen karla kaplı olmalıdır!), manastırın içindeki Borges-vari bir labirent şeklindeki kütüphaneyi (çünkü labirent hem sonsuzluğu simgelemeli hem de sıkışmışlığı!) ve Aristo’nun “komedi” üzerine kayıp kitabını (çünkü aslında anlatmak istediği komedidir!) yerleştirir. Peki, hikâyeyi kim anlatacaktı? Bir Ortaçağ rahibinin, yani Melki Adso’nun henüz genç bir çırakken yaşadığı bir maceraya dönüştürür bunu. Yıllardır üzerinde çalıştığı Ortaçağ kroniklerini karıştırır. Bir tempo (Eco romanlarının kendine has bir temposu vardır her zaman), bir üslup, bir kozmos kurgulanmıştır artık. Tarihi kroniklerin birer replikasına benzeyen, belirli kurgusal katkılarla örülediği bu yeni kozmosta romanın kelimeleri, Eco’ya göre,

kendiliğinden gelir. Sonraki kitaplarında da göreceğimiz üzere, “gerçek dünya”yla yakın simbiyotik bir ilişki içindeki bu yeni “paralel evren”de roman kendini göstermiştir: Dogmanın hüküm sürdüğü bir Ortaçağ manastırında, septik bir Fransisken rahip bir cinayeti aydınlatırken, Hristiyanlığın temellerindeki ilahiyat tartışmalarına, kitaplarla insanlar arasındaki ilişkilere ve aşk, adalet, bilgi, sembol gibi temel kavramlara dair uzun felsefi konuşmalar yapar.

Gülin Adı’nın yazarı, romanın beklenmedik başarisinin ardından İtalya’da yayınlanan bir dergi için *Somrası* (*Alfabeta*, 49-1993) başlıklı bir makale yazmıştı. Çalışma şeklini, kendince bir romanın ne olduğunu, tarihi romanın ne demeye geldiğini, modern romanla postmodern roman arasındaki benzerlik ve farklılıkları, neden romanı bir Ortaçağ kroniği gibi yazdığını, okurlarından gelen yorumlarda katıldığı ve katılmadığı noktaları, romanın adının neden öyle konulduğunu, polisiye roman yazma dürtüsünü, okuru eğlendirmek istemesini ve şu satırları oradan okuruz: “Kıssadan hisse: Saplantısal düşünceler vardır, bunlar hiçbir zaman kişisel değildir, kitaplar kendi aralarında konuşurlar; tam anlamıyla yapılmış bir polis soruşturması suçlunun biz olduğumuzu kanıtlamalıdır.” Aynı zamanda bir edebiyat eleştirmeni olan Eco’nun daha ilk denemesinde, roman sanatına, üretici gözüyle de bu kadar hâkim olması göz kamaştırıcıdır.

İkinci romanı *Foucault Sarkacı* (1988) için bir röportajında şunları söylüyor Eco: “Gerçek şu ki,

göstergebilim üzerine sayısız makale yazdım ancak sanırım düşüncelerimi *Foucault Sarkacı*'nda makalelerimden daha iyi açıklayabildim. Sahip olduğunuz bir fikir orijinal olmayabilir – Aristo her zaman sizden önce düşünmüştür. Fakat o fikirden bir roman yaratarak onu orijinal kılabilirsiniz.” Buradan biraz da neden roman yazmaya kalkıştığını ve roman sanatında ne bulduğunu anlayabiliyoruz. Eco'nun sadece içerik değil teknik olarak da nereye gitmek istediği bu romanda belirginleşir: Önce çözmek istediği bir gizemi (bir cinayet, bir öğreti, bir icat, bir tarihi doküman...) merkeze alır, onun etrafındaki efsanelere girer (mesela bu ikinci romanda Kabala öğretisi), gizem ve efsaneler arasındaki ilişkiden oluşan kozmosu, karakterlerinin dünyası kılar (“evrendeki her şeyin birbiriyle bağlı olduğu bir dünya”) ve ciddi manada kuşkucu bir karakterin takip ettiği izlek okuyucunun rotası hâline gelir. Şüphe, onun romanının enerji kaynağıdır. Bu arada yola çıkan bir resimden, heykelden yahut kitaptan, fikirden hahsedebilir. Ama illa ki sizi eğlendirecektir! Tapınak Şövalyeleri'ni, Aydınlanma'nın kökenlerini, bilimi ve hurafeyi, bilgisayarları ve Tevrat'ın içinde saklanmış Tanrı'nın gizli isimlerini aynı hikâyede birleştirmiştir zira; ironilerle dolu olması kaçınılmazdır. “Plan” adı verilen büyük komploya iman eden ve “kendi elleriyle” inşa ettikleri bu komployu kaderleri hâline getiren karakterleri seyretmek, keyifli olduğu kadar kederlidir de aslında.

Umberto Eco'nun üçüncü romanı, okurlarının en az bildiği eseri olabilir: Önceki Günün Adası (1994). Bu roman, eleştirmenlerin Eco'ya karşı baltalarını sivrilmesine sebep olur. İlk iki romanla benzer bir yapıya vardır kuşkusuz: İçi şüphe ve tekinsizlikle dolu bir anlatıcı, metinlerarasılık, bolca ve (bazı eleştirmenlere göre) kibirlice boca edilmiş tarihî bilgiler, teknolojiye dair merak, semboller... “Ansiklopedik roman” kavramının hakkını veren bir eser daha! Yazarın bu kadar çok şeyi bir araya getirme ve oradan tekil bir kurgu elde etmeye çalışması, yine çokları için, çoğunlukla kaybedilen bir kumar. Orhan Pamuk'un *Saf ve Düşünceli Romanca*'da “romanın merkezi” diye nitelediği özellikten yoksunluğu çağırıştırıyor bu yorumlar. Ancak Eco, ne yaptığını farkında şu satırları yazarken: “Birçok hikâyeyi tek seferde anlatmaya koyulmak, bir noktadan sonra, ipin ucunu kaçırmaya yol açar.”

Ve dördüncü roman, *Baudolino* (2000). On üçüncü yüzyılda yaşamış bir “fırlana”, çocukluğundan başlayıp ölümüne dek süren maceralarını (Eco, *bilimsel roman* yazmayı sevdiğini söylemişti) Bizanslı tarihçi Niketas Choniates'e anlatıyor. Sorun şu ki, Baudolino kendi ağzıyla itiraf ettiği üzere bir yalancı. Yine güvenilmez bir anlatıcı yani. Kutsal Roma İmparatoru Frederick Barbarossa'nın evlatlık edindiği

Baudolino, Dördüncü Haç Seferi ile İstanbul'a geliyor. Efsaneleri, hurafeleri, devrin tarih ve kültürünü onun eğlendirici hikâyelerinden okuyoruz. Din tartışmaları, uzun uzun ve ballandıra ballandıra anlatılan yalanlar, fantastik hikâyeler (hayali canavarlar, devler ve cüceler, gözleri göğüslerinde yaratıklar...) girila gidiyor. Tarih algımızı köküstürsün, papirüste dahi yazsa tarihî belgelere şüpheyle yaklaşmamızı salık veren bir kitap bu aynı zamanda. Umberto Eco, kahramanına tarih hakkında yalanlar söylerken tarihte gerçekten varolmuş olayları da kurguymuş gibi anlatıyor kitaplarında. Galileo'nun mektuplarında geçen ama hiç icat edilmemiş bir aleti, sanki icat edilmiş gibi karakterinin eline veriyor sözgelimi. Onun edebî maharetinin keskinleştiğini görebiliyoruz: 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan çağlarda geçen romanları, içinde varoldukları “gerçek dünyayı” tersyüz ederek ilerliyorlar. Oyunlarıyla başa çıkmanın imkânsız hâle geldiği bir dünya...

Umberto Eco'nun romanlarının içine serpiştirdiği otobiyografik hikâyelerin en yoğun olduğu eseri, hiç kuşkusuz 2005'te yayınladığı *Kraliçe Leona'nın Gizemli Alevi*'ydi. Burada, hafızasını kaybeden bir kitapçının, yalnızca okuduğu kitapları hatırladığını fark etmesiyle hayatını/geçmişini geri kazanmaya çalışmasına şahit olur okuyucu. Çocukluğunun geçtiği Mussolini İtalya'sını, dedesinin evindeki çizgiromanları, “folio”ları, Gregor Samssa'yı ve kendi “gerçek” kütüphanesindeki pek çok haşka kitabı ya da kitap kahramanını takip ederek hem hafızasını kazanmaya çalışan Yambo'nun, hem de İtalya'nın modern tarihinin panoramasıdır roman. İlk kitabından bu yana

Gülün Adı
Umberto Eco
Çev.: Şadan Karadeniz
Can Yayınları

Çiğdem Meri Tugan

metinlerin peşinden koşar gibi görünse de aslında bir “kayıp kitabı” aramaktadır Eco’nun karakterleri. Gerçekle kurguyu, hakikatle miti birbirinden tasta-mam ayıracak bir metin kaybolmuştur ve onu bul-mak bütün acıları dindirecektir. Çoğu zaman, anlatı-nın (narrative) kendisi o kitaba dönüşür. Anlatmak, kahramanın kaderi hâline gelir.

Anlatına ile kahraman arasında kurduğu bu ilişki-nin en deneysel örneğini, *Prag Mezarlığı* (2010) ro-manında görebiliriz. Antisemitizmin 19. yüzyıl Av-rupa’sında nasıl yayıldığını gösterir bu kez. “Tarih” dozu yüksektir. Şöyle yazar okuyucuya notunda: “Bu öykünün kurgulanmış tek kahramanı Simone Simonini’dir. (...) Bütün öteki şahıslar (...) ger-çekten yaşamışlardır ve bu romanda söylediklerini söylemiş, yaptıklarını yapmışlardır. (...) Ben anla-tım gereği – tarihsel olarak gerçek olan – iki kişinin yaptıklarını ve söylediklerini tek bir kişiye yaptır-dım ve söylettim.” Şizofrenik olarak bölünmüş bu “kolaj” karakter yüzünden ortaya çıkan anlatım, yüzlerce özel ismi, şehirlere ve olaylara dair karma-şık detayları, ve okurun işini daha da zorlaştırmak için araya serpiştirilmiş uzun yemek tariflerini içe-rir. Eco, bu şekilde oluşturduğu kendine has “ör-gü”süyle romanı imkânsıza yaklaştırmıştır artık. Ki bu durum, eleştirmenlerin yazara yönelik eleşti-rilerinin de kaynağını oluşturur. Bu kez “merkez” kaybolduğu için değil üstelik! Komploları deşifre etmek üzere yazıldığı inması taşıyan satırlar o komp-loları öyle ustalıkla anlatıyor ki, okurun bütün Eco romanlarında yaşadığı inançla-şüphe arasındaki ge-irilim bir çeşit hissizliğe yahut kavrama eksikliğine dönüşüyor. Bu yönüyle bir form olarak bütünlüğü kaybettiği bile söylenebilir.

Ve 84 yaşında aramızdan ayrılmadan kısa süre önce yayımlanan romanı *Sıfır Sayı*’da (2015) Umberto Eco, yakın dönem İtalya tarihi üzerine Borges-vari bir denemeye karşımıza çıktı. Hiç yayınlanmayacak

bir gazete için prova sayılar hazırlamakla görevli mu-habirlerin hikâyesine odaklanan roman, bir muhabi-rin Mussolini’nin aslında yaşadığına ilişkin komplo teorisyle yakın dönem İtalya tarihine odaklanan bir temaya kavuşuyor burada. Umberto Eco eleştirisini biraz da “sıradan vatandaşa” yöneltiyor: Yozlaş-mayla mücadele edilirken halkın tepkisizliği karşı-sında komployla gerçeğin, yalan haberle gerçek ha-berin neredeyse aynı değere kavuştuğunu anlatıyor.

Italo Calvino, İtalyan romanında bir geleneğin, insa-nın bilgiye olan açlığını ve bu bilginin bazen teolojik, bazen spekülâtif, bazen büyü, bazen de ansiklope-dik hâle bürüncüsünü konu edindiğini söylemiş bir yerde. Umberto Eco’yu Dante’ye bağlayan bu çizgi önemli. Ancak onu roman sanatına bir yenilik ge-tirmekle itham etmek de kısmen adaletli olabilir. Eco’yu farklı kılan, malzeme edindiği tarih ve karak-terlerle yeni bir edebî biçim inşa etmesi değildi (zira ettiği söylenemez ve bu sebeple belki de Nobel’e la-yık görülmedi). Onun “büyük romancılığı” yazdığı kitapları başka hiç kimsenin yazamayacağını ispat etmesinde aranabilir. Başka hiç kimse, muhtemelen, onun kadar keyifle, sayfalarca süren entelektüel “ge-yik” yazmaya cesaret edemeyecektir. Çocuksu bir neşeyi tarihin unutulmaya yüz tutmuş sayfalarına ta-şıyamayacaktır. *Prag Mezarlığı*’nda, iki tarihî karak-terin tek bir şizofren karakterde buluşturulması gibi Umberto Eco da modern dünyada nadir görülen bir *polymath*’la Borges’in izinden yürüyen modern-son-rası bir “büyük romancı”yı tek bünyede toplamıştı. Çağdaşları G. G. Marquez, Salman Rushdie, hatta Orhan Pamuk gibi roman sanatına biçimsel bir katkı yaptığını söylemek zor olsa da “tarihî roman” ka-tegorisinde onun kadar yetkin eser verebilecek de-taycılıkta ikinci bir romancı bulmak imkânsızdır. Kitaplarla kitapları konuşturma hususunda da Bor-ges’ten devraldığı bayrağı hakkıyla taşıdığına, en azından ben şahitlik edebilirim. ■

Foucault Sarkacı
Umberto Eco
Çev: Şadan Karadeniz
Can Yayınları

Önceki Günün Adası
Umberto Eco
Çev: Kemal Atakay
Can Yayınları

ECO'NUN "ANLATI ORMANLARI" NDA BİR GEZİNTİ

İbrahim Tüzer

Bir kavram olarak bütünlüklü sanatkâr Hayatının merkezine nasıl bir dünyada yaşıyor olduğunu anlama ve bilme gayretini koyan insan, tefek-kürün sınırlarına doğru bir yolculuğa da çıkmış olur. Bu yolculuğa esas teşkil eden çıkış noktası, merkezinde bireyin kendi olmak kaydıyla tüm nesneleri ve hadiseleri derinlikli bir bakış açısıyla yorumlamak ve olup bitene bireysel bir nazar ile yön vermek endişesidir. Bir kez bu yola çıkıldığında ise artık eskisi gibi olunamaz ve yeni bir insan olarak yola devam edilir. Sözüünü ettiğim bu gayret, özellikle sahip olduğu muhayyileden hareketle hayatı yorumlamaya çalışan sanatkâr için biraz daha derinlik ve nitelik arz eder. Hayalinde canlı tuttuklarını tefek-kür ufkuyla bütünlüştürüp gerçekte varolana dair bilinç kazandırma amacıyla olan sanatkâr, hayatı bir bütün olarak görmeye, okumaya, yorumlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. *Bütünlüklü sanatkâr* adlandırmasıyla anılabileceğim insanlar hem muhayyileye hem gerçekte olana dair derinlikli ve sahici bir faaliyet ortaya koyar, varolma alanı meydana getirirler. Onların önerlerinde aşılacak yol tek ve birdir. *Bütünlüklü sanatkârın* dünyasında *şimdi* ile ötenin bütünlüşmesi, muhayyileye dair olan ne varsa *şimdide* ve *burada* ortaya çıkması esastır.

İşarete çalıştığım türden bütünlüklü sanatkârın sayı itibarıyla çok olduğunu söylememiz pek mümkün değildir. Bu seçkin ve özellikli durumu Türk edebiyatından hareketle örnekleyecek olursam akla ilk gelen isim Ahmet Hamdi Tanpınar olur. Tanpınar, hayal ile gerçeğin; rüya ile bilinç alanında meydana gelenin her ikisini de göz önünde bulundurarak hayatındaki tüm faaliyet alanını sanat üzerinden bütünlüklü bir biçimde ortaya koymaya çalışmıştır. Anlatının imkânlarını sonuna kadar kullanırken hem hikâye ve romanlarında imge ve çağrışımlı söyleyiş uzanırken hem de şiirlerinde bu bakış açısından hareket eder. Diğer taraftan bilinçaltının koridorlarında dolaştığı mektup ve anılarında; teori ile kurmacanın izdüşümünün dile geldiği üniversite kürsüsünde hep bütünlüklü bir sanatkârın bakış açısıyla hayatı ve varlığı karşılamaya çalışmıştır.

Umberto Eco ve "Anlatı Ormanı"

Sanatkâra dair söz konusu ettiğim bu sıfatın son dönem Batı düşüncesi ve edebiyat dünyasında belki de en fazla yakıştığı isim, kısa süre önce aramızdan ayrılan

(19 Şubat 2016) Umberto Eco'dur. Anlatmaya bağlı metinlerin unsurlarının ne olduğuyla ilgilenen ve bir sanat eserini yorumlayıp anlamlandırırken hareket noktasının neler olacağı sorusunu soranlar için Eco'nun eserleri vazgeçilmezdir. Özellikle *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, *Yorum ve Aşırı Yorum*, *Açık Yapıt* gibi metinler muhatabı için sadece teorik bilgiyle derinlikli kılınmış kılavuz metinler değildir. Bu eserler aynı zamanda bir düşünürün anlatı türüyle içerden ve sahici bir biçimde kurmayı başardığı bağın da göstergesidir. Nitekim Eco, anlatının tüm unsurlarına yer verdiği romanlarındaki tahkiyenin gücünü de buradan alır ve yazar -eser- okur merkezli teoriye dair işaret ettiği derinlikli hususları, trajedinin ve giz unsurunun kurguda birleşen yanlarıyla incelikli bir biçimde işler.

Umberto Eco'nun benim de vazgeçemediğim kitaplarının başında *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* adlı eseri gelir. Bu metni, yazarın diğer kitaplarından ayıran başlıca unsur belki de anlamaya, bilmeye ve bilinçlenmeye dair gayret içerisinde olanlara yönelik okuma edininin niteliğini tartışıyor olmasıdır. Bu tartışma alanı genel anlamıyla sanat eserine, özel

Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti
Umberto Eco
Çev: Kemal Atakay
Can Yayınları

anlamıyla ise edebî esere/anlatıya muhatap kılınan “okur”un tutumuyla derinlik kazanır. Anlatı evreninin her bir unsurunu “okur”, içerisinde yer aldığı anlam alanının niteliği oranında karşılamakta; buna bağlı olarak “yazar”ın ve “eser”in konumu değişmektedir.

Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti, (Eserden yaptığım alıntılarda, Can Yayınları’nın Kemal Atakay çevirisiyle 1996 yılında İstanbul’da yayımladığı 3. baskısını kullandım.) Umberto Eco’nun Harvard Üniversitesi tarafından 1926 yılından bu yana geleneksel olarak düzenlenen Norton Seminerleri’nde sunmuş olduğu altı müstakil konferansın metinlerinden oluşur. Eco’dan evvel bu seminer dizisinde Italo Calvino, T.S. Eliot, J. Luis Borges gibi unutulmaz sanatkarlar hem kendi eserleri hem de poetik evrenleri hakkında konferanslar vermiş; hatırlanacağı üzere Türkiye’den Orhan Pamuk da 2009 yılında *Saf ve Düşünceli Roman*ı üst başlığını taşıyan konuşmalarıyla programda yerini almıştı. (Pamuk’un 2011 yılında İletişim Yayınları tarafından aynı adla yayımlanan kitabı, bu seminer notlarından oluşmaktadır.) “Ormana Girmek”, “Loisy Ormanları”, “Ormanlarda Oyalanmak”, “Olasi Ormanlar”, “Servandoni Sokağında Tuhaf Olay” ve “Kurmaca Tutanaklar” başlığıyla altı bölümden oluşan kitabında Eco, “orman” metaforunu derinlikli çağrışın alanlarını işaret ederek “anlatı”ya eşdeğer kullanır. Tam da bu noktada yazarın bu tasarrufu, bütünlüklü sanatkara has bir dikkat olarak önem kazanır.

“Örnek yazar”dan “örnek okur” a varlık algısı İnsanın bir ormanın içerisinde girdiğinde karşısına ne çıkacağına bilmeden yol alması gibi sanat eseri de insanı bekleyen türlü sürprizlere imkân verir. Eco, bir ormanda ya da anlatıda yolculuğa çıkmanın içerisinde bulunduğu algı seviyesinin öneme temas ederken şunları söyler: “Bir ormanda dolaşırken, benim yaşamla ilgili, geçmiş ve gelecekle ilgili dersler çıkarmak için her deneyimi, her keşfi kullanmam doğaldır. Ancak orman herkes için kurulmuş olduğundan, orada yalnızca beni ilgilendiren olaylar ve duygular aramamalıyım.” (sh. 16)

Ormanın içerisinde ilerleyen okurun durumunu aslında ne aradığını fark etmesi etkilemektedir. Sonuç itibarıyla “arama” eylemine doğru anlatı evreni/ormanı içerisinde yol alan okur, bir şeylerin farkına varacaktır. Ancak Eco’nun tartıştığı husus bu “arama” sonucunda elde edileceklerin olabildiğince nitelikli olmasıdır. Bu durum çok net bir biçimde anlaşılabilmesi için yazar, iki kavram üzerinde yoğunlaşarak bir önceri de bulunur ve “*ormanda dolaşmanın iki yolu vardır*” diyerek devam eder:

“İlkinde, bir ya da daha fazla yolu denersiniz (...); ikincisinde, ormanın yapısını ve neden bazı patikalara girilip, diğerlerine girilemediğini anlamaya

çalışırsınız. Aynı şekilde, bir anlatı metnini kat etmenin iki yolu vardır. Metin, her şeyden önce haklı olarak öykünün nasıl sona ereceğini (...) bilmek isteyen birinci düzey bir okura yöneliktir. Ancak metin, okuduğu metnin kendisinden nasıl bir okur olmasını istediğini kendine soran ve kendisine adım adım gideceği yolu gösteren örnek yazarın masal ilerlediğini keşfetmek isteyen ikinci düzey bir örnek okura da yöneliktir. Öykünün nasıl sona ereceğini bilmek için, genellikle bir kez okumak yeterlidir. Örnek yazarı tanımak için birçok kez okumak gerekir, belli öyküleri ise sonsuza dek okumak. Örnek okur ancak örnek yazarı keşfettiğinde ve O’nun kendisinden istediklerini anladığında (ya da yalnızca anlamaya başladığında), tam anlamıyla örnek okur haline gelecektir.” (sh. 35).

Umberto Eco’nun yukarıdaki uzun alıntıda işaret ettiği husus, yazar – eser – okur üçgeninin tam da ortasında yer alan insanın varlık algısıyla beraber değerlendirildiğinde nitelikli bir alanda tekrar tekrar çoğalvermektedir. Bu alan, okur ve yazarın ikisinin birden “soran” ve “keşfetmek isteyen” bir bakışa, varlık algısına sahip olmasını gerektirir. Bilhassa “örnek yazar” tarafından meydana getirilmiş metinler, “herkesleşerek” kendi varlık esasını önemsemeyen ve hayatını soru sorma ayıklığının uzağına geçiren “okur” için derinlikli bir anlam ifade etmeyecektir. Bu türden bir okuma edimi, içinde esaslı düşünme faaliyeti barındırmadığından “birinci düzey okur”, “örnek yazar” in metniyle kendi arasındaki bağı çok yüzeysel bir tarzda oluşturarak “öykünün nasıl sona ereceği” ile ilgilenecek ve metnin düz ve görünürdeki anlam dünyasının ötesine geçemeyecektir.

Diğer taraftan hayatın anlamına dair sorular geliştiren, anlatılarında okuyucunun hem ruhsal hem de zihinsel gelişimine imkân tanıyan sanatkarın/ “örnek yazar”ın ürünleri, “özgünlüğü ve pek çok farklı biçimde algılanıp yorumlanmaya elverişli olmasıyla açık yapıdadır” (Açık Yapıt, İstanbul: Can Yayınları, 2001, s. 10.) “İkinci düzey örnek okur” a yönelik olarak derin ve “hareketli” anlam alanlarına açılan bu metinlerin en önemli özelliği ise anlamının “*tamamlanabilir*” olmasıdır. Bu yapıtlar sözü edilen yönleriyle okuyucuya bir tür davetiye çıkarır ve onu metnin içerisinde dâhil eder. Dolayısıyla her “örnek okur”, diğer bir ifadeyle dünya içerisinde bulunuyor olma ayıklığına ulaşma gayretleriyle bir yola koyulan her okuyucu, bu tarz metinlerin anlamını sürekli çoğaltır ve ormanda/anlatıda nefes alabileceği ferah mekânlar elde eder.

Umberto Eco, bir ormana girer gibi anlatıların içerisinde dâhil olduğumuzda etrafa rengarenk çiçekler gibi serpilmiş kelimeleri sadece gözümüzle değil gönlümüzle de görebileceğimizi bize göstermiştir. Bu nitelikli çabası dolayısıyla bile bütünlüklü bir sanatkardır. ■

ÇAĞINI SORGULAYAN UMBERTO ECO

Feridun Andaç

Umberto Eco'nun yazınsal birikimi bir labirenti andırır. Dil ve tarih arasında gezinen biri olması bu labirentin giriş/çıkış yönünü de belirler bir bakıma. Her sözü, dil/kültür bağlamındaki her bir yazınsal metni, kurgusal anlatıları geniş bir bilgi atlasından geçerek gelir önümüze. Zaman zaman okuru kaygıya, dahası ikileme yönelten ondaki iki zamanlı anlatıcı kimliğidir.

Okuru/nu bundan kurtaracak, Eco'nun zamanımızın bir anlatıcısı olduğunu belirleyecek bir çalışma, yeni romanı *Sıfır Sayı* ile yüz yüze bugünü. Onu, kendi payıma bir "kültür adası" olarak görenlerdenim. Öyle malumatfuruşluk eden anlatıcı halleri olsa da Eco'nun tek derdi zamanının içinden geçerken dünle bugüne bakmaktır. Bugündeki geçmişle yüzleşmeye yönliren geleceğin nasıl kurulabileceğine dair de yeni düşünceleri bize taşımasını önemserim.

Açık Yaptı'ı okuyanlar anlatının poetik düzeni kadar düşüncesinin kuruluğunun nasıl olabileceğine dair yeni fikirler/gözlemler edinebileceğini görür. Gezindiği kültür atlasında sanatsal yapının açıklık poetikasının oluşumundaki sürekliliğin kaynağına bizi döndürdüğü gibi, yorumsal olanın ne'liğini de anlatır. Anlatıcının/kurucunun algısı ile yansıtılanın gerçekliği arasındaki bağlantının bir deneyim sonucu ortaya çıkabildiğini de göstermesi önemlidir. Ayrıca sanatçı ile sanat alımlayıcısı arasındaki ilişkiyi/yönelimi bir söylem biçimi olarak yorumlayışı da burada dikkatimizi çeker.

Gene de, Eco'nun gezindiği dil/kültür/tarih bağlantılarını düşünürken onun modern dünyanın algısına dönük kavrayışı, çözümlemeleri/yorumlamaları tarihten geçerek kurduğu romanlarının önünde durur hence. Öyle ki; Eco, zamanın ruhunu kavramanın ötesinde bir bakış/duruş ve söylem geliştirir. İşte tam da bu noktada *Yengeç Adımlarıyla* (2012) *Düşman Yaratmak* (2015) deneme kitaplarında ele aldığı konulara göz attığımızda yeni romanı *Sıfır Sayı*'nın da nasıl güncel bir iklimden yola çıkılarak kurulduğunu gözleriz. Üstelik burada söylemek istediği gerçeklik de bugüne dönük respitin ötesinde toplumun/dünyanın geleceğinin nasıl kurulabileceğine dair ipuçları vermesidir.

Romanı bir medya eleştirisi olarak okuyabilirsiniz. Ama Eco'nun anlatıcı aklı, söylem geliştirme yöntemi romanı bunun da ötesine geçirir. Bilgi çağı

romancısıdır Eco. Romanın da ancak bilgiyle yazılıp sezgiyle pekiştirilebileceğine inanır. Bunu da şöyle açıklar: "Başlangıç noktamın yaratıcı fikir ya da imge olduğunu, anlatı dünyasının yapısının romanın üslubunu belirlediğini söyledim."

Onda "yaratıcı fikir" ön plandadır her daim. Eco, şunu da söylemeden geçemez ama: "Yazar belli bir anlatı dünyası kurduktan sonra sözcükler arkadan gelir ve o özel dünyanın istediği sözcükler olurlar." Bu da şunu gösterir bize anlatıcıya dair; yazdığı konuyu bilmenin ötesinde bir düşünce aurası çizerek yol alması, yapıtıyla kurduğu dünyanın gerçekliğiyle anlatmak istediğinin akkor gibi karşımızda durması.

Sıfır Sayı bu bağlamda Eco'nun çağını nasıl sorguladığına dönük bir kurmaca anlatı olarak çıkar karşımıza. Gerçi denemelerinde sıklıkla medya eleştirisi, toplumsal yazlaşma, kültürel kirlenmeden söz etse de bu kez anlatısının sınırlarını genişletir, hatta kurmacanın içinde özgürce gezinerek çağımıza ayna tutar. Bellek/tarih/zaman, dilsel yolculuk; sözün gücü/etkisi, hatta bir "silah"a dönüşme durumu...

Sıfır Sayı
Umberto Eco
Çev.: Fren Yücesan Cendey
Doğan Kitap

Umberto Eco, *Sıfır Sayı* ile bize YAZAR'ın neyi/nasil yazdığını göstermesi kadar, KONU'sunu işlerken yazarlık tutumunun da nasıl olması gerektiğini öğretir adeta! Burada bir KAYBEDEN'i anlatmaktadır. O kişi günün birinde kendisine şöret ve zenginlik kazandıracak kitabını yazabilmenin hayalindeyken başkası adına bir "polisye"vari anlatı yazmaya soyunmaktadır. Ama bunun için, önce yaşanacakları gözlemesi ve yakınca durması gerekmektedir. Anlatıcı/yazar Colonna, gazeteci Sime'i'n Commendatör Vimercate adına üslendiği, asla çıkmayacak olan günlük bir gazetenin ("Yarin") hazırlanış öyküsünü yazacaktır.

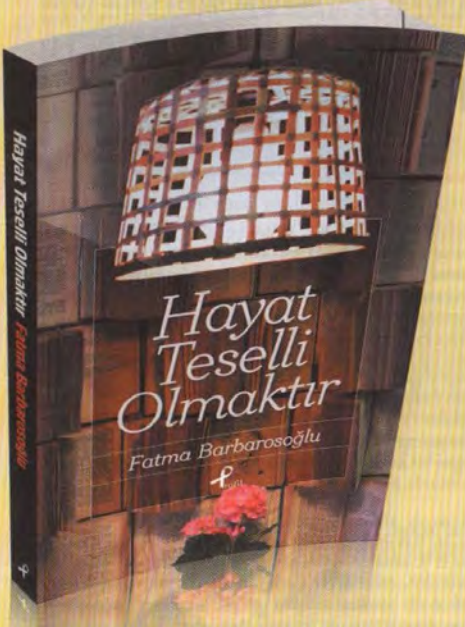
İnsanı niteliksizleştirmeden başarısızlığa sürükleyen, tutundurmayıp sürçkli kaybeden kılan ne varsa bu anlatının özüne siner. Komplo, siyasi kampaşma, haber yapma biçimi, medyanın mutfağı; bu alandaki kirlenme... Ve daha birçok şey Eco'nun bu anlatısının kuruluşunu hazırlayan izleklerdir. Eco, şöyle diyor: "Düşmanı anlamak, şairlere, azizlere veya hainlere özgüdür." Ama öte yakada da düşmanı yaratmak/inşa etmek olduğu sürece düşmanı anlamak çok da işe yaramıyor.

İnsanoğlu var olalı beri "suç" var. Habil ile Kabil'in öyküsü de böyle başlamıyor muydu? Öyleyse düşman da yanı başımızda ya da kapı eşiğinde! Peki, bunsuz bir dünya mümkün mü? Çok güç. Sanat biraz bunun için var; gösterir, uyarır, sağlar, eğitir. Zaman zaman da kıskırtır. Eco'nun bu yeni romanında gösterdiği biraz da budur. Yapılan gazeteciliğin çağımızda bir yandan düşman yaratmak, öte yandan da suça ortak etmek anlamını taşıdığını pekâlâ söyleyebiliriz. Romanın ara öyküsünü oluşturan Mussolini'nin trajedisi ise Eco'nun hayal ürünü bir öykü kurmanın ötesinde tarihsel gerçeklere nasıl bakılabileceğini ve bunun haber olma özelliğini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Evet, hiçbir zaman çıkmayacak bir gazetenin hazırlanış öyküsünün arka planındaki gerçeklere bakınca, bir toplumu her yönüyle okumanın neleri içerebileceğini de bize göstermesi Eco'nun romana yüklediği yeni anlamları içerir bence. Sıradan insana dönük bir öyküyü kurmak için herhangi bir eylemden yararlanabilir anlatıcı. Sonrasında ise, toplumu sıradanlaştırmamanın nasıl bir kumpanya ile gerçekleştirilebileceğini de hayal ederek anlatabilir.

Eco'nun yaptığı da biraz budur. Yarı hayal ama çoğu da gerçek olabilen bir öyküdür *Sıfır Sayı* ile karşınızda duran. Hatta öyle ki; Eco'nun bu romanına semiyolojik bir roman da denilebilir. Görsel iletişim uzmanı gösterge bilimciden de çağını sorgulayan bir roman yazarken bu beklenirdi. O ki, ironisini de elden bırakmadan gerçekleştiriyor bunu... ■

Hayat Teselli Olmaktır

FATMA BARBAROSOĞLU

Marx'ın "Kapitalizm , gölgesini satamadığı ağacı keser." cümlesi ile Efendimizin "Hurma sizin halanızdır." Hadis-i Şerif'ini aynı gün öğrendim. İlkini anlayacak kadar eleştirel bakışım gelişmemiştir henüz.Efendimin cümlesinin anlamını içimde hazır buldum.

Her ağacı o gün bugündür akrabama bildim.

Ağaçların en çok gövdesine sarılmayı sevdim.

Ağaçların gövdesine sarılmayı sevdim . Çünkü canımın canı

Annem bulunduğu her toprağa ağaç dikerdi.

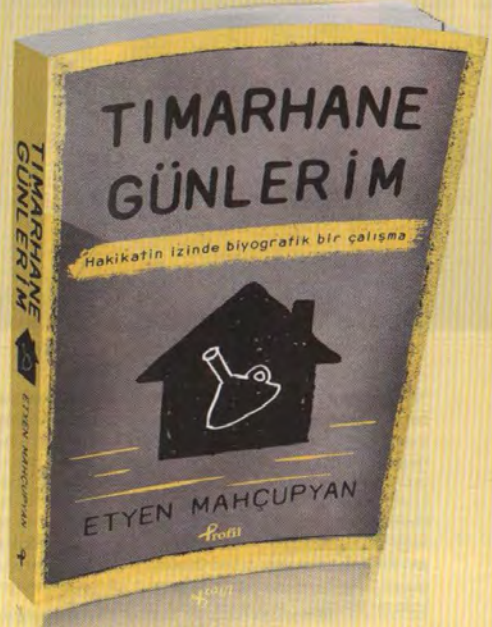
Annemin, hayatın acılarına karşılık bir teselli olarak ağaç dikişini idrak ettiğimde, otuzlu yaşlarımı geride bırakmıştım.

Ömür denilen şeyin bir teselli arayışı olduğunu öğrenmeye henüz başlamıştım.

İşte tam o sıra Yusuf Hemedani'nin cümleleri mihmamdarım oldu.

"Hayat Teselli Olmaktır , herkes tesellisini kendi nev'inden arar " diyordu.

Yusuf Hemedani . Ben tesellimi kelimelerde buldum.

Timarhane Günlerim

Hakikatin izinde biyografik bir çalışma

ETYEN MAHCUPYAN

2002 YILINDA, AKPARTİNİN GİRDİĞİ İLK SEÇİMDE

TEKBAŞINA İKTİDAR OLMASIYLA KAPILARI ARALANAN

YENİ BİR SİYASİ DÖNEM...VE BU YENİ DÖNEMİN

BİRLİKTELİĞİNDE GELİŞEN SOSYOLOJİK VE POLİTİK

ORTAMIN AKLA ZİYAN ALTYAPISINDA KALEME ALINAN YAZILAR...

TÜMÜYLE YAŞANMIŞ OLAYLAR, SÖYLENİŞ SÖZLER

VE ÇEŞİTLİ GAZETELERDE YAYIMLANMIŞ

MAKALELERİN YER ALDIĞI İKİ ANA BÖLÜMDEN

OLUŞAN KİTAPTA, TÜRKİYE'NİN TEK BİR SİYASİ İKTİDAR

EŞLİĞİNDE GEÇİRDİĞİ ZAMAN DİLİNDEN YAŞANANLAR,

YER YER MIZAHİ ÜSLUP, YER YER DİREKT ALINTILARLA

BİREBİR AKTARILYOR.

Orhan Pamuk

“Derdim otuz yıldır üzerinde düşündüğüm bir konuyu felsefi roman düzeyine çıkarmaktı. [Bu konunun] Roman haline gelebilmesi için üzerinde otuz yıl düşünmem gerekti. Çıkış noktam otoriter bir yönetici, usta, usta-çırak, baba-oğul [gibi] konuları tartışmaktı.” Yeni kitabı *Kırmızı Saçlı Kadın* için verdiği bir röportajda bunları söylüyor Nobel ödüllü Orhan Pamuk. *Kırmızı Saçlı Kadın*, Batı’ya ait bir hikâye ile Doğu’nun etkileyici bir anlatısını aynı felsefi düzlemde harmanlayarak, okura “düşüncenin zihinde kelimeler mi yoksa resimlerle mi belirdiği” sorusunu soran bir kitap.

Pamuk, önceki kitaplarına nazaran kolay hazmedilebilir ve hacimsel olarak da daha kısa bir romanla sehlamladı okuru. *Kırmızı Saçlı Kadın*’ın fikri evveliyatı, Pamuk’un 30 yıl önce Heybeliada’da *Kara Kitap* üzerine çalışırken komşu arsada çırağı ile çalışan kuyucu ustasını gözlemlemesine dayanıyor. Kuyucu ile çırağının ilişkisini uzaktan uzağa takip eden Pamuk bununla yetinmez ve kısa bir süre sonra tanışarak kuyucu ile röportaj yapar. Defterine, ileride genişçe hikâyesini yazmak düşüncesiyle tek kelimelik bir not düşer: “Kuyu”. Bu tek kelimenin bir roman haline gelmesi için üzerinde tam otuz yıl düşünür. Kendi ifadesiyle, biçimsel olarak Nobel ödüllü Patrick Modiano’nun tarzını benimseyerek “kısa roman” yazmaya karar verir. Pamuk, kitabın nasıl yazıldığına dair kısaca özetlemeye çalıştığım bu serüvenden sonra hassas bir işçiliğe soyunur. Ancak, önceki kitabı *Kafanda Bir Tuhaflık*’taki gibi arkeolojik bir kazıya girişmez. Üç aşağı beş yukarı ne yazacağı bellidir ancak ince bir matematikle inşa ettiği romanın ana temasını, sınırları mâhut hassas bir şablonun üzerine oturtur. O şablon şudur: Batı’dan bir hikâye al [Babasını öldürüp annesiyle birlikte olan Oidipus’un trajedisini]. Doğu’daki karşılığını bul [Oglunu öldüren Rüstem’in ve ölen Sührab’ın hazin dramı]. İkisini aynı kazanda mecz et [Romanın ana kahramanı Cem’in, bu iki hikâye etrafında örgülenen melodramik yaşantısı]. İçine biraz da takıntıyı aşk kat [*Kırmızı Saçlı Kadın*].

Pamuk’un bu şablonun üzerine yerleştirdiği kurgu takdire şayan. Romanın ana kahramanı Cem, bir kuyucu

OIDUPUS VE RÜSTEM: KENDİNİ GERÇEKLEŞTİREN KEHANET

İlyas Koç

ustasına çıraklık eder. Kendi babasından görmediği ilgi ve şefkati, kıvamında bir otoriterlikle kuyucu ustasında bulur. Ustası ona çeşitli menkıbe ve kıssalar anlatırken o ustasına Kral Oidipus’un trajedisini anlatır. Cem, kasabaya gelen bir tiyatro grubundaki kırmızı saçlı kadına âşık olur. Bu grubun sahnelediği kısa oyunlardan biri ise Rüstem ile oğlu Sührab’a aittir. Oidipus’un tersine Rüstem; savaş sırasında bilmeden kendi oğlu Sührab’ı öldürür. Bu iki hikâye Cem’in bütün bir hayatını etkiler. Yıllarca Oidipus ve Rüstem hikâyeleri üzerine araştırmalar yapar. Bir nevi kendini gerçekleştirecek olan bir kehanetin peşinde koşar. Ve o kehanet kitabın sonunda gerçekleşir.

Açıkçası, anlatım dili ve felsefi alt zemininin verdiği mesajlar bakımından okuru yormamasına karşın *Kırmızı Saçlı Kadın*, kurgusundaki aşırı rastlantısal unsurlar nedeniyle okurda bir Yeşilçam filmi havası uyandırıyor. Bu denli rastlantısallıkla gerçek hayatta karşılaşmak zor. Ancak Pamuk, kitapta Doğu-Batı farkını oldukça etkileyici bir örnekle açıklıyor: Düşünce dediğimiz şey bazen kelimelerle bazen de resimlerle ifade edilebilir. Oidipus’un babasını öldürüp annesiyle beraber olduğu sahne Batı’da hiçbir resimde işlenmezken Rüstem’in oğlunu öldürdüğü o acılı anın Doğu’da binlerce kez resmedilmiş olması oldukça çarpıcıdır. ■

Kırmızı Saçlı Kadın
Orhan Pamuk
YKY

EV, BİR YATIRIM ARACINA NASIL DÖNÜŞTÜ?

Yunus Emre Tozal

Oturduğumuz evler nasıl yatırım aracına dönüştü farkında mısınız? “Ev”, “hane” kavramları nasıl bir süreçle “konut”a dönüşerek bir yatırım aracı haline geldi? Tahire Erman, bu sorunun peşinden giderek *Mış Gibi Site* adlı kitabıyla, Avrupa’daki başkentlerde yapılan dönüşümlerden Amerika’daki konut politikalarına ve Türkiye’de yapılan kentsel dönüşüm çalışmalarına uzanarak neoliberal kentleşmenin meydana getirdiği sıkıntıları ele alıyor. Erman, kitabında önce dünyada yaşanan konut sahasındaki uygulamaları inceliyor, ardından yerel perspektifini Ankara-Karacaören TOKİ dönüşüm sitesinde yaptığı detaylı saha çalışması ile nokt alıyor.

Sanayi devriminden sonra tüm dünyada yaşanan değişimlerin toplum hayatındaki etkileri günümüzde de devam ediyor. Özellikle 1950’lerden itibaren Avrupa’da ve Amerika’da birçok şehirde alt gelir grubunun yaşadığı mağduriyetler bugün de kentlerimizde yaşanmakta. Gerek devlet eliyle gerek özelleştirme politikalarıyla neoliberal kentsel dönüşüm hareketleri en çok da alt gelir grubunu etkiliyor; onları evsiz bıraktığı gibi gittikçe şehrin dışına itiyor. İstanbul’u örnek aldığımızda; 95’li yıllarda Merter’te kirada oturabilen üç çocuklu bir baba, 2015 Merter’inde artık oturamıyor, önce Sefaköy’e, ardından Beylikdüzü’ne taşınıyor. Kim bilir 20 yıl sonra Beylikdüzü’nden nereye taşınacak? Burada sorulması gereken soru şu; bu süreç nasıl yaşanıyor? Sürecin babaya, ailesine, çocuklarına ve çevresine etkisi nedir? Oturduğumuz evler, nasıl ve neden bir yatırım aracına dönüşüyor? Bu soruyu sadece şehirçilik çalışmaları yapanlar değil, ya da sadece David Harvey gibi antropologlar, uzmanlar, akademisyenler değil, tüm dünya soruyor. Tahire Erman da bu sorunun peşinde. Bu sorunun yarattığı mağduriyeti yaşayan insanların hayatına odaklanarak onları anlamanın izini sürüyor. Hem dünyadaki uygulamalarını inceliyor hem de özellikle yaklaşık 4 yıllık bir araştırma ile Ankara’da TOKİ’nin Karacaören Projesi kapsamında gerek yüz yüze, gerek ev ziyaretleriyle bu mağduriyeti yaşayan insanların hikâyesini bizlere aktarıyor.

Ünlü mimarlarınızdan Turgut Cansever’in kızı

Mimar Emine Ögün ile yapılan bir röportajda Emine Hanım, babaannesinden dinlediklerini anlatarak eskiden birden fazla ev sahibi olmanın avantajlı olarak görülmediğini, çünkü toplum hayatında kira parası almanın ve o parayı kullanmanın uygun görülmediğini anlatmıştı. Eğer ikinci bir eviniz varsa ve eğer herhangi birisi orada oturuyorsa, oradan kira geliri alınsa bile o kira geliri başka bir yoksula verilmiş, kullanılmamış, örneğin asla gıda alınmamış. Boğazdan geçecek lokmanın alınteri olmasına dikkat edilmiş. Peki, o günlerden bugünlere nasıl geldik? Oturduğumuz evler bir rant aracına nasıl dönüştü, dönüşmeye devam ediyor? “Ben hem kentlerin ne yönde değiştiğine bakıyorum hem de etnografik araştırma yaparak insanların ne yönde değiştiğini anlamaya çalışıyorum. Odak noktam insan.” diyor Tahire Erman, bizi anlatıyor. Komşuluk tarzının değişmesinden sosyal yardım siyasetinin etkilerine, ümit edilen ve ilk başta cezbeden konfor hayalinin hızla yitişinden karşılaşılan maddi zorluklara aslında bizim hikâyemizin izini sürüyor. ■

“Mış Gibi Site”
Ankara’da Bir TOKİ-Gecekondu
Dönüşüm Sitesi
Tahire Erman
İletişim Yayınları

MURAT UYURKULAK

“EDEBİYATTAN BİR SİĞINAK İNŞA EDEMEYİZ.”

Röportaj: Erkan Şimşek, İsa Karaaslan, Yunus Emre Tozal, Ümit Yaşar Özkan

Çağdaş romanımızın büyük ismi Murat Uyurkulak ile hem son romanı *Merhum*'yi hem de yazarlık serüvenini konuştuk. Uyurkulak için söylenecek çok söz var ama özetlersek: Yaşadığı hayatın kendisini getirip bıraktığı yerdire onu romancı yapan. Sert yaşamışlıklardan yonttuğu ama kasten rötuşlamadığı romanları ve oyun oynayan diliyle Uyurkulak, tahkim ettiği bölgede şimdilik tek başına duruyor.

Alessandro Baricco, “Öfke Şatoları” kitabında okumayı eşsiz bir merhem olarak tanımlıyor ve devanı ediyor: “O büyük korkunun açtığı yaraları sarmak için yazının değişmez kesinliği. Pencerenin zorla kabul ettirmek istediği sürekli değişen, hayal meyal seçilebilen görüntü selinden kaçmak için satırların küçük dönemeçlerinde gözün, güvenilir ve kestirme bir yol bulması.” Sizin de okumaya dair “İnsanın hayata karşı bir sıkıntı hissetmesidir.” bakışınız var. Okumak, sıkıntılardan bir kaçış mıdır yoksa bir çıkış yolu aramak mıdır?

Her ikisi de... Hiçbir kaçışa veya çıkış yoluna gerek duymaksızın kendine ait bir dünya inşa etmek ve orada maceralara kapılmak için de okur insan.

Başkalarının dünyasını anlamak için okur. İyileşmek için okur, hastalanmak için okur. Sadece oyalanmak için, eğlenmek için, ağlamak, gülmek, korkmak, titremek için de okur. Neticede, her ne için olursa olsun, okumak paha biçilmez bir tecrübe ve dünyanın en güzel mesaisidir.

Okumak mağlupların işidir, diyorsunuz. Yazmak da öyle mi?

Bir nevi öyle... Alakasız gibi görülebilir ama bizim Umay Aktaş Salman en başarılı il ile ilgili bir haber yapmıştı ve o haberde en başarılı il Tunceli çıkmıştı. Bu çok manidar, hep öyleydi zaten. Bana çok manidar geliyor, tam anlamıyla söylediğim şey bu işte...

Ne yapın başka? Dört taraftan kuşatılmış, dört dağ içinde okumaktan başka ne yapın yani? Sadece dağ anlamıyla değil, Alevi kimliğinizle, Kürt kimliğinizle, Ermeni kimliğinizle... Nereden tutsan çemberin dışında kalıyorsunuz. Evet, okumak mağlupların işidir. Okumak dışında çaresi yok yenilenlerin...

Edebiyat bize bir içimizin olduğunu, ruhumuzun olduğunu, sadece yasalara, maddelere, adına kapitalizm denen alçakça şeye mahkûm olmadığımızı fısıldayabilir; özgürlük yollarını bulmamızı sağlayabilir; içimizdeki karanlıkla yüzleştirebilir...

Arka Kapak / Murat Uyarık

Edebiyat hem okur için hem de yazar için aynı zamanda bir ayna görevi üstleniyor; siz yazar olarak yazarak keşfediyorken bizler okur olarak aynanın karşısına geçiyoruz. Peki, edebiyatı bir zırh gibi görmek mümkün müdür; biraz daha açarsak edebiyat bir sığınma yeri oluşturabilir mi?

Zırh, kaçış, sığınak vb. kelimeler biraz ağır olunca ben ürküyorum açıkçası. Sanki edebiyata taşıyabileceğinden fazla bir yük bindiriyormuşuz gibi... Ben daha ferah bakmaktan yanayım, edebiyatı olduğundan daha yapay, daha "hayatın bir parçası" olarak, hayatın içinde tasarruf ettığınız bir şey olarak görmekten yanayım. Bu, kesinlikle hafifletmek değil ama şunu söyleyebilirim: Edebiyattan bir sığınak inşa edemeyiz. Onu bir kaçış alanı olarak da göremeyiz, hepsinin bir bileşimidir edebiyat. Sonuçta insanın türlü türlü hali var, gençken atılgansındır, ardından bir anda -Allah korusun- yatalak olabiliyorsunuz, ya da anksiyeten vardır başka başka rahatsızlıklar bir anda ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda evet belki sığınak olabilir; sığınak inşasına izin verebilir ama bunun dışında örneğin biz şimdi burada oturup çay içiyoruz, hepimiz farklı farklı evlerden ve çalışma hayatlarından buraya gelip toplandık. Çayları içiyoruz, birazdan ücretini ödeyeceğiz, bitince başka yerlere gideceğiz, hayat tüm hızıyla devam edecek, işte Erkan kardeşimizin çocuğu olmuş, ağlaması var, eve gidince onunla ilgilenilecek, şusu var busu var. Bu sistemin içerisinde bir sürü etkenle ve doneyle böyle yaşamıştık edebiyat bize bir içimizin olduğunu, ruhumuzun olduğunu, sadece yasalara, maddelere, adına kapitalizm denen alçakça şeye mahkûm olmadığımızı fısıldayabilir; özgürlük yollarını bulmamızı sağlayabilir; içimizdeki karanlıkla yüzleştirebilir... Edebiyat dünyayı kurtarır mı, asla kurtaramaz. Ama ruhları terbiye ederek, onları asilleştirerek,

yücelterek, yoğunlaştırarak bir sürü bakış kazandırabilir. Bu bakışlar günün birinde inşallah bir araya geldiğinde örgütlü bir ezilenler, çaresizler gücü oluşturabilirse sistemin aksayan yönlerini değiştirmeye katkıda bulunabilir.

Tolkitabınızdaki o beyaz bayrak sahnesi geldi gözümün önüne...

O kızıl, siyah bayraklar bir yerde siliniyor ve o beyaz bayrak kalıyor. Bir de şunu da biliyoruz. İnsanlığın kurtuluşu ve özgürlüğü iddiasıyla yola çıkanların arpa üretimi artsın diye kitap yazdığımı, şiir yazdığımı biliyoruz. Bildiğimiz bir tarihten geliyoruz, kimsenin bayrağı temiz değil. Kirli bayraklarla dolu bir dünya... Proletkült'ten de bahsetmek isterim. İşte Sovyetler Birliği'ndeki tüm o politikalar, uygulamalar vb. o işler o kadar olmuyor...

Romanla başladınız yazmaya ve romanlar, hikâyelerle devam ediyorsunuz. Şiirle ilgilendiniz mi hiç?

Ben şiir de yazdım. Ama ısrar etmedim, bir zaman karşıma devrinci bir abi çıkıp; "Ya sen biraz daha devam et, baktın olmadı..." deyince bıraktım. (gülüşmeler...)

Orhan Pamuk da şiirle başlıyor. Şiir yazmadığı için romana devam ediyor.

Doğrudur, bilmiyordum.

Üslubunuzda bir sahicilik ama aynı zamanda bir oyun var gibi, edebiyat ve oyun denklemini nasıl kuruyorsunuz?

Onu ben de bilmiyorum. Yazma sürecinde oluşan bir şey. Yazmanın hazzı da orada, sonunu bildiğin bir şeyi niye yazasın ki? Yazma süreci beni alıp götürüyor, ben de sizler gibi kitap bittiğinde nerede olduğumu farkına etmeye çalışıyorum.

İlk kitabınız Tol, “Devrim, bir ihtimaldi ve çok güzeldi.” cümlesiyle başlıyor. Sunay Akın, “Temiz kalan tek yerdir devrim.” diyor. Temiz kaldığı, çocukluğun içinde barındırdığı saflığı ve kirlenmemişliği çağrıştırdığı için mi devrimin ihtimalliği güzel? 12 Eylül’ün çocukluğunuzla olan ilişkisini düşünürsek ümidi, yani o ihtimali kaybetmek nasıl bir duygu, hayatınıza nasıl tesir etti?

Devrim her zaman bir ihtimal ve zaten güzel tarafı da bu. Devrim bir kez başarıya ulaştıktan sonra ona artık devrim değil, iktidar diyoruz. İktidarı, “İmuktedir olmadan” elde tutmak ise epey zor iş. Bir ihtimalken devrimin yarattığı umutlu, taze, canlı ve iyi olma halini iktidardan nasıl sürdürebileceğimiz... Asıl üzerine düşünmemiz gereken şey bu. 12 Eylül ile ilgili meseleye girsek, ben umudumu kaybetmiş değilim. Tabii ki o saf, alık, temiz çocuk değişim artık, kartlaştım, kaşarlandım, kayışlaştım, ama devrim unudum baki. Zaten ya devrim ve sosyalizm ya da barbarlık ve yok oluş. Dünyanın kapitalizmin tahakkümüyle geldiği nokta başka bir seçenek bırakmadı insanlığa.

İlk çocukluğunuzun geçtiği Aydın’daki Gölcük köyünden Diyarbakır’daki zamanlarınıza ve İstanbul’a çeşitli kırılma anları yaşadınız. Bu kırılmaların sizin şimdiki okur-yazarlığınıza etki ettiği muhakkak. Sizi özellikle etkileyen kırılma anlarından birini bizle paylaşabilir misiniz?

16 buçuk yaşındayken, boşanma arifesindeki anımla babam kavgaya ederken kapıyı vurup evden çıkmam. Bir daha geri dönmedim...

Yazdıklarınızda bir gerçeklik tarafı var. Hatta yer

yer rahatsız edici bir gerçeklik... Bunu Zeki Demirkubuz’un filmlerinde de görebiliyoruz. Sizin sayfalarınızdan da keskin kokular geliyor, bu gerçeklik tarafınızı neye bağlıyorsunuz?

Öncelikle herkes yaşadıklarını yazmak zorunda değil, ben de yaşadıklarımı tamamen yazmadım zaten. Ben de bir kolejde okudum örneğin, ama ne oldu, az önce de belirttiğin gibi bir kırılma anı oldu. 16 buçuk yaşında evden kaçınca komıcılık, garsonluk vb. hizmet sektöründe ne iş varsa çalıştım o dönem. Oteller, restoranlar, birahaneler, meyhaneler... Şiddetin çok çıplak görüldüğü yerlerdi buralar, epey bir süre üst tarafı otel alt tarafı pavyon olan bir yerde çalıştım. Şiddetin her türüsüne kendim bulaşmasam bile -kendim de bulaştım bu arada, çoğunda da dayak yedim tabii ki- mukteditin çalışana değil, çalışanların birbirlerine yaptığı şiddeti fark ettim, bu inanılmaz bir şeydi... Patron gelip de bir tane çakarsa o kadar şaşırırmazsın aına bir garson bir garsona çakarsa teditin olursun, tüylerin diken diken olur. *Merhume*’de tüm garsonların kaybolduğu hikâye, gerçek bir hikâyedir. Benim tanık olduğum dünyayı yazıyorum, öyle yaşıyor çünkü... İstanbul’a gelince “seçkinleşti”. Gazeteciliğe bulaşınca o dünyadan uzaklaştım.

Dostoyevski’nin hasta bir yazar olduğu malum. Romanının ve üslubunun ortaya çıkmasında Dostoyevski’nin bu aşırı bozuk halinin belki de pozitif etkisi var, çünkü tasvir edeceği realitenin kendisi bozuk... Sağlıklı bir yazar büyük romanlar yazabilir mi? Siz “Akıllı insan yazmaz. Hele roman hiç yazmaz.” diyorsunuz...

Elbette yazabilir. Büyük romanlar sadece huzursuz ruhların, karışık zihinlerin, velhasıl kaçıkların işidir, diye bir kaide yok. Ama bir parça deliliğin de zararı olmaz, faydası olur. Benim “Akıllı insan yazmaz”-dan kastım, yazma mesaisinin ağırlığı, ciğer söken meşakkati, insanı daimi bir suçluluk ve tedirginlik halinde tutan, sürekli özgüven krizleriyle boğuşmasına yol açan zorluğu. Üstelik yanınızda kimse yok, yardım edecek kimse yok, “Al şunu biraz da sen yaz.” diyeceğiniz biri yok, tek başınısınız.

Fiziki haritayla ilgili yazdıklarınız edebiyatın varlığını da sorguya çekiyor sanki “Fiziki haritayı daha çok severdim, dünya bir bütün olurdu çünkü o zaman. Sınırlar kayboldurdu ve benim için bütün o kesik çizgilerle birbirinden ayrılmış ülkeler varılabilir, görülebilir birer coğrafya haline gelirdi.” diyorsunuz. Edebiyat, sınırlar oluşunca varlık bulmuyor mu? Fiziki haritayla şekillenmiş bir dünya bize neler anlatırdı?

Sınırsız ve sınıfsız bir dünyanın, sadece fiziki haritaya ihtiyaç duyacağınız bir dünyanın nasıl bir şahanelik olacağına dair bugünden ipuçları verir edebiyat. Adına dünya denen bu gezegenin görülecek, yaşanacak, duyulacak ne çok manzarası, tecrübesi, sesi olduğunu hissettirir. Müzikte de, sinemada da, tiyatrodan da bu imkânı bulabilirsiniz, ama edebiyat sadece suretlerimizin değil, ruhlarımızın da bir büyük insanlık noktasında, rengârenk ve hiç birmeyen bir karnavalda buluşmasını sağlar. Bu açıdan edebiyatın gücü müstesnadır.

İlk iki romanınız *Tol* ve *Har*'dan sonra, bir söyleşinizde; "Ben bu dünyada hesabımı *Tol* ve *Har* ile kestim." diyorsunuz. Hikâyelerinizi bir araya topladığınız *Bazuka* 2012'de, son romanınız *Merhume* ise kısa bir süre önce yayınlandı. *Tol* ve *Har* ile hesap kesilmişken *Merhume*'yi nereye konumlandırıyorsunuz?

Bu dünyayla hesabımı iki romanla kestim, derken beni bekleyen ağır bir tecrübeden bihaberdim. Kırılma diyorsunuz ya, öyle bir kırılma ânyı ve sonrasında gelen bir cehennemdi. Detayına girmeyeceğim, ama çok canım acıdı, ciğerim kebab oldu, bir yığın hesaplaşmayı da beraberinde getiren bir kırılmaydı bu. Tekrar yazıya sığınmaktan, o hesapları bir bir görmeye soyunmaktan başka yol bulamadım. *Merhume* işte o hesapların dökümü. "Ben bu dünyayla hesabımı *Tol*, *Har* ve *Merhume* ile kestim." demeyeceğim, çünkü bunu dediğinde devamı fena oluyor.

Öfke, edebiyatınızda önemli bir yer tutuyor. Öfkeli olduğunuzu açık açık belirtiyorsunuz zaten. Bu yüzden olsa gerek kitaplarınızda intikamlar da bulunuyor. Sherlock Holmes; "İntikam yüzümüzde gülümseme ile servis edilmesi gereken soğuk bir yemektir." diyor. İntikam, alındıktan sonra da devam eder mi? *Merhume* bu yönüyle önceki romanlarınızdan biraz ayrılıyor sanki; daha hızlı bir hikâye, sizin tabirinizle "şenlikli", intikam kitabın merkezinde değil.

Yoksulluktan, yoksulluktan, aşağılanmadan, ayrımcılıktan, velhasıl her kavşagında cehennem ateşlerinin yandığı hayatlardan geçip birisini bulmuş insanlar var *Merhume*'de. Bir tür "çete" diyebiliriz onlar için. Ve o çetenin yaptığı bir plan söz konusu. Daha "müstakil" ve "dar alanda" alınan bir intikam bu. Zenginlerden, mukteditlerden, erkeklerden, balalardan alınan bir intikam onlarınki.

Son olarak, okurlarınızla çok güzel bir ilişkiniz var, sıcak, samimi... Sizde sanki arkadaş gibi muhatap olup size öfkelenabiliyor, kızabiliyor, tehdit edebiliyor, sanki kırk yıldır tanıdığınız gibi konuşabiliyor. Okurlarla ilişkinizde sizi etkileyen bir şey var mı, okur sizi gerçekten yönlendirebiliyor mu?

Etkilenmemek mümkün değil. Söyledikleri her şey, yazdıkları her metin, yaptıkları her çağrı hepsi etkiliyor beni. Hiyerarşi yok çünkü ben bir yüksek yerde durup aşağıya bakmıyorum. Aynı seviyeden aynı yerden bakıyorum. Hatta "ilişki kuruyorum" tamaması bile kendi içinde iktidar barındıran bir şey, ben okur-yazar ilişkisi olarak bakmıyorum, insan ilişkisi içerisinde dostluk, arkadaşlık gibi değerlendiriyorum. Oradan bir iktidar inşa etmenin doğru olduğunu düşünmüyorum çünkü. Bu yaklaşımın kimi yerde "şefkat yorgunluğu"na yol açıyor, kimi zaman bir hafta eve kapanıp kimseyle görüşmediğim ve kendimi tedavi ettiğim günler oluyor ama o süreçten sonra hayata aynı şekilde devam ediyorum. Bu, o kadar da kolay bir şey değil... Örneğin, işyerinde "Bu işi sen yap, şu işi sen yap, ben daha çok çalıştım." gibi düşük tartışmalara tanık olmamak için tüm işi ben yapıyorum. Çünkü o süreç tanık olmak, işi yapmaktan daha çok yoruyor beni...

Merhume
Murat Uyraklık
April Yayıncılık

ERDEMSİZ GÜÇ MÜ, ERDEMLİ ZAYIFLIK MI?

Ishak Arslan

20. yüzyılın önde gelen fizikçi ve felsefecilerinden Werner Heisenberg (1901-1976) yeni bilimin doğuşu ve gelişimi ile dünya savaşlarının etkisiyle derinleşen teknoloji etrafındaki cari tartışmaları 1955-56 döneminde verdiği Gifford Lectures'da ele almış, bu dersler daha sonra *Physics and Philosophy: The Revolution in Modern Science* başlığıyla yayımlanmıştı. Henüz yirmi üç yaşında Bohr'un yanında öğrenciyken Matris Mekanikini geliştiren genç fizikçi, kuantum teorisi ve atom fiziği alanındaki araştırmaları ve katkıları dolayısıyla yüzyılın en etkili bilim insanı ve düşünürleri arasındaki yerini almış, başarılarını genç yaşında kazandığı Nobel ödülüyle perçinlemişti. Heisenberg'in çalkantılı biyografisi iki dünya savaşı başta olmak üzere 20. yüzyılda yaşanan hemen bütün değişim, yenilik ve krizlerin izlerini taşıyor. Pek çok arkadaşı ve meslektaşının aksine en güç zamanlarda bile Almanya'dan ayrılmayan ve Alman hükümetinin başta nükleer silah geliştirme programı olmak üzere en gizli ve stratejik projelerinde görev yapan Heisenberg, savaşın bitişini takip eden yıllarda bilimsel donanım ve kabiliyetleri nedeniyle dengeleri değiştirme riski taşıyan bir grup meslektaşıyla birlikte İngiltere'de tutuklu kalmıştı. Yüzyılın başında yoğun olarak Almanca konuşulan coğrafyada yaşanan olağanüstü keşifleri ve kuantum teorisinin gelişimini birebir izleyen Heisenberg, madde, uzay, zaman ve yaşam gibi yüzyıllardır doğa bilimlerinin kavramaya çalıştığı fenomenlerin yüzyılın başında nasıl köklü değişikliklere uğradığını birinci ağızdan ve ustalıkla özetler. Bohr'un tamamlamıcılık yorumundan hareketle ünlü "Belirsizlik İlkesi"ni formüle eden Heisenberg, Einstein'ın insanlığın önüne koyduğu fiziksel bir limit masabesindeki ışık hızına benzer şekilde kognitif biliş potansiyelinin önüne soyut bir bariyer olarak belirsizlik ilkesini koymuş, bu durum biliminin imkânından nedensellik sorununa pek çok felsefi problemi yeniden gündeme getirmişti.

Heisenberg'e göre yeni bilim Newtoncu programın aksine farklı düşünme tarzlarına daha açık olduğundan Japonya'dan Rusya'ya pek çok kültür ve

coğrafya tarafından kolaylıkla benimsenip yerelleştirilebilir özellikler taşıyordu. Hatta yeni paradigma Aydınlanma sürecinde bilimsel olmadığı gerekçesiyle düşünce alanının sınırları dışına itilen dini ve spiritüel kavrayışlara bile açık hale gelmişti. Ancak öncelikle nispetle kooperasyona ve çok kültürlülüğe imkân sağlıyor görünen yeni açılımın girdiği siyasi-ideolojik angajmanlar, hümanist beklentileri temelden sarsacak felaketlerin de habercisiydi. Heisenberg'in dikkat çektiği sorunlardan ilki ve belki de en önemlisi atom bombası özünde ortaya çıkan nükleer güç yarışıydı. Salt bilimsel bilginin sonsuz güç arayışı sayesinde nasıl bir canavara dönüştüğünü yakından tecrübe eden fizikçimiz yolun sonunu daha baştan fark etmiş, nükleer silah üretimini "intihar" olarak nitelemişti (s. 190).

Önceki örneklerden farklı olarak atom bombası, geleneksel savaş koşullarını temelden değiştiren olağanüstü bir sıçramaydı. Tarih boyunca güç oyununu belirleyen konvansiyonel silah döngüsünü dramatik şekilde kapatmakla kalmadı, önceki koşullara dönmeyi imkânsızlaştıran yepyeni bir denklemin kapısı aralandı. Bu büyük sıçrama yoğun sosyo-politik iççerimlerinin yanı sıra felsefi, dolayısıyla ahlaki tartışmaları da beraberinde getirdi. İnsanlığın ister istemez girdiği bu tünelin sonu acaba nereye çıkıyordu?

Durumun hassasiyetini daha yakından hissetmek için, hükümetçe desteklenen gizli projelerden birinde görev alan bir bilim insanı olduğunuzu düşünün. Bir yanda gerçekliğin en derin ve bakir bölgelerinde araştırma yapmanın ayrıcalığı ve maddi-manevi kazanımları, diğer yanda insanlığın ve gezegenin tahribine yol açma ve politik, ideolojik hırslara bilerek ya da bilmeyerek alet olma ihtimalinin sorumluluğu. Modern çağda politikacılar, din adamları, iş, sanat ve spor dünyası gibi farklı sosyal kategoriler arasında fiziksel gerçekliğin bilinmeyen boyut ve özelliklerini keşfetme ya da fiziksel gerçekliğin yapısına fiilen müdahale etme imkân ve imtiyazı münhasıran bilim cemaatine mahsus. Bu imtiyazın nasıl ve

İNSANDAKİ YIKICILIĞIN KÖKENLERİ

Ülkelerini ve dünyayı felakete sürükleyen diktatörlerin tutuklarının derinine inerek saldırganlık konusunu işleyen Erich Fromm'un Hitler'e mercek tutuyor.

Yüzyılımızın giderek artan sorunları şiddet ve saldırganlığı tüm yönleriyle ele alarak insandaki saldırganlık olgusunu inceleyen çarpıcı bir eser

Erich Fromm

Çeviren: Şikrî Alpagut
712 sayfa

hangi yönde kullanılacağı, bilim insanının kendisi kadar birlikte yaşadığı topluluğun cevaplaması gereken kritik bir soru. Nefsi müdafaa yahut gelecek garantisi bahanesiyle nükleer güç sahibi olmaya karar veren bir toplum/devlet, söylem düzeyinde hangi felsefi-ahlaki geleneğe mensup olursa olsun artık nükleer güç üreten, kullanan yahut kullanmayı göze alan bir toplum/devlet mesabesindedir. Yolu nükleer güce düşenler yaşamda ve ölümdе eşitlenmekte, bütün renklerle grileşmektedir. Dolayısıyla nükleer bir toplumun örgütlenmesi, inanma ve düşünme biçimi, üretim-tüketim ilişkileri ister istemez değişecek, hak ve adalet anlayışı, vicdan terazisi artık nükleer güç dengesine ayarlı olarak çalışacaktır. Nükleer silahların devreye girmesiyle birlikte mesruiyet, barış ve medeniyet söylemlerinin yerini doğrudan kaba kuvvete bırakması, güçler hiyerarşisinin artık doğal kaynaklar, demografik yapı ya da coğrafi koşullar vb. klasik kriterlerden çok nükleer gücün başını çektiği yüksek teknolojiler tarafından belirlenmesi bunun en açık göstergesidir. Geleneksel güç oyununda bir biçimde kullanılagelen hak, adalet, soyluluk gibi kullanışlı maskeler nükleer gücü üretebiline ve kullanma kapasitesi sayesinde artık devre dışı kalmıştır.

Nükleer gücün belirginleştirdiği bir başka sorun, beka ve bağımsızlık gibi soyut kavramlar temelinde oluşan toplumsal değerler sisteminin pratik uygulamalar karşısında düştüğü acziyet ve çelişkidir: Devlet ölçeğinde elde edilebilecek en yüksek garantinin, beka arayışı ve bağımsızlığın yolunun artık nükleer silahlanmadan geçmesi ve bu garantinin eşzamanlı olarak ortak bir yıkımı hızlandırması çelişkisi. Eğer böyleyse ve Heisenberg'in ifadesiyle ya hürriyetin yolu intihardan geçiyorsa?

İnsanlığın henüz başlarında bulunduğu nükleer serencamın nihai ve gerçek sonuçlarının test edilmiş olmasından doğan belirsizlik ve korku da dikkate alınması gereken bir başka boyut. Maddenin, uzayın, insanın ve bir bütün olarak evrenin mahiyet ve özelliklerini tahrip etme, niteliksel olarak değiştirme ya da manipüle etme kapasitesine sahip teknolojilerin geri dönüşmez ve kalıcı sonuçlara yol açma potansiyeline karşı alınabilecek bir önlem var mıdır? Daha da trajik olanı, bireysel ve toplumsal ölçekte, ahlaki, dini ya da felsefi gerekçelerle bu yola girmeme veya geri çekilme tercihi tehlikeyi bertaraf etmeye yeter mi? Peki ya diğerleri hiç çekinmeden bu riski göze alıyorsa!

Acaba ne yapmalı? Bu meşum yarışa girip bir an önce mesafeyi kapatmaya mı çalışmalı? İnsani, dini, ahlaki, felsefi gerekçelerle yarıştan bütünüyle çekilip sonuçlarına katlanmaya mı göze mi almalı? Yoksa malum şark formülüne dönüp bilimini ve teknolojisini almalı, ahlakını mı bırakmalı (!) ■

GELDİM GÖRDÜM YENDİM

Peter Jones

Çeviren: Funda Sezer • 400 sayfa

Tarihin en uzun süre hüküm sürmüş imparatorluklarından birini kurtmuş olan Romalıların bu muhteşem hikâyesini anlatan keyifle okunacak bir başvuru kaynağı.

Ekonomi Rehberi
Ha-Joon Chang

Çeviri: Mithan Doğan • 448 sayfa

Üç Dinin Tarihi
Mehmet Bayraktar

724 sayfa

Felsefeyle Saadet Olmaz

Roger-Pol Droit

Çeviri: İsmail Yergüz • 128 sayfa

İbn Rüşd
Hüseyin Gazi Topdemir

208 sayfa

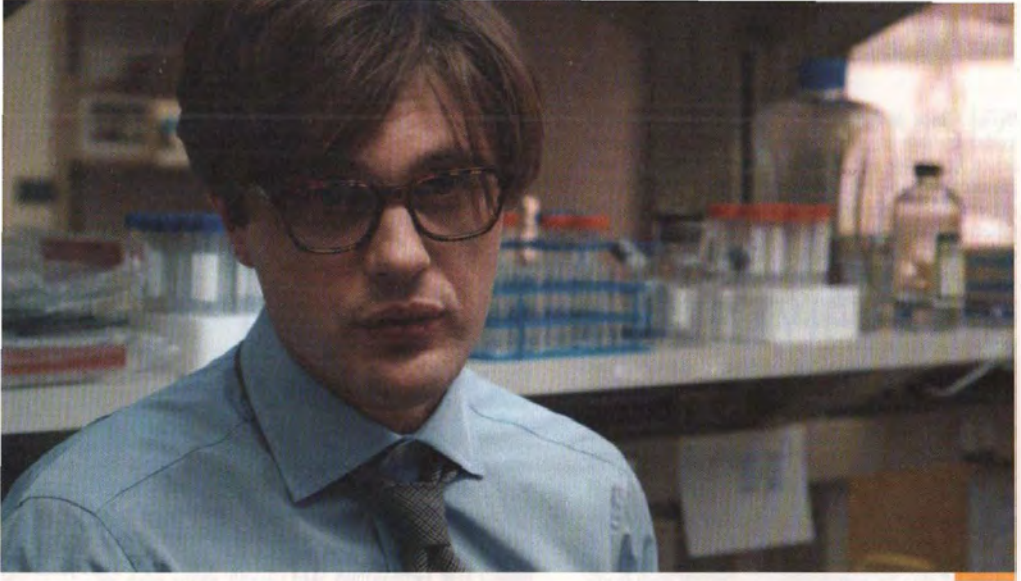
internet satışı: www.saykitap.com

www.facebook.com/saykitap

www.twitter.com/saykitap

Tel: (0212) 512 21 58 • e-posta: degitim@saykitap.com

SAY

GÖZLERİMİZİN BAKTIĞI KADAR DÜNYA

Mehmed Ali Çalışkan

Üniversitede matematiksel düşünmenin dersini veriyorum ve gençlere evrende olan biteni yorumlanmasının biz modernlerce yürütülen tarzını ve bu modern tarzın Newton ve Kant'a dayanan tarihi temellerini anlatıyorum. Bilimsel tavrı olarak da isimlendirebileceğimiz bu modern tavrın öğrencileri bağınaz bir bilimselcilğe sürükleme ihtimaline karşı her şeyin başında söylemek dayanarak değersizleştirmedim. Bu yazıda sizin mantığınızla hiçbir alakası yoktur. Dolayısıyla evrenle ilgili bir konuyu masaya yatırdığınızda aklınız ve akılcılığınız size sadece yöntem sunar, ilişkileri (nedenleri) akılla değil gözlemlerle keşfederiz.

Bilime aşık bir insan olmama rağmen, bugüne kadar dünyayı bilimsel akıl yürütme haricinde farklı bir metotla ele alan bilgi üretme süreçlerini hiç bir zaman salt bilime dayanarak değersizleştirmedim. Bu yazıda sizi birkaç film ve kitap üzerinden evrenle ilgili ilişki kurarken seçeneklerimizin ne olabileceğiyle ilgili o bilindik tartışmalara götüreceğim.

I Origins, Mike Cahill'in yönettiği bir tür drama bilim kurgu filmi. Yapım, gözün evrimi üzerine çalışan genç bir bilim insanının hikayesi gibi başlıyor. Bu genç, meseleye olabilecek en bilimsel tavrıyla yaklaşım evrim teorisindeki gözle ilgili o bilindik açığı doldurmaya çalışan bir bilim adamı. Filmde göz imgesinin

merkeze yerleşmesi aslında sadece gözün evrimi ile ilgili değil aynı zamanda göz ve öz arasındaki o insani bağlantıyı da filmin dramatik çatısı haline getiriyor.

Öte yandan filmdeki göz imgesinden ilerlersek, bilimsel bir disiplin içinde bildiğimiz şeylerin gördüğümüz şeylere bağlı olduğu, görmenin ise evrimsel bir alet olan gözün imkanlarıyla sınırlı olduğu gerçeğine de ulaşıyoruz. En mükemmel göze sahip insandan tutup, hiç gözü olmayan solucanlara kadar dünyada birçok canlı dünyayı görme imkanı ölçüsünde algılıyor. Dolayısıyla insanın bilgi ve idraki hem biyolojisinin bir sonucu hem de o biyolojik imkanın sınırlarına bağlıdır.

Bu açıdan bilimsel bilginin mutlaklık iddiası, yani evrenin tek doğru ve mutlak yorumunun bilimsel yorum olduğuna ilişkin o iddia bir anlamda boşa düşüyor ve eğer bildiğiniz şeyler sadece ulaşabildiğiniz şeylerle sınırlı ve o şeyler bizim biyolojimizde bize özel hale geliyorsa evrende bilimin nüfuz edemeyeceği başka katmanların da olabileceği güçlü bir ihtimal olarak beliriyor.

Cahill, *I Origins*'de alternatif bir katman olarak adını vermeden reenkarnasyonu önermiş oluyor ve genç bilim adamı hazin bir kazayla kaybettiği sevgiliyle

aynı göz irisine sahip küçük bir Hintli kız buluyor ve bu kız ölmüş sevgilisinden belirli izler barındırıyor. Bu öneri ile film yine göz imgesini kullanarak bilme eyleminin gördüğümüz şeylerden görmediğimiz şeylere doğru bir tür yürüme ile genişleyebileceğini iddia etmiş oluyor, hatta bu bilgi genişlemesine giden yolda bilimin çeşitli ölçme ve istatistikleme metodları ile yardımcı olmasını da yadsımıyor. Küçük kızın ruhunun eski sevgiliyle ne oranda örtüştüğünü tespit edebilmek için kullandığı ölçme ve değerlendirme metodları hep bilimsel bir tavrı içeriyor.

Bilgimiz ve biyolojimiz arasındaki ilişkiyi konuşuyorsak bu konunun hakkını en güzel şekilde veren bir kitaba da atıf yapmamız gerekiyor. Metis Bilim serisinde bulunan bu kitap "*Bilgi Ağacı*" ve insan anlayışının biyolojik temellerini araştırıyor. İki Şilili bilim adamının kendi araştırmalarının bir sonucu olarak yazdıkları bu kitapta Kant'ın insan bilgisinin sınırlarına ilişkin çizdiği kognitif çerçevenin bir tür biyolojik karşılığı var. Kitap dış dünyadan enformasyon toplarken ve bu enformasyonu işleyip, tasnif edip bilgiye dönüştürürken biyolojimizin nasıl en başat unsur olduğunu göstermeye çalışıyor. Dolayısıyla bilimiz dış dünyaya ilişkin değil, bir anlamda kendi dış dünyamıza, dolayısıyla kendimize ilişkin bir bilgi.

Eğer farklı bir biyolojiye sahip olsaydık belki de farklı bir dış dünyamızı olacaktı, peki biz kendi dış dünyamızı inşa ederken biyolojimizin tüm imkanlarını kullanıyor muyuz?

Kitaptan yola çıkarak sorduğumuz bu sorunun cevabı için bu sefer sizi "*The Pyramid Code*" isimli bir belgesel diziyeye götürmek istiyoruz. Modern tarih teorisi özellikle bilimsel bilgiye ulaşmış çağ olarak bizlerin tarihin en akıllı insanları olduğumuzu ve atalarımızın bizim sahip olduğumuz bu bilimsel bilgilere çok uzak olduğunu iddia eder. Bir tür ilerlemeci tarihtir bu. Gittikçe daha çok bilgiye ulaşıyoruz, gittikçe daha çok aydınlanıyoruz. Bu gözlemlerle geçmişe baktığımızda çöller ortasında inşa edilmiş köca piramitler, bizim için atalarımızın kölelerine karşı zalimliğini ve kendilerine türbe yapan dogmatik kralları gösterir. Oysa bu belgeselde piramitler üzerine kurulmuş birçok bilimsel mit çöktürülüyor ve bugün Antik Mısır'a daha mütevazı gözlemlerle bakan birçok bilim adamının ulaştığı o şaşırtıcı sonucu gözler önüne seriyor. Geçmiş bizden daha üstündü.

Bu mevzunun konumuzla şöyle bir alakası var, Antik Mısır insanları dış dünyanın bilgisine bizim metodlarımızdan daha farklı yollarla yaklaştılar ve bizim sahip olduğumuzdan çok daha iyi çalışan bir sistem kurdular. Mevcut piramitler ve içerdikleri çeşitli izler özellikle bir tür enerji santrali görevi gördüklerini

gösteren kuvvetli delillerle Antik Mısır'ın bizden çok daha üstün bir teknoloji ve doğa bilgisine sahip olduklarını gösteriyor. Bu doğa bilgisi evrendeki astro-nomik düzenle ve yeryüzündeki doğal elektro manyetik enerjiyle çok daha ileri seviyede bir etkileşime sahip ve doğayla barışık güçlü bireylerden oluşan güçlü bir topluluk kurulabilmesine imkan veriyor. Bir anlamda Mısır insanı biyolojik imkanlarını bizim bilmediğimiz bir ölçüde dış dünyayla daha etkili bir ilişki kurmak için kullanmış olabilir.

Hem bu belgesel hem de Cahill'in filmi bize evrene ilişkin modern bilginin sorgulanamaz olmasını tartışmamız gerektiğini ve kendi biyolojimizin imkanlarıyla algıladığımız dünyayı mutlak bir dünya gibi görme hastalığımızdan vazgeçmemiz gerektiğini ima ediyor. Zaten halihazırda modern bilimin kurguladığı dünya tasavvuru özellikle kuantum fizikinde karşısına çıkan yeni olgular yüzünden ters yüz oldu, bilim kendi modern tavrından taviz vermeye başladı. Dünyayı büyük bir disiplinle kurulmuş bir düzen olarak izah edebilecek bir rüyayı kurmaya yeltenmişken artık çağdaş fizik sayesinde karşımıza çıkan saçma sapan işler yapan parçacıklar, kara delikler, anti-maddeler ve benzeri meydan okumalar yüzünden evrene daha geniş bir perspektiften bakmayı öğreniyoruz. O modern kibirli çok bilmiş tavrımızdan vazgeçmemiz gerektiğini biliyoruz.

Çünkü bildiğimiz şey gerçekte var olan şey değil, bizim bakarak inşa ettiğimiz bir şey. Dünya, gözlerimizin baktığı kadar. Nasıl bakarsak öyle görürüz ve farklı bakmayı öğrendiğimiz zaman belki de evrende farklı katmanları görebileceğiz. ■

Bilgi Ağacı
Humberto R. Maturana
Çev.: Mahir Ünsal Eriş
Metis Yayınları

BABA KİTAPLAR

@kitapolog

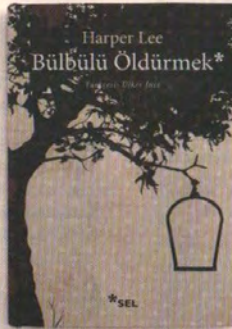
İhsan Sönmez

Uzun süredir şiir yazmıyorum(d)um. Bir oğlum oldu, döküldü kelimeler. Sonra yine suskunluk. Gözümlü açıp kapayana kadar on dört ay geçiverdi. Geçen gün oğlan tay tay yürümeye başlayınca, zihnimden (film şeridi gibi olmasa da) babalığa dair okuduğum kitaplar geçti hızla. Babanın her türlü vardı kitaplarda. İyiler, kötüler, hiç olmayanlar, ortadan kaybolanlar, özenilenler, nefretlikler, klasikleşenler, reddedemeyeceğim teklifleri olanlar...

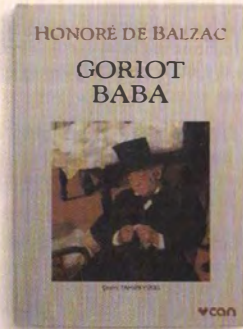
Sanki anneler hep daha çok konuşuluyormuş gibi hissediyor insan, daha çok yazılıyormuş gibi. (Hele son dönemde İngiltere eksenli, annelerin başına gelmedik kalmayan romanları düşününce... "The X Girl") Hâlbuki Oedipus'tan bu yana en sert metinler belki de babalık üzerine... Öyleyse, nasırlı ellerden tutun trilyon dolarlık banka cüzdanlarına kadar, buyurun "baba kitaplar"a:

Baba
Mario Puzo
E Yayınları

Bülbülü Öldürmek
Harper Lee
Sel Yayıncılık

Goriot Baba
Honoré de Balzac
Can Yayınları

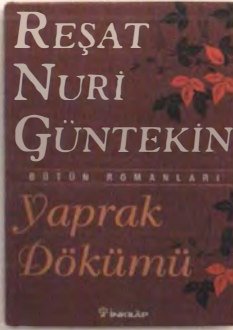
Belki de dünya çapında en çok tanınan "baba" figürü bu kitapta. Baba Carlone'yi filmin müzikleriyle yeniden okumakta fayda var...

Avukat Atticus sadece çocuklarının değil mahallenin de babasıdır. Capote - Dill esprisine dikkat.

Hayatını çocuklarına adayan eski bir fabrikatörün giderek tükenen hayatının romanı. Allah kimseyi Vauquer pansiyonuna düşürmesin...

Not 1: Babalık kavramı ile yerli romanlardaki batılılaşma eleştirisinin keşişimi sizin de dikkatinizi çekti mi? Kitapları seçerken Münevver Ayaşlı'nın Pertev Bey kitabını da anınca daha da pekişti bu düşünce. Ne dersiniz?

Not 2: Karamazov Kardeşler listede nasıl olmaz, diyenler. Bu not size. Bu yazıyı okuyorsanız zaten siz en baba kitabı bulmuşsunuz...

Yaprak Dökümü
Reşat Nuri Güntekin
İnkılâp Kitabevi

Cevdet Bey ve Oğulları
Orhan Pamuk
Yapı Kredi Yayınları

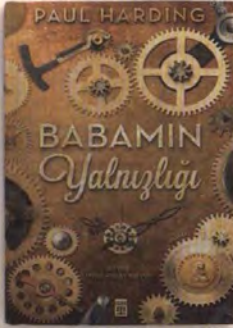

Baba Oğul ve Kutsal Roman
Murat Gülsoy
Can Yayınları

Batılılaşma çabasının bir aile özelinde eleştirel okuması... Ali Rıza Bey ve ailesinin başına gel-medik kalmaz.

"Batıda oğul babayı öldürür, doğuda baba oğlunu" derler ya, acaba Cevdet Bey doğudaki babaydı da hiçbirimiz anlamadık mı?

Gerçek ve rüyanın iç içe geçtiği, Freud'a, Tanpınar'a, Nabokov'a, Borges'e, Oğuz Atay'a selam veren bir roman.

Babamın Yalnızlığı
Paul Harding
Timaş Yayınları

Pinokyo'nun Maceraları
Carlo Collodi
Yapı Kredi Yayınları

Babalar
Dieter Thomä
İlerişim Yayınları

Dumanı üstünde, Pulitzer ödüllü bir roman. Biraz hayal biraz gerçek... Babanızın son sekiz gününü yazsaydınız ne yazardınız?

Tamamını yeniden okumak belki size de babanızın küçükken pazardan aldığı şehir gazozunun tadını hatırlatır...

Biraz ters köşe bir kitap. Babalık rolü, bu rolde yaşanan değişimler, babalığın kültür tarihindeki yeri...

ORWELL

EVRENİNE

GİRİŞ

Medeni Yılmaz

Türkiye ve dünyada genellikle 1984 ve *Hayvan Çiftliği* adlı romanlarıyla tanınan İngiliz yazar George Orwell'ın, "*Coming Up For Air*" adlı romanı "*Boğulmamak İçin*" adıyla Can Yayınları tarafından yayımlandı.

Öncelikle, George Orwell ismi kulağa ürkütücü gelebilir. Ama bu ürkünçlüğü temelinde ne Edgar Allan Poe öykülerinde olduğu gibi korku öğeleri ne de James Joyce romanlarındaki üslup kaynaklı anlaşılmazlık yatar; onun biz okurlarına ürkünçlüğü çağırıştırmasının sebebi hemen her yapıtında özgür irademize el koyması olası totaliter rejimlere karşı uyarıları ve geleceğe dair pesimist yaklaşımından dolaydır. Özellikle *Hayvan Çiftliği* ve 1984 adlı romanlarından hatırlanacağı üzere, Orwell azılı bir pesimisttir. Dünyanın geleceğine dair çeşitli kuşku-ları vardır ve bunu da yapıtlarında kahramanları aracılığıyla dile getirmekten pek çekinmez. Nitekim, her iki ünlü romanında da özellikle totalitarizmi vur-gulmuş ve geleceğe dair oldukça karamsar bir tablo çizmiştir.

"*Boğulmamak İçin*" adlı roman, işte bu iki karam-sar başyapıtın öncülü sayılabilir. Zira ilk kez İkinci Dünya Savaşı arifesinde, yani 1939 yılında yayımla-nan eser, yaklaşan dünya savaşının insanlar üzerinde oluşturduğu baskıyı, daralmayı ve bunalmışlığı baş-kahramanı George Bowling aracılığıyla gözler önüne serer. George Bowling 45 yaşında, sigorta şirketinde çalışan, saçları gittikçe seyrekleşen, takmia diş ta-kan, göbekli ve hayattan soğumuş bir karakterdir. Pek anlamadığı Hilda adında bir karısı ve oldukça yaramaz iki çocuğu vardır. "Yan yana hücrelerin dizildiği bir hapisane" şeklinde tanımladığı (sf 10) Ellesmere Sokakı'nda oturmaktadır. Kısacası Geo-orge, yıllar geçtikçe iyice anlamsızlaşan ve tatsızlaşan

bu hayatından, bu düzene teslim olmuş yapısından nefret eden biridir. Aslında onun en büyük tutkusu balık tutmaktır; ama onu da en son 16 yaşında yapmıştır. En büyük arzusu ise bir tesadüf sonucu at yarışlarından kazandığı yüklü parayı ailesinden ayrı olarak tek başına özgürce harcamaktır. Önce tüm parayı puro, viski ve kadınlara harcamayı düşünür; ancak daha sonra hayatının en mutlu günlerini yaşadığına inandığı ve çocukluğunu geçirdiği kasabaya bir haftalığına dönmeye karar verir. Böylece tipki çocukluğunda olduğu gibi yine o saklı gölette balık tutabilecek, şehrin gürültüsünden sıyrılıp çocukluğunun sakin kasabasında dingin bir hafta geçirebilecektir. Romanın iskeletini işte bu bir haftalık dönüş yolculuğu oluşturur. Şirketin arabası, puroları ve geçmişe dair tatlı hatırları eşliğinde George, doğup büyüdüğü Aşağı Binfield kasabasına doğru yola koyulur. Ama kasabaya vardığında hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığına hüsranla şahit olacaktır. Çünkü aradan yaklaşık 20 yıl geçmiştir ve kasahada büyük değişiklikler olmuştur. O güzelim kırsal kasaba iyice kentleşmiş, ormanların yerini fabrika bacaları almış, balık tuttukları gölet ise çöp alanına çevrilmiştir. Büyük bir hayal kırıklığı yaşayan George, gezisini yarım bırakarak rutin hayatına geri döner. Romanın iskeleti kabaca böyle özetlenebilir de özellikle romanın ikinci bölümünde kahramanımızın çocukluk günlerine uzun uzun değinilir.

Roman, tür olarak “bildungsroman” sayılabilir. Almanca bir terim olan “bildungsroman”, Türkçeye “gelişim romanı” olarak çevrilebilir. Bu tür romanlarda, bir kahramanın ya da ailenin doğumundan olgunluğa erişinceye dek gelişimi ele alınır. Dünya edebiyatında en bilinen örneklerinden biri, Alman yazar Thomas Mann’ın “Buddenbrook Ailesi” adlı romanıdır. Romanda Buddenbrook ailesinin üç kuşaklık yaşamı işlenir. Türk edebiyatında ise kanımca en başarılılarından biri Orhan Pamuk’un “Cevdet Bey ve Oğulları” adlı romanıdır. Orwell’in bu romanı da bu tür içerisinde değerlendirilebilir. Özellikle ikinci bölümden itibaren, başkahramanımız George Bowling’in çocukluğundan 45 yaşına değin hayatına kabaca yer verilir. Roman I. tekil kişi ağzından anlatıldığı için kahramanımızın okurlarına yansıttığı ölçüde biliriz her şeyi. Onun her dediğine inanmak durumundayız. Gerçi arada Orwell, kahramanımız aracılığıyla okurlara da seslenir. Yani okur da kurgunun bir parçası konumundadır. Genellikle 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başında yazılan klasik romanlarda ve günümüz postmodern romanlarında rastladığımız bu okurun metne dahil olma durumu, aslında romanın yazıldığı yıllardaki (1939) edebi karmaşa düşünüldüğünde, kendi döneminde pek

Boğulmamak için
George Orwell
Çev: Suat Ertüzün
Can Yayınları

hoş karşılanmasa gerek. Ama öte yandan bu yöntem, okurun metne odaklanmasını ve kahramana nedensiz bir yakınlık duymasını sağlayabilir. Elbette okurun roman kahramanına yakınlık duymasını sağlayacak yegane yöntem bu değildir. Orwell, romanda oldukça mizahi bir dil ve argo deyimler kullanmış. Bu açıdan roman, Amerikalı yazar J. D. Salinger’in dilimize farklı yayınevlerince “Gönülçelen” ve “Çavdar Tarlasında Çocuklar” adlarıyla çevrilen “The Catcher in the Rye” romanını akla getiriyor. Her iki romanda da olaylar I. tekil kişi gözünden anlatılır, mizahi bir dil kullanımı vardır ve ikisinde de argo deyimler bolca yer alır. Salinger, Orwell’in bu romanından etkilenmiş midir bilinmez; ama bu üslubun romana zenginlik kattığı aşikâr. Zira başka bir üslup kullanılsaydı, belki de böylesi pesimist bir kahramanın öyküsünü okumak pek yavan ve sıkıcı olabilirdi. Oysa Orwell’in eşsiz mizahi sayesinde, bu karamsar romanı okuduğumuz süreç boyunca tebesüm etmemeye pek imkân yok.

“Boğulmamak İçin” romanı, dünyanın geleceğine ve insanların buna dair tepkisizliğine karamsar bakış açısıyla, hayatında daha önce George Orwell okumamış biri için mükemmel bir başlangıç olabilir. Diğer romanlarını okuyanlar içinse, Orwell evrenine giriş kapısının bu roman olduğunu hatırlatalım. Sonraki romanlarında işleyeceği temaların ve yaratacağı atmosferin izlerine bu romanında denk gelebilirsiniz. Dolayısıyla karşımızda, her halükarda okunması gereken oldukça iyi bir roman duruyor. ■

ORWELL

KAVGANIN ORTASINDA

Özkan Ali Bozdemir

George Orwell'in 1931-1947 yılları arasına yayılan eleştiri yazıları dönemin politik iklimini aktarmasının yanı sıra, eserlerini toplumsal ve gerçekçi bakışla üreten bir yazarın öteki yazarlar hakkındaki düşüncelerini büyük bir içtenlikle ortaya koyması bakımından da önemli. Kitapta, Franco rejimine karşı savaş gönüllüsü olarak İspanya'ya giden Orwell'in şahit olduğu haksızlıklar ve sömürüler karşısındaki tutumuna yer verilse de ana izlek böylesi bir savaş ortamında yazarın ödevinin ne olması gerektiği sorusu etrafında şekilleniyor.

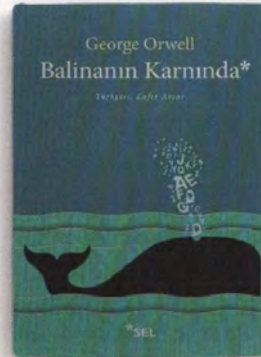
Orwell, öncelikle Henry Miller'in *Yengeç Dönencesi* romanı üzerinden 1920'lerin Paris'ine götürüyor bizi. Meşhur olma hevesiyle Paris'e akın eden sözde sanatçıların yersiz çabalarını, dönemin entelektüellerinin bile içinde bulundukları savaş ortamına karşı nasıl kayıtsız olduğunu Paris tasvirleri sayesinde öğrenmiş oluyoruz. Kitabın en hacimli ve mescesini doğrudan dile getiren yazısı, aynı zamanda kitaba ismini veren *Balinanın Karnında* adlı uzun deneme. Düşünme biçimi ve eyleme geçme pratiği arasındaki hassas dengeyi edebiyatın gerçekliği üzerinden kuruyor Orwell ve toplumun içinde bulunduğu kötümser atmosferin edebiyata konu edilmemesini büyük bir şaşkınlıkla karşılıyor. Yazar, Henry Miller'in İspanya İç Savaşı'na tümüyle kayıtsız kalmasıyla, *Yengeç Dönencesi* romanının edebi gerçekliği konusundaki gelişkiye dikkat çekiyor. Bu düşünceden hareketle Orwell'in yazma metoduna ilişkin bir tahminde bulunmak güç olmasa gerek. Savaş suçlarını ifşa etmek için savaşın ortasında yer alması gibi, hapishane hayatının zorluklarını anlatabilmek için de zaman zaman masum suçlar işleyerek kendisini hapisaneye attırmasını örnek gösterebiliriz. Deneme türünde yazılan fakat öykü biçimine de yakın duran Çivi ve Kodes adlı yazılarında hapishane yaşamının acımasız gerçekliğini bütün ayrıntılarıyla ifade ediyor Orwell.

'Sanat ve propagandanın sınırları' adlı yazısında nitelikli eleştiri konusuna dikkat çekerek çağın toplumsal ve edebi koşullarını yansıtabilmek için böylesi bir eleştirel bakışın şart olduğunu ileri sürüyor yazar. Elbette sözünü ettiği çağ 1830-1890 yılları arasındaki İngiltere'dir. Bu dönemde iyi kitapların yazıldığını kabul etmesine rağmen, edebi eleştirinin

yetersizliği dolayısıyla Flaubert, Baudelaire gibi önemli yazarların ne yazık ki Dickens veya Trollop kadar hatırlanmayacağını altını çiziyor. Burada iyi edebiyatın 'hatırlanan eserler' üzerinden kurulamayacağını da ayrıca belirtiyor.

Balinanın Karnında, mücadeleyi yerinde yaşamak ve olaylara birebir tanıklık etmek için seçilmiş uygun bir başlık. Balınayı bir savaş veya tehlike metaforu olarak düşünürsek bireyin savaş karşısında nerede durması gerektiği ve birincil görevinin ne olduğu konusunda da gerçekçi bir bakış kazanabiliriz. Tehlikenin dışında durmak ve tehlikenin kendisi olmak arasındaki uzak ilişkiyi edebiyatın temel işleviyle ilişkilendirebilir ve bu sayede yazarın ödevinin ne olması gerektiğini de idrak etmiş oluruz. Balinanın karnından seslenen George Orwell'in şu sözünü hatırlamakta ve hatırlatmakta fayda var sanırım:

"Bir romancı doğrudan içinde yaşadığı çağdaş tarih hakkında yazmakla yükümlü değildir ama halkı ilgilendiren büyük olaylara aldırmanın bir romancı ya aylak ya da düpedüz aptal biridir." ■

Balinanın Karnında
George Orwell
Çev.: Zafer Avşar
Sel Yayıncılık

KURLAR SOFRASINDA OSMANLI-TÜRK EKONOMİSİ

Adem Çiçeksoğut

Fransız İhtilali ve Birinci Sanayi Devrimi ile Avrupa eksenli yaşanan dönüşümün peşi sıra getirdiği üretim ve ulaşım imkânları, domino etkisi yaratarak küresel bir dönüşüme evrildi. Dolayısıyla, yaşanan küresel dönüşüm siyasi ve iktisadi alanlarla tüm dünya devletlerini etkileyerek özellikle çok uluslu imparatorlukları derinden sarstı.

Özgün Burak Kaymakçı'nın, bahsedilen dönüşüm çerçevesinde kaleme aldığı *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tarihi-Düşünsel Bir Deneme: Türkiye ekonomisi*, adlı eseri üç ana bölüm ve giriş bölümüyle birlikte dört bölümden oluşuyor. Giriş bölümüne "tarih" olarak sunulan bilgi kümesinin elde edilmesinde karşılaşılan sorunlardan bahsederek başlıyor. Felsefi bir bakış açısıyla ele aldığı tarihi, "*Kendi gerçekleriyle yüzleşebilecek, yüzleştiği gerçekler ile hesaplaşabilecek ve bu hesabın gereğini yapabilecek vizyoner ve aksiyonerlerin alanı...*" şeklinde tanımlayarak, incelemiş olduğu Osmanlı-Türk tarihine hangi pencereden baktığını aktarıyor. Eserin asıl yazılış amacını oluşturan "Özel İhtiyaçlar" başlıklı ikinci bölümün daha iyi analiz edilebilmesi amacıyla, "Genel Öncüller" başlığı altında "Mekân, Zaman ve İnsan", "Dünya, Döngü ve İşsizlik", "Ülke, Modernite ve Birey" alt başlıklarıyla belirttiği öncüller ile incelediği dönemin küresel dönüşümleri hakkında bilgi veriyor. "Özel İhtiyaçlar" başlıklı ikinci bölümünde Osmanlı-Türk tarihinin, Osmanlı'nın klasik döneminden Türkiye'nin planlı dönemine kadar olan kesitinde gelişen küresel dönüşümün etkisiyle ortaya çıkan sorunları ve küresel dönüşüme entegre olma çabasından bahsediyor.

Kaymakçı; İngiltere, Fransa, Almanya gibi lider güçler hegemonyasında gelişen, Birinci Sanayi Devrimi ile kapitalist ticaretin, emperyal güçlerin (İngiltere, Fransa), ulus-devletlerin doğduğu; devletler sisteminin değiştiği; Papa önderliğindeki orta çağ düşüncesinin, bireysellik ile ikame edildiği; Adam Smith'in "görünmez el"i ile başlayıp, J. M. Keynes'in "görünür el"ine uzanan uzun soluklu bir küresel dönüşümü resmediyor. İdeolojik savaş alanına dönüşen Osmanlı tarih yazımının, bahsedilen küresel dönüşümden bağımsız değerlendirilmesiyle yanlış bir analiz yapıldığını iddia eden Kaymakçı, tarihi araştırmaların salt doğrusal ve kronolojik mitosların ötesinde, iç içe geçmiş birçok değişkeni derinlemesine ele alan araştırmaların olması gerektiğini savunuyor.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, son imparatorluğun sahnedan çekilmesi ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin var olma mücadelesindeki; sosyopolitik bir birlikten kopup gelerek etnopolitik hırçokluğun eşlik ettiği bir iktisadi yoksulluğa evrilen malum yapının ürettiği; siyasi-iktisadi dönüşümlerde ve değişimlerde iç dinamiklerin rolünün yanı sıra daha etkin olan küresel dinamiklerin rolünden bahsediyor.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tarihi-Düşünsel Bir Deneme: Türkiye ekonomisi; küresel dönüşümün yaşandığı, modern devletlerin yükseldiği, güç merkezinin Akdeniz'den Atlantik'e evrildiği yeni dünyaya, üç kısı ve iki medeniyetin kesiştiği Osmanlı İmparatorluğu'nun entegrasyonunun zorunluluğunu dile getiriyor. Entegrasyonu sağlama amacıyla başvurulan çabaların ve uygulamanın başarısı analiz ediyor. Türk-İslam-Bizans-İran mirasının, kendi bünyesinde doğmamış bir düşünce ve üretim tarzına entegre olma çabası içindeyken küresel dinamiklerin karşısında dayanıklılığının sınıandığı dönemler incelendiğinde, bütüncül bir tarihsel analiz gerek ve önemi dikkat çekiyor. ■

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e
Tarihi-Düşünsel Bir 'Deneme': Türkiye
Ekonomisi
Özgün Burak Kaymakçı
Ötügen Neşriyat

Çiğdem Zeynep Doğanlı

ROUSSEAU, “DİLLERİN KÖKENİ” ÜZERİNE NEDEN EĞİLDİ?

Nihal Yılmaz

J.J.Rousseau, 1712 yazında sıcak bir Cenevre gününde doğdu. Annesi Suzanne onu yalnızca 9 gün kucaklayabildi ve Rousseau'nun hayatı annesinin ölümüyle talihsiz bir şekilde başlamış oldu. Bir saatçinin oğlu olan Rousseau, “ilk talihsizliğim” olarak adlandırdığı bu olay ve hayatının çeşitli dönemlerinde yaşadığı başka birçok talihsiz olaydan beslenerek yaşadı. 66 sene süren hayat serüveninden geriye yüzyıllar sonra bile okunan, tartışılan ve irdelenen eserler bıraktı. 1778’de bir seyahat sırasında yaşadığı bir kaza sonucu yaralandı ve uzun süre müdahale edilemediği için yaşadığı kan kaybı yüzünden öldü. Kemikleri, Fransız İhtilali’nden sonra mezarından çıkarılarak Paris’e taşındı. Doğumu gibi ölümü de son derece talihsiz oldu.

Rousseau, hemen her eserinde, bireyin özgür gelişimini sınırlayıp onu körelten dogmatik inanç sistemlerini sorgulatmayı amaçladı. Bunu yaparken bazen felsefeden, bazen edebiyattan, bazen politikadan, siyasetten ya da sosyolojiden yararlandı. Alkışlanmadığı gibi kimi zaman ülkesinden, toplumdan ve hayattan dışlanmış olsa da daima üzerinde durmak istediği, altını çizdiği noktaları çekinmeden yazdı, bu yüzden de her zaman iddialı söylemleri oldu. Kimi zaman “*Toplum Sözleşmesi*” eserinde olduğu gibi “*Ben ne hükümdarım ne kanun koyan; zaten böyle*

olduğu içindir ki, siyaset hakkında yazı yazıyorum. Hükümdar veya kanun koyan olsaydım, yapılması gerekeni söyleyerek zamanımı kaybetmez ya yapar ya susardım.” şeklinde sözler sarf ederek tüm okları üzerine çekmeyi başarırken, kimi zamansa “*Ben yalnızca yürürken düşünebilirim. Durduğumda düşüncelerim de durur; benim kafanı bacaklarımla hareket eder.”*” sözleriyle içindeki naif insanı ortaya sererdi.

Rousseau, farklı eserleri arasında bağ kurmayı, aynı fikri farklı yollarla anlatmayı severdi. Rousseau'nun “*Dillerin Kökeni*” adlı denemesi ile diğer bir kitabı olan “*İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökeni ve Temeller Üstüne Söylem*” adlı eseri arasında açıkça görülen fikir birliği de buna çok iyi bir örnektir. Fakat ben sizi bu iki eserden biri üzerine, hazır adı geçmişken özellikle de günümüzde yaşanan dil yozlaşması konusunda düşünsel dağarcığınıza dillerin ortaya çıkışı ile ilgili değişik anlamlar yükleyebilecek olan “*Dillerin Kökeni*” adlı eseri irdelemeye davet ediyorum. Peki, neden mi “*Dillerin Kökeni*”? Çünkü sözlü, yazılı, görsel, ezgisel, müzikal ve en nihayetinde dijital iletişim ile insan kültürünün ve dilinin geldiği nokta oldukça şaşırtıcı. El-kol hareketleriyle başlayan insanlığın ilk iletişim deneyimlerinden sonra çığlıklara dönüşen anlaşma şekilleri, bir süre sonra dile dönüşmüş ve belki de efsanelerde anlatıldığı gibi Babil kulesi inşa edilirken yaşananlar

yüzünden farklı birçok dil ortaya çıkmıştır. Efsaneye göre; Babil Kulesi inşa edildiği sırada Tanrı, kendisine ulaşmaya çalışan insanların kendini beğenmişliğine kızmış ve o zamana kadar aynı dili konuşmakta olan insanların dillerini karıştırarak birbirlerini anlamalarını engellemiştir.

Rousseau ise dillerin kökenini irdelemeye ilk ses olarak kabul ettiği “doğanın çığlığı”nı tanımlayarak başlıyor. Bu çığlığın önce jestlerin diline, sonra sözcüklerin ortaya çıkışıyla Dünya’nın adlandırılmasına doğru yol alan bir süreç dönüşümünü müzik ve melodi ile ilişkilendirerek anlatan Rousseau, diller hakkındaki gizemi kendine has tarzıyla çözmeye çalışıyor. Eser aslında bir varsayımlar kitabı. Tıpkı doğa bilimcilerin yaptığı gibi Rousseau da eserinde “ilk”e ulaşmak için çeşitli varsayımlardan hareketle kendi fikirlerini ortaya koyma yoluna gitmiş. Zira tarih öncesi çağlarla ilgili verilerin azlığı, insanı bazı rastlantılara sığınmaya ve ulaşamadığı noktalar üzerine varsayımsal açıklamalar yapmaya itiyor. Rousseau’ya göre de dilin bulunuşu tamamen bir rastlantıdan ibaret. Bunu “*İlk toplumsal kurumu olan söz, biçimini sadece doğal nedenlere borçludur.*” sözüyle de açıkça beyan ediyor. Bu durumda demin de altını çizdiğimiz “doğanın çığlığı” ile başlayan sürecin bir dizi rastlantı sonucu dile dönüşmüş olduğunu varsaymamız mümkün. Rousseau, eserinde ilkel insanın dilleri kullandığı şekli hakkındaki görüşlerini bakın nasıl anlatıyor: “*İlkel insanın dili bugünkü gibi ayrışmadığından, bir nesneden söz ederken her sözcüğe bütün bir önermenin anlamını verir. Yani bir meyveden söz ederken, diyelim bir elmadan, elmayı göstermek için kurduğu ifade elma ile kurduğu ilişkiyi de içerir. Elma derken elmayı yiyeceğimi ya da elma da güzel demektedir aynı zamanda.*”

Rousseau’ya göre insanın iki önemli özelliği vardır ki, onu diğer tüm canlılardan da ayıran bu özellikleridir. Bunlardan biri “özgür olma” diğeri ise “yetkinleşebilme”. İşte dil de insanın, doğanın kendine koyduğu sınırı aşması için bu iki yetiyi kullanarak ürettiği bir araçtır. Rousseau’ya göre insanlar, iklim koşulları yüzünden mecbur kalmazaydı doğa durumundan toplum durumuna geçmeyecek ve iletişim için dili kullanmak zorunda kalmayacaktı. Bu noktada da akla şu soru geliyor: “Toplum mu dili üretti, dil mi toplumu?” Rousseau bu soruya şöyle yanıt veriyor: “Eğer yaşamı koşulları insanları zorlamazaydı belki de insanlık hep doğa durumunda yaşayacaktı. Ama her ne kadar onu toplumsallaşmaya zorlayan koşullar onun doğasına dışsal olsalar da insan yetkinleşebilme yetisiyle bunların üstesinden gelmenin yollarını bulmuş, ona karşı geliştirdiği çözümleri içselleştirmiştir...”

Rousseau, önce toplumu oluşturuyor, sonra dili bir gereklilik olarak sunup bunu insanın en önemli yetilerinden olan yetkinleşebilme ile gerçekleştirdiğini savunuyor. Ancak bu varsayımını “güçlü duygulanım” kuranıyla desteklemeyi de unutmuyor. Güçlü duygulanım denince akla acı, korku, haz, öfke gibi duygular geliyor. Rousseau ise güçlü duygulanımı şöyle anlatıyor: “*İlk kez yabancılarla karşılaşan ilkel insan, onlar karşısında duyduğu korkudan dolayı doğru yargıda bulunma yetisini kaybeder ve onlara dev adımı verir. Daha sonra aklı başma geldiğinde ise korkusu geçtiğinden onlarla ilgili doğru bir yargıda bulunabilir.*”

Rousseau’nun varsayımına göre insanlık üç aşamadan geçer. Birincisi jestlerin dilinin kullanıldığı vahşilik dönemi, ikincisi şarkılı bir dilin kullanıldığı barbarlık dönemi, üçüncü ve son dönem ise alfabenin ortaya çıktığı uygarlık dönemidir. Ve en nihayetinde insan, gerek yetkinleşebilme gerekse güçlü duygulanım yoluyla toplumsallaşıp hemen bunun akabinde de dil ve kültürü oluşturur. Bir deneme kitabı olan Rousseau’nun “*Dillerin Kökeni*” adlı eseri yüzyıllar içinde değerlendirilen, okudukça içselleştirilen bir kitap. Düşünce tarihinin her döneminde tartışılmış dillerin kökeni mesclesine Rousseau’nun yaklaşımı merak edenler ve günümüz dil ve kültürünün tarihsel gelişimini incelemek isteyen yeni nesiller için gelecekte daha da değerlendirilecek bir eser olması da yadsınamaz bir gerçek. ■

Dillerin Kökeni Üstüne Deneme
Jean -Jacques Rousseau
Çev: Ömer Albayrak
İş Bankası Kültür Yayınları

EDEBİYATI ÖLDÜREN REJİM YIKILABİLİR Mİ?

Hasan Öztürk

Edebiyatı Öldüren Rejim (İnkılâp, 2014), sözünü etmekte geç kaldığım bir kitap. Kitaptan, zamanında söz edemeyişimin başkalarıyla bağlantılı bir nedeni yok; faturayı kendime kesiyorum. Geç de olsa kitaptan söz etme isteğimin olması kitabı önemsedimden. Edebiyatımızda, özellikle “*Memleket Hikâyeleri*” yazarı olarak tanınan Refik Halid Karay’ın gazete yazıları kitaplaştırılarak her bir kitabına “*Memleket Yazıları*” ibaresinin eklenmesi de bu nedenle güzel. *Edebiyatı Öldüren Rejim*, adı geçen gazete yazıları dizisinin üçüncü kitabı.

Kitapların adları söz konusu olduğunda dönüp dönüp Nermi Uygur’un, “Başlık” yazısını (Güneşle, 1997) okurum, kitaba ad bulmak benim için de bir sorun çünkü. Refik Halid Karay’ın gazete yazılarından oluşan *Edebiyatı Öldüren Rejim* kitabının yalnızca adıyla yetinenler, kitabın edebiyat-siyaset ekseninde odaklandığını düşünebilirler. Oysa on bir bölümden ve dönemin sanat-edebiyat sorunlarıyla ilgili pek çok yazıdan oluşan *Edebiyatı Öldüren Rejim*, adını “Edebiyat Sorunları” başlıklı bölümün bir yazısından almış; bu ad, kitabın satışına katkı sağlamışsa emek verenleri kutlamak düşer bize.

Gazete yazarlığıyla geçinen Refik Halid’in arı duru Türkçesine tanıklık eden bu kitabı için söylenecek olan, Behçet Çelik imzalı “Önsöz” yazısında: “Edebiyatı Öldüren Rejim’deki yazıları okuyan günümüz okurları, sanırım, en çok günlük gazete sütunlarında edebiyatın meselelerinin tartışılmasına şaşacaktır. Sürgünden döndükten sonra görmüş geçirmiş, kitapları geniş çevrelerin ilgisine mazhar olmuş bir yazar olarak gazetelerde kendisine verilen sütunlarda kısa değerler şeklinde de olsa güncel edebi meselelerdeki görüşlerini kaleme almış, ‘edebiyatımız’da eksik gördüklerini, hoşuna gidenleri ve gitmeyenleri tartışmıştır Refik Halid. Yazarların telif sorunları, adaptasyonun edebiyata verdiği zararlar, tercüme hataları, çok-satar romanların edebi olup olmadığı, eski edebiyat dergi ve mahfilleri, böylesi çevrelerin neden kalmadığı, dil tartışmaları, edebiyat ders kitapları, seyahat edebiyatı gibi konuları gazete sütunlarına taşımıştır.”

Oldukça uzun bir sürgün döneminden sonra vatanına dönünce süten ağzı yananların özenile yazan

Refik Halid’in kitabının adındaki “rejim” yazıları, bugün için de geçerli değerlendirmeler. Kitabı adını veren 8 Haziran 1948 tarihli yazının ilk cümlesi: “*Totaliter rejimlerin güzel sanatlardan çoğunu, bele hürriyete en fazla ihtiyaç gösteren edebiyatı öldürdüğüne artık şüphe kalmadı.*” Totaliter ülkelere Almanya, İtalya ve Avusturya örneklerini vermekle yetinen yazar, bu rejimlerin “azametli ve lüzumsuz bayındırlık eserleri” kurmaktan çekinmediklerini de ekliyor. Yıl 1945 ve Refik Halid yazısını tamamlıyor: “*Ferde kıymet vermeyen faşist rejimlerde en verimsiz, en cılız, tamamı ile güdük ve kavruk kalan sanat, edebiyattır. Edebiyatı öldüren rejim, insanlık için tehlike teşkil eder.*” İlgili bir antolojiye eklenmesi gereken bir yazıdır bu bence. Siyasal iktidarın edebiyatı yönlendirmesi, 28 Aralık 1946 tarihli yazısında Meclis’teki bir vekilin, “bizde bir zamanlar münhasıran maziyi çirkinleştiren eserler yazmak, piyesler oynatmak moda olmuştu,” sözlerinden hareketle eleştiren Refik Halid, “Bir inkılâbı övmek için geçmiş zamanları kastı mahsusla kötülemek, olduğundan fazla yemek, sefiller ve sefillerle dolu bir rezalet âlemi şeklinde göstermek lazım gelmez,”

Edebiyatı Öldüren Rejim
Refik Halid Karay
İnkılâp Kitabevi

diyor. Edebiyat dergilerinin bir tür "mektep" olabilmesini, dergilerin yönetiminde "sanata candan sarılmış, imanlı üstadların bulunmasına" bağlayan Refik Halid, 16 Şubat 1950 tarihli yazısında, vaktiyle kendisinin de yazarları arasında olduğu ve Ziya Gökalp'in yönettiği Yeni Mecmua için, "hükümet partisi olan İttihat ve Terakki'nin yardımıyla" çıktığını belirterek ekliyor: "*Zamanımızda ne böyle adamlara rastlıyoruz ne de partililere. Devrin iktidar partisi, benimsediği genç muharrirleri mühim bir şahsiyet etrafında toplayıp çalıştıracağına derhal memuriyetler ve seyahatlerle etrafa dağıtıyor. Filvaki bunları mükemmelen kayırıyor ama verimsiz hale de sokuyor. Diğer taraftan mühim şahsiyetleri bariçte veya dahilde yüksek vazifelerle mükâfatlandırarak kendilerini mürşitlik hizmetlerinden uzaklaştırıyor.*" Yazının tarihi özellikle önemli. Çünkü yıl 1950 ancak Demokrat Parti henüz iktidarda değildir o günlerde. Refik Halid'in gözlemlerini, *Tek Parti Döneminde İktidar ve Sanat* (Yalçın Lülecî, 2015) adlı kitapla yan yana okumakta yarar var. Kitabın adındaki/içindeki "rejim" konusuyla ilgili son belirlemem, bugünün dama taşı gibi yerlerinden oynatılan gazetecileriyle ilgili. Sorun çok eski; yazar, kendi zamanındaki yeni yetme gazetecilerin, gazetelerin köşelerini tutmuş kideimleri eleştirerek onların yerlerini almak istemelerindeki zorluk uyarısı çok önemli: "Her gün meşhurlara küfür savrulmaz; sonra zamanın da nezaketi vardır, politikaya dair fikir yürütülürken -fikir varsa şayet- sağı solu kollamak, faldodan kaçınmak ve iş açmaktan çekinmek, her şeyden evvel, bir vicdan ve millî selâmet kaygusudur." Yazının tarihi 1 Haziran 1941; yazıdan üç çeyrek yüzyıl sonrasının gazetecileri, "sağı solu kollamak", "faldodan kaçınmak" ve "iş açmak" gibi başınıza dert olan konularda geçmiş derslere şöyle bir göz atmakta yarar var/dı sanıyorum.

Yer Altında Dünya Var (1953) romanı "iki hafta içinde seksen bin satmış" Refik Halid, Nobel kazanmak için değil de gazeteciliği elden bırakmayarak "orta tabakanın anlayacağı" ve "okuyucuyu çok değerli eserlerden kurtarıp biraz daha kıymetlisini, güzeline vermek, zevki terbiye edecek" metinler yazmanın derdindedir. Yazı yoluna çıkacak edebiyatseverlerin *Edebiyatı Öldüren Rejim* kitabına bakmalarında yarar var; dili kullanma ustalığı ve bir değer olarak edebiyatın günlük yaşamadaki yeri için. Yaratıcı yazarlık kurslarına kaydolmadan önce okuması gereken "Yazamadığım Yazılar", sektör için kaynak metin olarak kullanılacak bir yazı. Yazarının kendisi bir yana edebiyat ve özellikle de edebiyatımızın cumhuriyet dönemiyle ilgilenenler için göz ardı edilemeyecek kitap, *Edebiyatı Öldüren Rejim*. ■

Yeni Soğuk Savaş

ORTAMINDA
DİŞ POLİTİKA
YRD. DOÇ. DR.
ÖZAN ÖRMECİ

Kandırılan İnsanlık

BOP, KÜRESEL
İSİNMAVE
KÜRESEL
YALANLAR
PROF. DR.
YASAR ONAY

Siber Savaş

VE ULUSAL
GÜVENLİK
STRATEJİSİ
GÖKHAN
BAYRAKTAR

ULUSLARARASI
İLİŞKİLERDE
ÖZEL BİR ALAN

Bölgesel Bütünleşme

KURAMLAR
YAKLAŞIMLAR
MODELLER
PROF. DR.
BERİL DEDEOĞLU

www.ilgikultur.com

YENİYÜZYILYENİKİTAPLARI

NİNEMİN CAZİBELİ GÖKYÜZÜ

Elif Kurt

Hayat Sevince Güzel, 41 vagonlu bir anı treni adeta. Hızla ilerleyen treni aldırmadan, her bölümde kimimizin unuttuğu, kimimizin ise yaş itibarıyla hiç şahit olamadığı insan yanını getirip koyuyor karşımıza Ömer Sevinçgöl. Bazen tutup elimizden tutuyor sobanın karşısına, “Çeviriver şu kestaneleri bakalım.” diyor. Gizemli define hikayeleri anlatıyor, bir gömlek çıkartıp sandıktan “Bak bu rengi alizarin denir.” diyerek aşınası olmayan bir renkle gözlerinizi taştırıyor. Velhasıl naftalin kokulu öykülerle seyahatimize canlılık katıyor. Sevinçgöl’ün genel anlamda hitap ettiği kitlenin genç okur kitlesi olduğunu göz önünde bulundurursak, kültürel bir bellek canlandırması için hedef kitlenin samimi bulabileceği bir dil hemen dikkatimizi çekiyor. Sevinçgöl’ün birinci ağızdan anlattığı kıssalar kah pastoral kah didaktik. Fakat ne olursa olsun lirikliğini kaybetmeden büyüklerin de kalbine dokunabiliyor. Kitabın bir ilginç yanı ise, bu belleği aktarıcı olarak gördüğümüz figür. Toplumsal bir rol olarak öğrenegel-dığımız şey, kültür aktarıcılığı vazifesinin kadında oluşu. Fakat Sevinçgöl, hikayeler arasında öyle bir baba figürü çiziyor ki, annenin bu ağır görevini (!) keyifle, bilinçle paylaşan bir adam görüyoruz. Yani kitabı bir de madalyonun diğer tarafından bakarsak, genç kitleye kültür aktarımı yapılırken bir taraftan da çocuğun yetiştiği atmosfer gösterilecek mesleğe örtük, gizli bir anlatı ile ebeveyn örneği de sunuluyor. Çocuğa çocukluğunu yaşatan, hatalarını anlayışla karşılayan, fakat bir yandan da asla çocuk deyip hafife almayan, bir birey olarak haklarına önem veren ve en önemlisi onu dinleyen bir ebeveyn portresi var önümüzde.

Öykülerin arasında dolaşırken, salt geçmiş nostaljisi yapmıyoruz. Ya da mesaj içerikli tavsiyelerden ruhumuz daralmıyor. Çünkü az önce de bahsettiğimiz samimi dilin yanında, yepyeni kültür öğeleri öğrenmek eşyaya, olaylara bakışta farklı bir pencere açıyor önümüze. Örneğin “kürsü” kavramı bildiğimizden çok farklı kullanılırlar vaktinde. Kürsü, bizde hiyerarşik ilişkilerin bir parçasıdır. Fakat Sevinçgöl, o zamanların kürsüsünü şöyle anlatıyor; “Kürsü şimdilerde nesli tükenen özel bir eşya idi. Masadan ufak, sehpadan büyük olurdu. [...] Odanın ortasına kurulurdu. Bir çukur kazılırdı, [...] İçine meşe odunu közü konur, çevresine yünden mamul minderler

serilir.” (sf. 11). Eh geri kalanını malum, herkes bir arada. “Oda yakmak” (13), “İstikbal etmek” (22), “Filmin kopması” (51) gibi deneyimlenmiş vakalardan hayat bulan, fakat bizim dönemimizde kendine yer edinemeyen, varlıklarını da kendilerini var edenlerle beraber alıp götüren deyişler yer buluyor kendine sayfalar arasında.

Sevinçgöl, nenem dediği yaşlı bir kadın aracılığı ile bilimsel bilgiye karşı geleneksel bilginin insanların hayatında ne denli yer edindiğini de serer gözlerimiz önüne. Yıldızlar hakkında kendinden emin bir şekilde mistik hikayeler anlatan ninesinin gök ilmini bilmediğini söyleyen Sevinçgöl, yine de bilim adamlarının açıklamalarını tatmin edici bulmaz. Hâlâ ninesinin gökyüzündedir aklı. Postmodern bireyin ikircikliğidir tam da Sevinçgöl’ün sunduğu. Bir yanımız aklımızı severken, diğer yanımız ninemizin masallarının cazibesindedir. Rasyonelliğin masallara karşı geldiği, ninelerimizin gökyüzünü görünmez ettiği bir dönemde, belki de ihtiyacımız olanları hatırlatıyor bize Sevinçgöl. Belki de hayat sevmediğimiz için güzel değil şimdilerde. Sevmeye değer kulan değerleri hatırlamak için elimize alınası bir kitap. ■

Hayat Sevince Güzel
Ömer Sevinçgöl
Nesil Yayınları

GOOGLE NASIL YÖNETİL(M)İYOR?

Fırat Demirel

Sağanak bir ilkbahar yağmuru düşünün. Bardaktan boşanırcasına yağıyor. İnen yağmur damlaları bir orkestra şefi edasıyla yönetebilir misiniz? Yanıtınız muhtemelen hayır olacak ama söz konusu yağmur dijital veri yağmuruydu (ki öyle) neler yapılabileceğini sakın kafayla düşünmek gerekiyor.

2010 yılı itibarıyla uygarlığın başlangıcından 2003'e kadar üretilen bilgi hacmini üretmemiz sadece iki gün sürmekteydi. Günümüzde ise bu süre muhtemelen saatler seviyesine inmiş durumda. Bu sağanak yağış altında başarılı bir şirket yönetimi sergilemek elbette epey zor. Henüz kişisel verilerini ölçmek ve analiz etmekte yetinen biri olarak bu konuda ahkân kesemeyeceğim de malum. Ancak Google'ın en tecrübeli yöneticilerinden Eric Schmidt ve Jonathan Rosenberg'in tatmin edici tavsiyelerini paylaşmama izin verin.

İnternet çağında şirket yönetmenin inceliklerini "Google Nasıl Yönetiliyor?" adlı kitapta paylaşan Schmidt ve Rosenberg, işin sırrının 'üretken akıllardan' oluşan bir ekip kurmaktan ve bu ekibi korumaktan geçtiğini söylüyor. Üretken akılları işe alırken çok seçici olmanın önemine vurgu yapan deneyimli yöneticiler; üretken akılları analitik, ticari ve rekabetçi olarak tanınıyor ve üretken akıllara itiraz etme hakkı ve olabildiğince özgürlük vermek gerektiğini savunuyor.

Google'ın yönetim stratejilerini, itiraflarını ve hatalarını samimi bir dille anlatan ikilinin satır aralarında yeni üretken akıllara göz kırptığını söylemek de yanlış olmaz. Zira gerçek üretken akılları bulmanın zorluğuna ve Google'ın bu konuda sunduğu imkânlara profesyonelce vurgu yapılıyor. Pek tabi Google çalışanlarına da üstü kapalı bir övgü gönderiliyor.

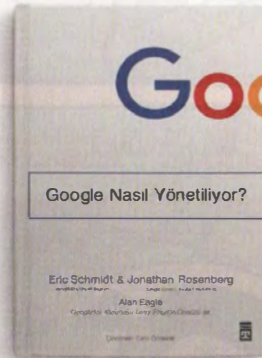
Bu kitabın girişimcilerden en üst kademedeki yöneticilere kadar şirket yönetimi konusunda geniş bir perspektif sunduğunu pekâlâ söyleyebiliriz. Kitapta karar alma, doğru iletişim, inovasyon ve büyük düşünmek konusunda çok önemli tavsiyeler bulmak da mümkün. Yaşanmış olaylar üzerinden yapılan anlatımlar da verilen mesajı içselleştirmenizi kolaylaştırıyor.

Teknolojik devrimin geleceğine distopik değil, 'Pol-yannacı' gözle yaklaşan Schmidt ve Rosenberg'e göre hiçbir şirket sonsuza kadar ayakta kalmayacak. Hatta bu kitabı okuyan 'üretken akıllar'dan birinin

ileride Google'ı bitirmesi dahi olasılık dâhilinde. Yani ikili kendi sonunu dahi tahmin ederek Polyanacı olmanın hakkını veriyor.

Hâsılı kelim, Google'ın bugün 500 milyar dolara yakın piyasa değerinde, tüm internet trafiğinin yüzde 82'sini çeken ve e-posta istemcisi 1 milyardan fazla kişi tarafından kullanılan bir şirket olduğu düşünürsek Schmidt ve Rosenberg'in tavsiyelerine kulak asmamak için hiç bir neden yok. Teknoloji dünyasında kuralların her gün yeni baştan yazıldığını, bir kurala veya yönetime bağlı kalamın değil, dinamik olarak kendini yeni şeylere uyduranın ayakta kalabileceğini de unutmamak gerekiyor.

Kitap hakkında söylenebilecek son şey de sanırım yöneticilerin bu kitabı çalışanlarından önce okuması gerektiğidir. Zira birçok alanda olduğu gibi çalışanların işyerine duyduğu sadakat de giderek azalıyor. Yöneticilerin tüm veri analizlerine ek olarak çalışanlarının motivasyonunu ve şirketten ayrılma katsayısını hesaplayabilmesi gerekiyor. Aksi takdirde sağanak yağmur altında sırlısklam olmak işten bile değil. ■

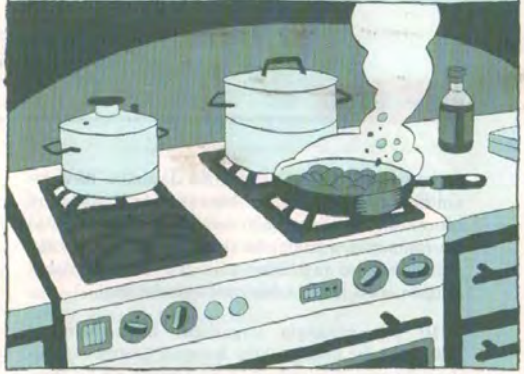
Google Nasıl Yönetiliyor?
Eric Schmidt, Jonathan Rosenberg
Çev.: Cem Özdemir
Timaş Yayınları

BENİM ADIM MERYEM,
32 YAŞINDAYIM. SENEGALLİYİM

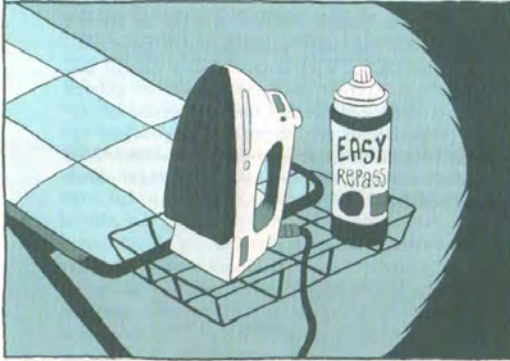
OLAĞAN KÖLELİK
YAZAN VE ÇİZEN: BRUNO
ÇEVİREN: ALI HASAR

25 AĞUSTOS 1990'DA FRANSA'YA GELDİM.
13 YAŞINDAYDIM.

TEYZEMİ GÖRMEME GELMİŞTİM...
ONU TANIMİYORDUM, GELMEK DE İSTEMİYORDUM.

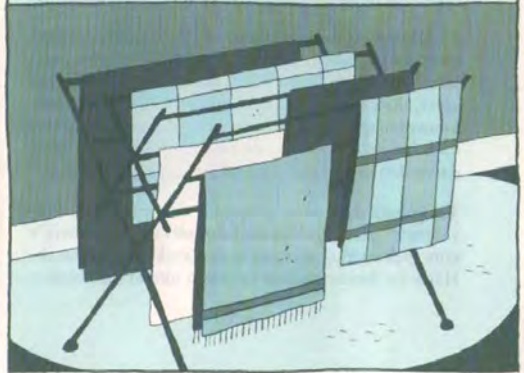
EBEVEYNİM ÇOCUKLARA BAKIP OKULA GİDECEĞİMİ,
KENDİME BİR KİMLİK ÇIKARACAĞIMI SANIYORLARDI.

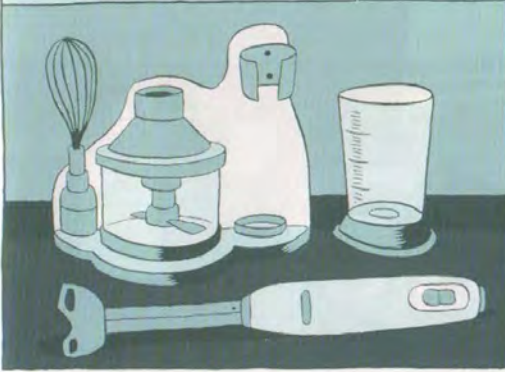
...AMA ÖYLE OLMADI.

GELİR GELMEZ ÇOCUKLARLA, EV İŞLERİYLE,
YEMEKLİ, ÜTÜYLE, HER ŞEYLE UĞRAŞTIM.

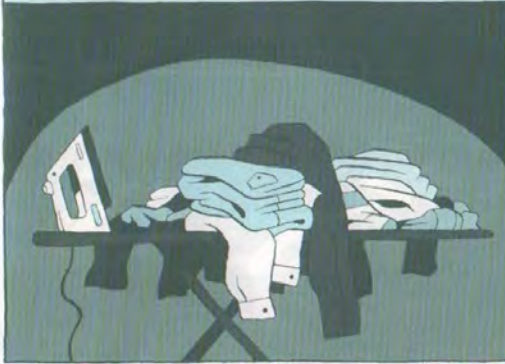
HİÇ YEMEK YAPMADIĞIM İÇİN
TEYZEM BANA YEMEK YAPMAYI ÖĞRETTİ.

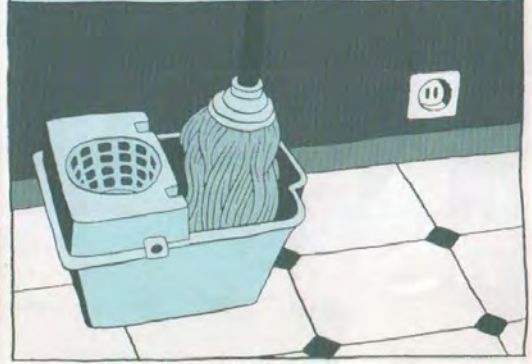
YEMEK YAPMAYI ÖĞRENENE KADAR "ŞUNU YAP, BUNU YAP"
DİYORDU, ŞİMDİYE KENDİM YAPIYORUM.

EVDE HER ŞEYİ BEN YAPIYORUM. ALIŞVERİŞ HARIÇ
GERİ KALAN NE YARSA BEN HALLEDİYORUM.

7'DE KALKAR, ÇOCUKLARI OKULA GÖTÜRÜR, GERİ GELİR,
İŞE KOYULURUM. YEMEĞİ YAPAR, ÇOCUKLARILIRIM.

TÜM GÜN BOYUNCA SAATTEN HABERİM OLMAZ.
ÇOCUKLARI OKULA GÖTÜRMEİNİN
DIŞINDA NEREDEYSE HİÇ ÇIKMIYORDUM.

HASTA OLDUĞUMDA BİLE, DOKTORA GİTMİYORDUM.
EVDE KALİYORDUM, TEYZEM İLAÇ GETİRİYORDU.

ÇOCUKLAR UFAKKEN HER ŞEY YOLUNDAYDI,
AMA BÜYÜMEYE BAŞLADIKLARINDA İŞLER DEĞİŞTİ.

ÇOĞU KEZ ONLARLA TARTIŞIYORUM. BAZEN BANA:
"YİNE DE SEN SADECE BİR HİZMETÇİSİN" DİYORLAR.

KONUŞMAK İSTİYORUM, İSTEMİYORLAR.
ANNELERİ HİÇBİR ŞEY DEMİYOR, ONLARI SAVUNUYOR.

BAZEN, ANNELERİ BANA VURUYOR.

MESELA; ÇOCUKLARIYLA KAVGA ETTİĞİMDE
YADA BİR ŞEYLER OLMUŞSA
BENİ DÖVÜP HIRPALIYORDU ÇOĞU KEZ.

BURADA BİR KARDEŞİM VAR, AMA TEYZEM EVE GELMESİNİ
İSTEMİYOR. BAZEN, BENİ DİŞARIYA GÖTÜRMEK İÇİN ALMAYA
GELİRDİ KARDEŞİM, AMA TEYZEM BUNU İSTEMEZDİ.

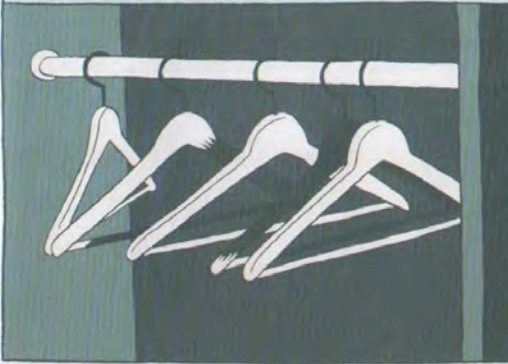
PARA İSTEDİĞİMDE "NE YAPACAKSIN?" DİYE SORARDI.

BANA ZIRNIK KOKLATMAZDI.

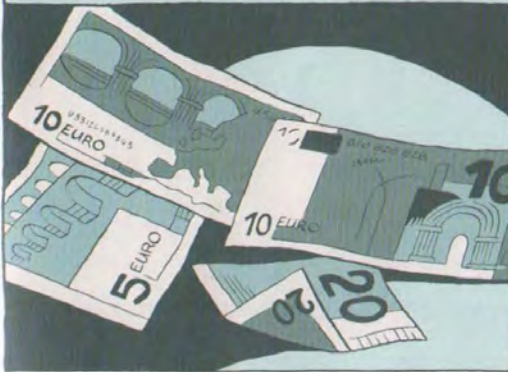
ÖNCEDEN BANA ELBİSE ALIRDI BAZEN,
AMA ARTIK ONU DA ALMIYOR.

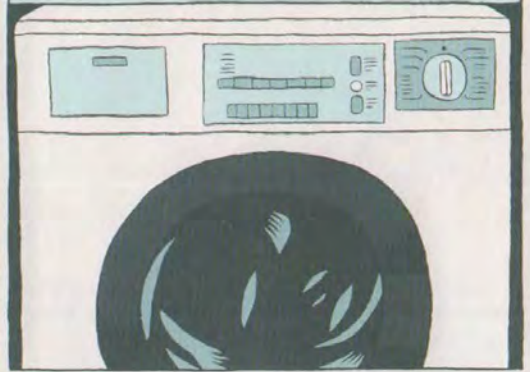
ÜZERİMDEKİ ELBİSELERİ, BANA YARDIM EDEN KARDEŞLERİM
SAYESİNDE VE DE ÜÇ BEŞ KURUŞ KAZANMAK İÇİN
GİZLİCE YAPTIĞIM KUAFÖRLÜKLE ALABİLDİM.

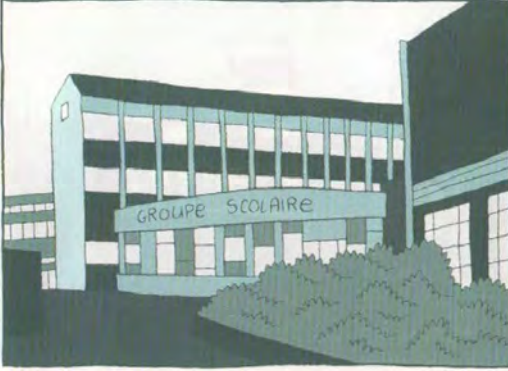
TEYZEM, ANNEME İKİ KEZ, 5 VE 10 EURO GÖNDERMİŞ,
HEPSİ BU. ANNEM ÖYLE DİYORDU. ÇÜNKÜ 5 EURO
SENEGAL'DE ÇOK PARA EDİYOR.

1995 YILI HARIÇ HIÇ OKULA GİTMEDİM.

BENİM GİBİ, KUZENLERİNİ OKULA GÖTÜREN
BİR KIZ ARKAŞIM VARDI.

ÖĞLEDEN SONRALARI FRANSIZCA DERSİ VERİYORDU,
BANA İLGİLENİP İLGİLENMEDİĞİMİ SORMUŞTU.

ÖĞLEDEN SONRA OLDUĞU İÇİN,
TEYZEM İŞTEYKEN GİZLİCE GİDİYORDUM.

BİRAZ OKUMA YAZMA ÖĞRENDİM,
BU SAYEDE FRANSIZCAYI AZ BUÇUK ANLIYORUM.

BİR GÜN, ŞAYET SENEGAL'E GİTMEK İSTESEM, GİDEMeyeCEĞİMİ ANLADIM, ÇÜNKÜ BİR KİMLİĞİM YOK.

KLASIK

islâm
nedeniyet
araştırmaları

SIYASATI YENİDEN DÜŞÜNMEK

Ortaçağ İslâm'ında mesihçi inançlar ve imparatorluk siyaseti

Dokuzuncu Yüzyılın Başlarında
Abbâsî Hilafeti

HAYRETTİN YÜCESOY

KLASIK

Tel 0212. 520 66 41-42
Faks 0212. 520 74 00
satis@klasikyayinlari.com

facebook.com/klasikyayinlari
twitter.com/klasikyayinlari

www.klasikyayinlari.com

UNDERGROUND ARABESK'TEN BOB DYLAN'A MÜZİĞİN ONTOLOJİK ARAYIŞI

Selçuk Küpçük

Türkistanlı Farabî'den İstanbullu İtrî'ye kadar gönül coğrafyamızın ortak ruh iklimini oluşturan derin zihin hattına, Kainatın asıl müziğini duymak için kalbindeki o büyük gürültüyü susturabilenlere, Bize hep Allah'ı hatırlatan yağmurun hakikatli sesine, Ve Müslüm Gürses'e...

Arka Kapak / Güven Adıgüzel - Perilerin Dili

Genç kuşak şair, yazarlardan Güven Adıgüzel geçtiğimiz aylarda oldukça ilginç bir kitap sundu okuruna. *Perilerin Dili* (İzdiham Yayınları) adını taşıyan çalışma birbirinden farklı coğrafyalarda müzik üreten, icra eden sanatçılar üzerine kaleme alınmış denemelerden meydana geliyor. Müzik merkezli okumaların yapıldığı kitaba Adıgüzel'in "Perilerin Dili" ismini koyması çok bilinçli bir tercih olduğunu göstermekte. Netice itibarıyla "müzik" kelimesinin etimolojik kazısına çıkarsak kendimizi Yunan mitolojisinin bahçesinde buluruz. Çünkü mitolojiye göre sayıları dokuz olan esin perilerinin ismi "mousa"dır ("müzik" buradan gelir) ve ellerinde enstrümanlar mevcuttur. Bu perilerin sanatsal yaratıcılık taşıyıp aynı zamanda Zeus ve bellek tanrıçası Mnemosyne'nin kızları olduklarını biliyoruz. Dolayısı ile mitolojik koridor üzerinden devam edersek mousa'ların insanlık için zihin merkezli potansiyel, güç, yaratıcılık ve hafıza oluşturdıklarını söylemek mümkün.

Perilerin Dili'nde konu edinilen bütün isimlere baktığımızda ortaya koydukları müzikal varoluşlarının ciddi felsefi-zihinsel bir arka planları bulunduğunu, yaratıcılıklarında beşeri olanın üzerine çıkma, onu aşma çabalarının yer aldığını ve ürettikleri sanatsal pratikler ile gerek kendi medeniyetlerine ve gerekse büyük insanlık medeniyetinin hafızasına derin izler bırakmak gibi etik, estetik kaygı taşıdıklarını görüyoruz. Bu yüzden kitaba konu olan sanatçılar Farsçadan Türkçeye, Arapçadan Boşnakçaya, İngilizceden Çingene diline kadar birbirlerinden farklı kelimeler ile evrene şarkılarını söylediler bile aslında kendilerine bu ilhamı veren perilerin devraldıkları çok daha kuşatıcı bir söz armarından konuşmaktadırlar. İslam inanç kültürünün en kıymetli hazinelelerinden olan tasavvuf da bu yaklaşımdan çok uzak

değildir. Sufilere göre insanlar dünyaya düşmeden evvel ruhlar âleminde zaten müzik duyuyorlardı. Orada tadılan sükunet, alınan psikolojik lezzet o kadar huzur verici idi ki dünya insanlığı için artık bir sürgün yeridir ve ruhumuz hep müziği ilk duyduğu yere, âna geri dönmek için çabalar. Bu çabayı hiç bırakmayanlar insan-ı kâmil olurlar. Bu manevî merteye insanlığın düştüğü yerden kalkmasıdır. Müzik duyduğumuz zaman ruhumuzun hemen tesir altına girmesinin sebebi işte ruhun ilk yaratılış âleminde duyduğu sese ilişkin büyük arayışının neticesidir bir bakıma.

Güven Adıgüzel, kitabında yer verdiği ve benim çoğunu değişik dergilerden okuduğum müzik yazılarında bu bahsettiğimiz varoluşsal kaygıya sahip sanatçıları merkez almış. Çingene müziğinin çok büyük sesi Esma Recepova'yı okurken de bunu anlıyoruz, Beyrut'un gözyaşlarını taşıyan Feyruz'u ya da Bosna Savaşı'nın acılarına yakan Boşnak Dino Merlin'i okurken de... Recepova'nın mesela, kırıldığı derneği ile yoksullara yardımlarda bulunduğunu, evlatlık olarak bağrına bastığı 50 kadar çocuğa analık yaptığını, binlerce yardım konseri verdiğini okuduğunuzda veya modern dünyanın tam orta yerinde sırf Müslüman kimlikleri yüzünden katledilen Boşnak kardeşlerine destek vermek amacıyla cephe cephe gezen, vatanının sesini, acısını, uğradığı katliamları kulaklarını tıkamış dünyaya duyurmak için birçok ülkede konserler düzenleyen Dino Merlin'in hayatına dâhil olduğunuzda kesinlikle sıra dışı sanatçılar ile karşı karşıya geldiğinizi anlıyorsunuz. Bu açıdan Adıgüzel, müziği salt ticarî meta, beşeri bir sanatsal pratik halinde algılamamanın zihinsel fakirliğinde debelenen sanatçılardan çok, bambaşka kaygılar taşıyan önemli isimler üzerine düşünmüş.

Her ne kadar son zamanlarda ardı ardına kitaplar yayınlansa da Türkiye’de müzik üzerinden sosyolojik, psikolojik, tarihsel çözümleme yapan nadir yazar var. Akademyanın duvarlarına ve hatta gettosuna sıkışmış ve ele aldığı konular bakımından çoğu hurda niteliğine sahip yüksek lisans, doktora tezleri özelliği taşıyan çalışmayı zaten dikkate bile alamıyorum. Burada önemsenmesi gereken şey, Türkiye’ye dair mesele edinilen bir durumun bulunup bulunmadığıdır bana göre. Güven Adıgüzel bu açıdan dünyanın farklı topraklarında eser ortaya koyan ve ürettiği çalışmalar ile diğer müzisyenlerden ayrılan, müziği daha varoluşsal kaygılar ile algılayan birçok sanatçının ortak yaratıcılık ve bellek taşıdığını gösteriyor bize. Müslüm Gürses üzerine olan yazısında ele aldığı ana tema ile Tom Waits’i anlamaya çalışırken izlediği temanın nasıl örtüştüğünü, arabesk kavramının nasıl birden bire Amerika’ya kadar genişleyebileceğini hayretler içerisinde okuduğunuzda, kitapta üzerine kafa yorulan bütün isimlerin aslında kolektif bir müzikal varoluş taşıdıklarını görüyorsunuz. Bu müthiş bir şey... Tabi Güven Adıgüzel benim gibi iyi bir arabesk müzik dinleyicisi. Bu, kitabında ele aldığı müzisyenleri okuma biçiminden de belli oluyor. Ben aslında Perilerin Dili’nin baştan sona bir arabesk kitabı olduğunu dahi söyleyebilirim. Arabesk üzerine derli toplu müzikal kültürü bulunan herkesin kitap-taki metinlerde böyle bir izleği sürmesi pekâlâ mümkün... 1989’da 2., 3. sınıf gazinoları gezip arabesk müzik üzerine doktora tezi yapmak amacıyla Türkiye’ye gelen Amerikalı müzikolog Martin Stokes’e kadar kimse bu meseleye kafa dahi yormuyordu. Hatta Marksistler, solcular seçkin bir eda ile arabeskin toplumu uyuşturduğunu, saçgılar ile geleneksel müziği yozlaştırdığını bol bol söylerlerdi.

Yeri gelmişken kitabın ilk sayfalarındaki ithaf metnine de değinmek isterim. Adıgüzel şöyle bir ithaf yapmış : *“Türkistanlı Farabi’den İstanbullu İtî’ye kadar gönül coğrafyamızın ortak ruh iklimini oluşturan derin zihni hattına, Kainatın asıl müziğini duymak için kalbindeki o büyük gürlüğü süstürabilenlere, Bize hep Allah’ı hatırlatan yağmurun hakikatli sesine, Ve Müslüm Gürses’e...”*. Ben bu ithafta geçen isimleri ve bahsedilen coğrafi hattı çok önemsediyimi belirtmek isterim. Meselenin Müslüm Gürses’e bağlanması da önemli. Çünkü Orhan Gencebay’ın söyleşilerinde sıkça bahsettiği gibi içerisinde kendi “serbest çalışmaları”nın da olduğu ve bu topraklarda toplumsal karşılığı bulunan, halkın bizatihi belleğinde taşıdığı ve devletin ceberrut yasaklarına rağmen kendisine sivil dinamikler üzerinden yol aralayan arabesk müzik, Meragî’den bugüne uzanan büyük hattın kıymetli duvarları arasındadır. Ve üretildiği, pazarlandığı Unkapanı’nın özgürlükçü, cesur yaklaşımları 1970’lerden itibaren modern müziğimizin teknik gelişimine büyük katkılar sunmuştur. Bu hattın müzikal olduğu kadar tarihsel ve kültürel ehemmiyet taşıdığını da düşünmek lazım.

Perilerin Dili
Güven Adıgüzel
İzdim Yayınları

Yine aynı şekilde meselenin “gürültüyü susturabilenlere” bağlanması müziğin ontolojik biçimde kavrandığını gösteriyor ki bu, mitolojik bakış ve tasavvufi birikim açısından da aşkın bir yeri işaret eder. Bu bir anlamda mealen “Sessizliğin müziğine ulaşmaya çalışıyorum.” diyen Erkan Oğur’un aynı ontolojik bilgiyle müzik icra etmeye yöneldiğini gösteriyor. Bahsettiğimiz “bilgi”nin, üzerine bastığımız topraklarda müziğin salt beşerî biçimde ele alınamayacağına, aşkın olana dair hattın farkına varamayan üretimlerin gönüllere giremeyeceğine dair işaretler taşıdığını ise sanırım açıklamaya bile gerek yok.

Güven Adıgüzel üç bölüme ayırdığı “Perilerin Dili”nin ilkinde dünyanın farklı coğrafyalarındaki sanatçıları, sonra da “Yerli Yerinde” alt başlığını verdiği ikinci bölümde Türkiye’deki sanatçıları çözümlemeye çalışmış. Feyruz, Tom Waits, Dino Merlin, Mohsen Namjoo, Bob Dylan, Yasmin Levy, Yusuf İslam, Şehram Nazeri, Azam Ali, Esma Recepova’yı hem tanıtıyor hem de bütün bu isimler arasındaki ortak, geçişken hattı aralanamız için bizi adeta tahrik ediyor. İkinci bölümde ise Müslüm Gürses, Neşet Ertaş, Düşsokağı Sakinlerinden Murat Çelik, Esengül ve Orhan Gencebay’a dair görüşlerimi okuyoruz. Kitabın “Site’nin Duvarları” adlı üçüncü bölümünde daha çok müzik sosyolojisi, felsefesi alanına giren metinler var. Ben özellikle burada yer alan ilk yazıyı çok önemsedim. Mütevazı mekânlarda şarkılarını icra eden ve arabeskin ana damarının dışında kalanları kapsayan, Adıgüzel’in tanımlaması ile “underground arabesk” biçiminde değerlendirilebilecek sanatçıların müziklerinin çözümlediği yazı, ele aldığı tema bakımından öncü metinlerden birisi. ■

Yaşar Kemal - Feriðun Andaç, 2003

BİR MEMLEKET ROMANCISI: YAŞAR KEMAL

Şahin Torun

Yaşar Kemal hemen her kuşakdaşım gibi benim de ilk okumalarımda yer eden bir büyük romancı. Onu Panait Istrati, Miguel Angel Asturias, Dickens ve Melville ile birlikte okumak ve onu böylece okurken uçsuz bucaksız dünya edebiyatının bir parçası olduğumuzu düşünmek bile Yaşar Kemal'in Türk edebiyatına nasıl bir katkıda bulunduğunu anlamak bakımından hayli önem taşımaktadır. Bu anlamda Yaşar Kemal'i, Türk yazınına dünyaya açan ilk yol açıcılardan saymak gerekecektir.

Değil mi ki Yaşar Kemal, romanları ile dünyanın birçok ülkesinde tanınmış, bir çok dile çevrilmiş ve kurguladığı kahramanları pek çok ülke insanınca bilinen bir Türk romancısı olarak bütünüyle kendine özgü bir roman dünyası kurduğu halde bu toprakların gerçeğinden de hiçbir zaman ayrılmamıştır. Feriðun Andaç'ın deyimiyle kendi kendine örmüş olduğu bu 'roman dünyasıyla' bir yandan çağdaş roman sanatına yeni bir biçim getirirken diğer yandan da adeta kendi kaleminden dökülen bir anakara üzerinde öze bir insan-doğa ve gerçek ilişkisi kurarak yazdıklarını okuyan herkesi oldukça özel ve bütünüyle bize benzeyen bir yere doğru bakmaya

çağırabilmiştir. Bu bakımdan Yaşar Kemal'i aslında, yazısını biçimlendirdiği bu anakaranın da ötesine çıkabilen en yerli yazarlardan saymamız gerekmektedir. Sadece *İnce Memed* bile yetecekken, *Ortadirek*'in Meryemce Ana'sı, Halil'i, Ali'si, Elif'i; *Teneke*'nin Resul Efendi'si, Zeyno Ana'sı, Rıza'sı; *Sarı Sıcak*'ın çalışkan Osman'ıyla birlikte bebek Zala ve İsmail ve Yaşar Kemal'in büyük yazısıyla şekillenen daha birçok karakterin kimi yerde açık kimi yerde örtük biçimde üstlendikleri büyük insanlığın bir parçası hükümündeki bizdenlik ve yerlilik az şey sayılmasa gerekir.

Sözelimi sanki Türk köylüsüne özgü bir ortalamayı verircesine kurguladığı olduğu Ortadirek'te Fethi Naci'nin ifadesiyle 'belirli şartlar içinde yaşayan, belirli bir tarihsel ve sosyal zamanın "Türk insanı"-nın böylesine somut, böylesine derinliğine; tabiatın böylesine zengin, canlı, kıpır kıpır verildiği, değişik olaylar ve kişiler karşısındaki tepkileriyle ete kemiğe bürünerek ortaya çıkan...' Türk köylüsünü unutulmayacak bir biçimde somutlaştırmış bir büyük ustadır Yaşar Kemal.

Yaşar Kemal'in kahramanları her şeyden önce ve her şeyden çok bizim insanımızdır. Tıpkı yazdıklarının satır aralarında gezinen börtü böcek gibi, rüzgârın önünde oraya buraya savrulup duran döngele yumakları gibi, bizizdir...

Arka Kapak / Bir memleket romancısı Yaşar Kemal

Yaşar Kemal'in kahramanları işte tam da bu yüzden yapmacıksızdır. Eklentisiz, öteberisiz, yaşadığı doğa içinde bütün tanınmışlığı ve bilinmişliğiyle ayakta duran ve aynı zamanda bu doğayı da bütün tanımışlığı ve bilmişliğiyle benimseyen kadınlar, erkekler ve çocuklardır bu kahramanlar. Kimi yaşlı kimi genç, kimi zengin kimi fakir, kimi çirkin kimi güzel, kimi huysuz kimi ahlaklı kadınlar, erkekler ve çocuklar her şeyden önce ve her şeyden çok bizim insanımızdır. Tıpkı yazdıklarının satır aralarında gezinen börtü böcek gibi, rüzgârın önünde oraya buraya savrulup duran döngele yumakları gibi, bizizdir...

Yaşar Kemal'in kahramanları bu yüzden rol yapmazlar. Yaşadıkları çevre ile kurmuş oldukları ilişkiden dolayı bütün bu kadınların, erkeklerin ve çocukların öncelikle bu toprakla derin bir ilişki içinde olduklarını okuruz onun yazdıklarında. Bu ilişki ise bir yandan onun yazılarının hakikatini ele verirken öbür yandan da Yaşar Kemal'in bu insanlar ve bu doğa üzerinden bu memleketle kurmuş olduğu samimi bağı ortaya koyacak kadar içtendir. Bundan da öte Yaşar Kemal'in anlattıklarının geri planında kalan, yazıya ve dile gelmeyen hatta belki görülmeyen ama derin bir biçimde sadece hissedilebilen bir başka gerçek kümesinin farkına da varabiliriz. Berna Moran'ın onu diğer iki adaşı ile - Kemal Tahir, Orhan Kemal- birlikte 'Üç Kemal' e dâhil ederek tekdüze ve çokça siyasal özellikler gösteren Köy romancılarından ayırıp bir ölçüde Oğuz Atay'ın ve Yusuf Atılgan'ın da içinde yer aldıkları 'Anadolu Romancıları' arasında sayısının nedeni de büyük oranda Yaşar Kemal'in yazısına sinmiş haldeki bu sezgisel içtenlik ve bizdenlikten dolayıdır.

Bildiğimiz bir gerçekliktir; Yaşar Kemal romanları, yaşayan insanların konuşup hareket ettikleri romanlardır. Kökenleri de Yaşar Kemal'in uzun yıllar boyunca derleyip topladığı *Sarı Defterler*'de kayıtlıdır. Elbet onun bu *Sarı Defterler*'den yola çıkarak kimlik kazandırdığı kahramanları da bir biçimde tasarlanmış, kurgulanmış kahramanlardır. Ama bu kahramanlar içlerinde taşıdıkları kaçınılmaz bizdenlikten dolayı hiçbir zaman siyasal jargonun zorlayıcı şemasına öyle kolayından uymazlar. İlkeldirler, cahildirler, yoksul, çaresiz ya da acımasızdırlar belki

ama tıpkı bu defterlerde yer alan temel ve kökensele kayıtların sahipliğine ve hakikiliğine benzer biçimde de sahihtirler, hakikidirler.

İşte bu kaydedilmiş sahihlik dolayısıyla da, 30'lu yılların toz dumanı içinde 40'lara ve 50'lere ciddi biçimdeki bir tercüme baskısı ile giren Türk romanını 40'lı yılların ortasından itibaren esir alan, çamlar altında yazılmış melodram romanlarının elinden kurtarmak iddiasıyla yola çıkan Köy romancılarının alelacele içine yerleştikleri sorgusuz sualsiz toplumsal gerçekçi çizginin farkına varan ilk büyük romançılarımızdan biri de Yaşar Kemal'dir.

Hakkında çokça eleştiri, deneme, kritik ve portre yazısı yanında pek çok düzeyden sayısız yerli yabancı tezler de yazılan Yaşar Kemal ve yazınsal serüvenini layık olduğu derinlik içerisinde ele alabilen birkaç usta yazarımızdan söz edecek olursak başta Feridun Andaç'ı ve yanısıra Nedim Gürsel, Alpay Kabacalı ve Fethi Naci ustayı okumak onu bu yerlilik ve gerçeklik bağlamında anlamak bakımından hayli yol açıcı olacaktır. Bütün bunlardan dolayı da yazınsal serüveninin başlangıcından son gününe kadar onun en yakınlarında duran 'Efendi ağa - Feridun Andaç'ın '*Yaşar Kemal - Bir Ömür Edebiyat*' başlıklı çalışması bu son haliyle sadece bu anlamda bile Yaşar Kemal'in kurmuş olduğu roman dünyasını ve onun geçmişten geleceğe uzanan geniş zamanlı sözünü hem Yaşar Kemal'in kendinden hem de onu en iyi anlayan çağdaş yazarlarımızdan biri olan Feridun Andaç'ın yorumuyla yeniden okumak ve yeniden anlamak bakımından oldukça özel bir önem taşımaktadır. ■

Yaşar Kemal Bir Ömür Edebiyat
Feridun Andaç
Eksik Parça

Zeki olup da aptal görünmek kadar iyi bir şey yoktur.

Arka Kapak / Fare Kapanı - Agatha Christie

19. yüzyılın en sonuncu on yılının başında doğan bir kıza ailesi vaftiz töreninden sadece birkaç dakika önce Agatha ismini verdi. Bu kız, ailesi varlıklı olmasına rağmen okula gitmedi. Okumayı kendi öğrendi. Hiçbir zaman yazar olmaya niyeti yoktu. Kendisine bir dedektif hikâyesi yazma konusunda meydan okuyan kız kardeşi Madge'e bunu yapabileceğini göstermek istedi. Hercules Poirot ve Miss Marple adlı dünyaca ünlü iki hafiye yaratmayı başaran tek polisiye yazarı oldu. Christie'nin tüm dünyada iki milyardan fazla kitabı satılmıştır. Shakespeare'in kitapları ve İncil'den sonra en çok Christie'nin kitapları satılmıştır. Sadece *Ten Little Nigger (And Then There Were None)* - On Küçük Zenci romanı yüz milyon adetten fazla satmıştır. 80'in üstünde roman ve kısa öykü, 19 tiyatro oyunu ve 40'ten aşkın televizyon-sinema filmi. Bütün bunlara bakıldığında Agatha Christie sorgusuz sualsiz Polisiye Edebiyatın Kraliçesi'dir.

Dedektif Romanı

Dedektif romanlarının popüler olması Batı'da tröstlerin, monopollerin doğumuyla eşzamanlıdır. Dedektif, beton yığını şehirlere sıkışmış, yalnızlaşmış, yabancılaşmış, endişeli insanı teskin eden, suçun cezasız kalmayacağına inandıran figürdür. Endüstriyel realitenin ve kapitalist düzenin potansiyel katili ya da soyguncusu, hesaplı kitaplı, planlı ve sabırlı bir icraatçıdır. Ketumdur. Mesele bir intikamsa, bunun soğuk yenmesi gereken bir yemek olduğunun farkındadır. Bayan Marple daha çok taşrada, Bay Poirot

MUHAYYEL CİNAYETLERİN KRALİÇESİ AGATHA CHRISTIE

Sadık Yemni

da şehirlerde bu soğuk yenen illegal yemeğin faturasını ödecek kimseleri araştırdılar ve buldular.

Hercule Poirot

Christie'nin, bilinçaltının ya da başka bir şeylerin etkisiyle yıllar önce Bayan Belloc Lowndes tarafından yaratılan emekli polis dedektifi Hercule Poirot'tan etkilenecek Hercule Poirot karakterini yarattığı söylenir. Christie, Hercule Poirot'yu iki kere gördüğünü iddia etmiştir: Bir defasında Savoy'da öğle yemeği yerken ve diğeri de Kanarya Adaları'nda deniz yolculuğundayken. Belki bu nedenle yazar, kitap kapaklarında Poirot'nun herhangi bir resminin olmasına izin vermemiştir. Sherlock Holmes'in yazarı Conan Doyle, Poirot'yu aşırı irite edici buluyordu. Christie ise, kendi gri hücrelerine kara sevdalı olan Poirot'yu egosantrik bir sürüngen olarak nitelendiriyordu. İçinden, en ünlü olduğu sırada onu bir macerada öldürtmeyi geçiriyordu. Sonunda bunu yaptı. Hercule Poirot *Curtain* - Ve perde İndi (1975) romanında öldüğünde, The Newyork Times'ta 6 Ağustos 1975'te tam sayfa ölüm ilanı yayımlanan ilk hayali karakter olmuştur.

Miss Marple

Christie'nin kendi büyükannesinin, Viktoryan koket Bayan Marple karakteri üzerinde büyük etkisi vardır. Christie'nin kız kardeşi Madge'in yaşadığı yerin yakınlarındaki Cheshire'da bulunan eski bir perili köşk olan Marple Hall'ün, Bayan Marple'in adı için esin kaynağı olduğuna inanılır. "Ve Perde İndi" romanının başarısı üstüne yazar, son Marple romanı *Sleeping Murder* - Uyuyan Ölüm'ün 1976'da yayımlanması için izin verdi. Fakat kendisi 12 Ocak 1976'da öldü. Kitap, ölümünden sonra yayımlandı. Yazarından birkaç ay daha uzun yaşayan Miss Marple'in ölüm ilanı yayımlanmadı bildiğim kadariyle.

Radyo Günleri

Altmış yılların başlarında akıl biraz balığ olduğunda, Cuma akşamları saat dokuzda ailece radyonun başında radyo temsilcilerini dinlerdik. Bunların içinde Agatha Christie'nin eserleri de vardı. Kışa kömür sobasının üstünde pişirilmiş kestaneleri yerken yabancı isimleri aklımda tutmaya çalışır, toplanan delillere odaklanırsın ve katilin kim olduğu açıklanmadan önce keşfetmeye çabalarsın. Temsil bitiminde babanla annemin katilin niyeti, motivasyonu konusunda tartışmaları olurdu. Yerli Mayk Hammer'ların yazıldığı, Ümit Deniz'in Murat Davman kitaplarının ünlendiği zamanlardı. Radyoda Fare Kapanı - *Mousetrap*'i heyecanla dinlediğim anı hâlâ hatırlayabiliyorum. Agatha Christie'nin adı son altmış yıldır Londra Batı Yakası tiyatro listesi olan her gazetede çıkmaktadır. Bir oyun yazarı olarak da çok yetenekliydi. Christie'nin öldüğü gün, Londra'nın Batı Yakası'ndaki bütün tiyatrolar bir saat süreyle ışıklarını kapatmıştı.

Emperyal Cazibe

Christie'nin, kocasıyla Orta Doğu'da arkeolojik kazılara katılması ve İngiliz İmparatorluğu'nun hâkim olduğu geniş coğrafyada yaptığı seyahatler, çalışmalarına büyük zenginlik katmıştır. Romanlarını emperyal vizyonla yazmıştır. *Cards on the Table* - Briç Masasında Cinayet'te Suriye'yi iyi tanıdığı için kurbanına Arapçada Şeytan anlamına gelen *Shaitana* adını vermiştir. *They Came to Baghdad* - Bağdat'a Geldiler'in (1951) Amerika'daki satışları, önceki romanlarının satışlarının ötesine geçmiştir. Bağdat-Babil-New York (Yeni Babil) çekimi olmalı. Christie'nin en sevdiği yazarlardan biri, başarılı bir Emperyal Cazibe yazarı Graham Greene'dir. *Silent American*-Sessiz Amerikalı adlı romanını hararetle tavsiye ederim.

Top 3

2015'te, Christie'nin doğumunun 125. yıldönümünde, eserleri içinde bütün zamanların en beğenilen romanı *Ten Little Nigger* - 10 Küçük Zenci olarak ilan edildi. Yeni zamanlarda *nigger* kelimesindeki aşağılayıcı yüklem nedeniyle başlıkta bunun yerine *indian* kelimesi kullanılmıştır. İronik bir şekilde, Beyaz Adam tarafından gadre uğramış ırklardan bir diğeri seçilmiştir. Top 3 listemiz Şöyle:

On Küçük Zenci - 1939

Roger Ackroyd Cinayeti - 1926

Doğu Ekspres'inde Cinayet - 1934

Murder by Death - 22 numarada Cinayet

Senaryosunu ünlü oyun yazarı Neil Simon'un yazdığı filmi, tiyatro kökenli Robert Moore yönetmiştir. Haziran 1976'da gösterime giren filmde popüler kültürün ünlü dedektifleri dalga geçilir. Filmin başında eski püskü, üstü tozlu demir sandık açılır ve içindeki kartondan kahramanlar gösterilir. Kimler

yoktur: Hercule Poirot, Charlie Chan, Sam Spade, Miss Marple vb. Oyuncu kadrosu da müthiştir: James Coco (Poirot), Peter Sellers, Maggie Smith, Alec Guinness, David Niven, Elsa Lanchester (Miss Marple) ve ev sahibi Lionel Twain rolünde tanınmış yazar Truman Capote. Ünlü roman kahramanlarını temsil eden kimseler (değişik adlarla tabii ki), egzantrik bir milyoner tarafından şehir dışındaki villasına davet edilir. Kartta şöyle yazar:

You are cordially invited to

Dinner and a murder

At 22 Lola Lane

Saturday evening 7 PM

Your Host

Lionel Twain

Bunlara, o gece gizemli bir cinayet işleneceği söylenir. Hodri meydan denir yani. Arka arkaya gizemli şeyler olur. Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. Ünlü isimler iyice çuvallar ve komik durumlar çıkar ortaya. Son sahne o tozlu sandığı görürüz yine. Bu modası geçmiş ünlülerin kartondan suretlerini içine hapsederek kapanır. Tozlu paslı demir sandık, tarihin tozlu malzenelerinden birinde ıssızlığa terk edilir.

Agatha Mary Clarissa Miller Christie Mollown, 12 Ocak 1976'da öldü. Bu film, polisinin kraliçesinin öldüğü yıl yapılması raslantı değildir. Yukarıda bahsi edilen ünlü dedektifler, klasik polisiye meraklılarının ragbet ettiği alanda soluk alıp vermeye devam ediyor. Bunların içinde zamana en dayanıklı olanları, okuma yazmayı kendi kendine öğrenen kızın yazdıkları oldu. Temsiller, romanlar ve televizyon filmleri 21. yüzyıl da gördü. Bu arada zaman değişmişti haliyle.

Siber Polisiye Zamanları

İnternet devrimine ve siber dedektiflik çağına girmemiz nedeniyle belki suçun biçimi değişecek ama suçun doğası değişmeyecek. Kin, intikam, kıskançlık, menfaat, ihtiras, güç peşinde koşma ve psikolojik olarak her türlü suç işlemeye meyilli olmak aynı kalacak. Teknoloji bu güdülere yeni imkânlar sunacak. Aynı imkânları örgütlü polis güçleri de kullanacak. *Minority Report*, *I Robot*, *Robocop*, *Predestination*, *Inception* gibi filmlerde anlatılan ortamlar gerçekleşecek. Avatar kullanımı söz konusu olduğunda ceza hukuku kendini buna uyarlayacak.

Siber dedektifler şu anda bile varlar. Milletın sosyal medya bildirilerini tarayarak bilgi topluyorlar. Bilgisayarına girerek özel kayıtları kopyalıyorlar. Dark Web'i düşünün. Bitcoin ödeyerek kiralık katil tutanlar var. Küresel boyutta bir izleme izlenme durumu söz konusu. Bütün bunlara bir de yapay zekâ ve Yapay Zekâ Dedektifleri katılınca iş çok başka bir hal alacak, ama insan hasletleri baki kalacak. ■

“BİR VARMIŞ, BİR YOKMUŞ BU DİYARDA BİR MASAL HAZİNESİ VARMIŞ”

Erkan Şimşek

Unutulmuş her masal, geçmişten değil gelecekte
yitirilmiş bir gerçeklik.

Arka Kapak / Erkan Şimşek

1860-1945 yılları arasında yaşamış olan Ignác Kúnos'un Türkçe üzerine öncmli eserleri vardır. Ama bir tanesi var ki diğerlerinden ayrılıyor. *Türk Masalları* adıyla 1899 yılında Budapeşte'de yayınlanan bu eser (orijinal adı *Török Népmesék*) yıllar sonra Türkçeye 44 *Türk Masalı* olarak çevrildi. İsimdeki 44 ilavesinin kaynağı ise çevirilerde İngilizce edisyonun kullanılması (Forty-four Turkish Fairy Tales). Kitap 90'larda Engin Yayıncılık tarafından iki cilt olarak yayınlanmıştı. Şimdi de Türkçeye iki farklı edisyon daha girdi. Tuti Kitap baskısı 1913 tarihli İngilizce edisyondaki Willy Pogany'nin çizimlerine de yer vererek kitabı okura dört dörtlük bir şekilde sunmuş oldu.

Kitabın önemi ise şurada: Bilinmeyen zamanlara ait dilden dile aktarılan bu masalları yazıya geçerek ölümsüzleştirilmesi. Bu büyük antropolojik çalışma, Anadolu insanının hayal gücünden, gündelik hayatından, mitolojilerden, dinî kaynaklardan süzülen ve elbette İslam öncesi sembolleri de içeren Türk masallarını geleceğe taşıyor. Bir toplumun nasıl düşündüğü, nasıl yaşadığı, dili nasıl kullandığı, sözlü edebiyatı kuşaktan kuşağa ne şekilde aktardığı sorularının cevabını böylesi metinlerde bulabiliyoruz. Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Metin And, Grimm Kardeşler, Behrengi gibi isimlerin emekleri ve eserleri bu yüzden sadece edebî metin değil tarihi belgedir. Kúnos da bu eserle zincirin bir halkası olmuştur.

Kúnos'un Türkoloji çalışmaları muhtemelen 19. yüzyıl ortalarında başlayan oryantalizm çalışmaları ile bağlantılı. Bu dönemde üniversite kürsüleri kuruldu, doğuya dair araştırmalar başladı, doğunun sosyal haritaları çizildi. Devamında ise oryantalizm bir bilgi alanı olmaktan çıkıp bir tür bilgi yoluyla tahakküm aracına dönüştü. Edward Said'in oryantalizm eleştirileri, bu külliyyatın ameliyat edilmesine dayanır. Oryantalizm tartışmalarına girmeden şunu söylemek istiyorum. Kúnos'un çalışmaları bu kanaldan farklı bir yerde duruyor; tahakküm ideolojisiyle işi olmayan, Kúnos'un has bilim insanı olarak derlediği metinler bunlar. Kúnos, çalışma alanına saygısını korumuş,

masalın masumiyetine gölge düşürmemiştir. Adeta bir kayıt cihazı gibi, bir fotoğraf makinesi gibi, “olan”ı olduğu gibi kağıda dökmüştür.

Masallara gelince: klasik halk anlatıları yapısına uygun, folklorik sembollerle süslü, metafizik varlıkları hayatın içine dahil eden, fantastik yaratıklarıyla büyüleyici, padişah-şehzade-prenseslerin neredeyse tüm anlatılarda başrolde olduğu tanınmış metinler bunlar. Cellatlar, kopan kelleler, öldürülen insanlar ve hayvanlar 20. ve 21. yüzyıl insanı için rahatsız edici düzeyde yer alıyor. Aynı zamanda modernizmin biçtiği tüm pedagojik kalıplara aykırı masallar bunlar. Hem “ibret vesikaları” hem de fantastik film senaryoları olarak okunabilecek bu masallar önemlerini Türkçe yaşadığı müddetçe koruyacaklar.

Bu masalları okumak, ezberlemek, çocuklara anlatmak ve bu kitapları saklamak; onları gelecek nesillere aktarmak en iyi yolu. Unutulmuş, derlenmemiş, tarihin bilinmeyen bir alanında kaybolmuş masallar için yapabileceğimiz tek şey ağıt yakmak. Zira unutulmuş her masal, geçmişten değil gelecekte yitirilmiş bir gerçeklik. Hayır yanlış yazmadım, her masal biraz gerçektir. ■

44 Türk Masalı
Ignác Kúnos
Çizer: Willy Pogany
Çev: Ozan Mızrak
Tuti Kitap

ÇOCUKLARI DİJİTAL EKRANLARDAN KİTAPLARA NASIL ÇEKERİZ?

Meryem Uçar

Kitap okumayı seven bir toplum olduğumuz pek söylenemez. Bunu istatistikler de doğruluyor. Bir araştırma yazısında ülkemizdeki orta öğretim çağındaki bir çocuğun televizyonun ve bilgisayarın başında geçirdiği sürenin okulda geçirdiği süreden yarı yarıya daha fazla olduğu yazılıyordu. Böyle olmasının büyük oranda sebebi bizleriz? Yoğun hayatımızda kendimize daha fazla zaman ayırmak için onları ekranların başına yolladık. Ekranın hareketliliğine ve hızına alışkın çocuklara kitaplar fazla yavaş/yavaş geldi, kimi kitaplar ekran olmaya öykündü/özendi.

Dijital ekranlardan kitaba çekmeye çalıştığımız çocuklarımıza okuma alışkanlığı kazandırmak için gerek resmi makamlar tarafından gerekse aileler tarafından çalışmalar yapıldı ve yapılmaya devam ediyor. Doğru bir niyet olsa da yanlış bir isimlendirme. Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak ne çocuğa ne de bizlere bir yarar sağlar. Önemli olan çocuğa okuma zevki kazandırmaktır. Her gün bir saat kitap okuma alışkanlığı kazanan bir çocuk bu işi zevkle mi yapar sizce? Diş fırçalama alışkanlığını kazanan çocuklar dişlerini zevkle mi fırçalıyor dersiniz? Okuma alışkanlığı kazandırmak için yapılanlardan en zararlısı ise öğretmenlerin öğrenciler için kitap seçmesi sonra da okuyup okumadıklarını denetlemek için sınav yapması. Sınav olacağı düşünceyle okunan kitaptan ne kadar zevk alınabilir. Hele de okuma zevkinden uzak öğretmenlerin seçtiği kitap gerek kurgusal metni gerekse görselliği açısından çocuğun hoşuna gitmemişse...

Yeğenim okulda sınav oldukları kitaptaki hikâyeyi anlatmak istedi. Hikâyeyi kelimesi kelimesine, okuyormuş gibi anlatmaya başladı. Hikâyeden ne anladıysa onu anlatmasını istedim. Başaramadı. Sınavdan da yüksek bir not almıştı. İçinde mesajların açık bir şekilde verildiği -dişlerini fırçala, odanı topla, büyüklerinin sözünü dinle- kitapları okuyan çocuklar okul dışında kitap okurlar mı sizce? Kitapları çocuklar seçseydi ve öğretmenler de çocuğun hayal gücünü geliştirecek sorular sorsaydı daha iyi olmaz mıydı?

Ülkenin gizli sırlarının küçük bir çip içine yerleştirildiği ve çipin içine konulduğu bademi bulmak için yaşanan bir macerayı düşünün ya da üzerinde çalışılan bir biyolojik silah tamamlandığında virüsün bademlere enjekte edildiği ve virüsün yayılmasını önlemek

için yaşanan bir macerayı düşünün. Bu iki kurgu da bahsedeceğim kitabın kurgusu değil. Kitabın adı ne çağrıştıracaktır onu düşünerek yazdım. Çünkü kitabın içeriği gibi adı da önemlidir. İkisi de çocuğun hayal gücüne hitap etmelidir. Öğretmenler okudukları kitapları denetlemek için soru sormak yerine çocuklara mesela "Kitabın kapağına bakarak yeni bir hikâyeyi kurgulayın." dese ya da "Kitabın adı sizde ne çağrıştırıyor, içindeki hikâyeyi tahmin edin." diye sorsa daha iyi olmaz mıydı?

Gelelim *Badem Operasyonu*'na... Kitabı bitirdiğimde kitabı çocukken okusam ne hissederdim diye düşündüm. Öncelikle kitabın içindeki macerayı yaşamayı çok isterdim. Operasyona konu olan alet henüz üretilmedi. (Belki üretildi de benim haberim yok.) Büyüyüp de böyle bir aleti nasıl icat ederim diye düşünebilirdim.

Çocukken bu tür kitaplar okuma şansım olmadı ne yazık ki. Şimdi çocuklar şanslı. Bu şansı kullanabilmeleri için de öğretmenlerin çocuklara hayal güçlerini ve okuma zevklerini geliştirecek kitaplar önermeleri, ailelerin çocuklarını kitap seçiminde özgür bırakmaları gerekiyor. Çok şey mi istiyorum? ■

Badem Operasyonu
Melek Çe
Uğurböceği Yayınları

KRİZALİTLER: IRKIN ARILIĞINA SADAKAT

Serkan Murat Kırıkçı

Bazı romanlara çok geç kalıyoruz. Özellikle popüler kültürü etkileyerek çıkarı açan ve birçok klasığın öncülü olarak kabul edilmiş romanları uzun yıllar sonra karşılıyor olmak okur için kahredici. Kuşkusuz bu gecikme okuma keyfinden yiyor en çok. Daha önce okusak büyük etki yaratacak, şaşırtacak bir atmosferin tanidik olmasına yol açıyor. “Krizalitler” de bu hasarı kısmen alan romanlardan biri ve nihayet ilk yayımlanışından 40 yıl gibi uzun bir süre sonra Delidolu Kitap etiketiyle raflarda.

John Wyndham’ın “Krizalitler”i ilk baskısını 1978 yılında yapmış ülkemizde. Sevim Raşa tarafından yapılan çeviri, Yankı Yayınları’na yapılmış. Bu kadar önemli bir roman olmasına rağmen hiçbir açıklama olmadan, romana hiç uymayan bir kapakla albeniden uzak bir baskıyla raflara düşmüş. Adını sonradan duyan genç kuşağın yana yakıla sahaflarda aradığı saklı bir hazineye dönüşmüştü yıllar içinde.

Krizalitler
John Wyndham
Çev.: Niran Elçi
DeliDolu Kitap

Nihayet beklenen iade-i itibar Delidolu Kitap’tan gelmiş. İyi bir çeviri ile ciltli kitap olarak keşifçisini bekliyoruz. Bir klasikle yetinmeyiz diyecek olanlara da “Merak etmeyin, güçlü kalemin diğer kitapları yolda” diyerek müjde vermeyi de ihmal etmemişler.

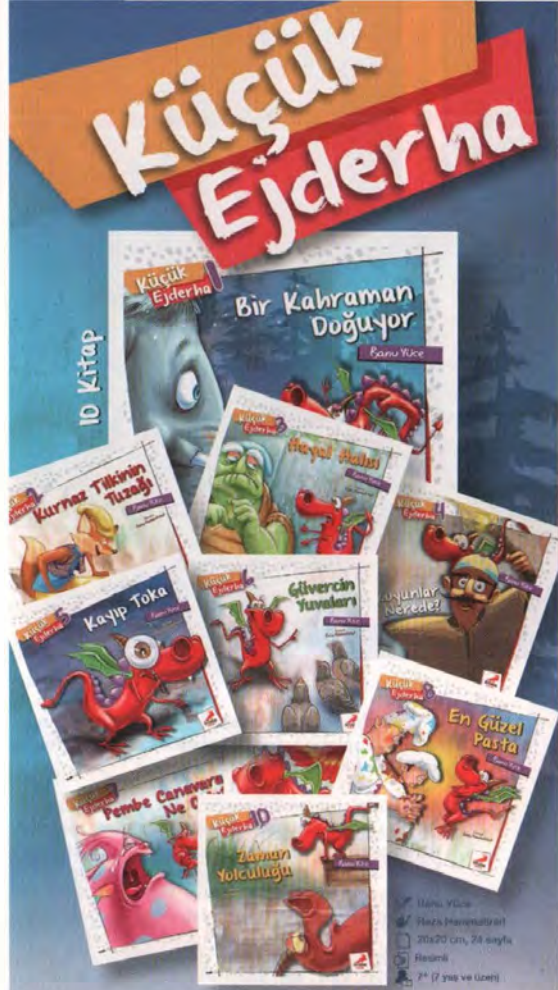
Tam adı John Wyndham Parkes Lucas Beynon Harris olan İngiliz yazar çeşitli mahlaslarla yazmaya başlamış. İlk romanlarını 30’lu yıllarda John Beynon mahlasıyla yayınladıktan sonra, 50’lerde Wyndham adıyla basılan romanları ile şöhreti yakalamış. 1951’de yayımlanan romanı “The Day of the Triffids / Triffidlerin Günü” ile başlayan süreçte ürettikleriyle iz bırakmış. Soğuk savaş paranoyasının bilim kurgu üzerindeki etkisini yansıtan 50’li yılların Altın Çağ olarak kabul gördüğü dönemin önemli yazarlarından biri. 1955 yılında yayımlanan “The Chrysalids / Krizalitler” ve 1957’de yayımlanan “The Midwich Cuckoos” literatürde klasik olarak çoktan yerini almış. “The Day of the Triffids” film ve diziyeye dönüşürken, “The Midwich Cuckoos” da iki kez “Village Of The Damned” adıyla sinemaya uyarlanmış. “Krizalitler” hiç uyarlanmamış olsa da fantastik bilim kurgular ve çizgi romanlar üzerindeki etkisini her sayfasında görmek mümkün.

Krizalitler, birkaç bin yıl sonrasının dünyasında geçen bir hikâye anlatıyor. “Büyük Gazap” adı verilen bir felaket dünyayı vurmuş ve değiştirmiş. İnsanlık yeniden ayağa kalkma döneminde. Çeşitli adlarla bölünmüş dünya hakkında kimsenin bilgi sahibi olmadığı bir dönem. Anlatıcınız David Storm, hizi kendi toplumuyla tanıtırıyor. Waknuk, ayakta kalmaya çalışıyor ve bu konuda kesin kurallara sahip.

"Normal"ın Tanrı'nın sureti olduğuna inanıyorlar ve bu tarifi dışında kalan her şeyi şeytanın oyunu olarak görüyorlar. Her türlü fiziki mutasyondan korkuyorlar ve bunun bir felaket habercisi olduğunu düşünüyorlar. Tarlalar yakılıyor, hayvanlar öldürülüyor, bebekler de ancak bir müfettişin onayından geçebildiği kadar yaşam hakkına sahip. Erkeklerin, üç kez mutant doğuran eşlerini boşama hakkı var. İncil'in anlattıklarının dışındaki her şeyden korkulan karanlık bir distopya kuran Wyndham, telepatik güçlere sahip gençlerle fitili ateşliyor ve kaçış macerası üzerinden insanların ırkın arılığına sadakat uğruna ne kadar ileri gidebileceğini anlatıyor.

Wyndham, anlatıcısını sevdirek romana başlarken baskıcı atmosferi mükemmel kurmuş. Her karakterle romanı zenginleştirerek ilerlerken soluk soluğa bir tempoyla hem macerayı işletiyor hem de bu yeni uygarlık üzerinden toplumun korkularına ayna tutuyor. Normallik, anormallik, öteki, tanrı ve uygarlık gibi birçok kavramı irdelleyen roman, insanların farklı olandan ne kadar çok korktuğunu belgeliyor. Özellikle David'in amcası Axel ile her konuşması, bu kavramlar üzerine okurla etkileşimli bir sorgulamayı doğuruyor. Dini inanışın insan üzerindeki etkisi üzerinden bakarsak izlerini her film, dizi ve romanda görmek mümkün... Farklı olandan ölesiye korkma halini ve sınıfsal ayrımı da birçok örnekte halen görüyoruz. Mutant olarak ele aldığımızdaysa özellikle X-Men üzerindeki etkisi çok daha belirgin. Romanın en çok iz bırakan anlarıysa kıyamet ve düşünce üzerine söyledikleri... Kadim Halk olarak adlandırılan insanlar Tanrı tarafından "Büyük Gazap"la cezalandırılmış. Bunun sebebi "mükemmelliğin kibiri" diyor Krizalitler. Kibir yüzünden kıyameti tekrar yaşamamanın formülünü de anlatıcısının telepati grubu üzerinden veriyor. Herkesin tüm düşüncelerini birbirine aktarabilmesi, kolektif düşünce gücü yazarın yarattığı distopyanın anti tezi olan ütopya.

John Wyndham'ın "Krizalitler"i aradan geçen 61 yıla rağmen tazelikliğini ve etkileyciliğini koruyor. Aradan geçen zaman romanın dünyasını daha tanıdık hale getirmiş olsa da neleri etkilediğini fark ettikçe keyifli bir okumaya da yol açıyor bu durum. Son yıllarda özellikle genç yetişkin kategorisi romanların dört elle sarıldığı Post-apokaliptik bilimkurgunun için nasıl boşaldığını da görmek mümkün. Uygarlığa yazılmış uyarı niteliğindeki roman, her nesli etkileyecek bir hazine. Aradan geçen zamanda yaşanan tüm gelişmelere ve özellikle internet sayesinde daha iç içe geçmesine rağmen insanlık farklı olandan korkmaya, her şeyi yaftalamaya devam ettikçe de kült mertebesinde kalmaya devam edecek. Ta ki sadakat duyulacak saf bir ırk kalmadığını fark edinceye dek. ■

SAKAR, KÜÇÜK AMA TEK KİŞİLİK BİR ORDU

Devran adındaki minik bir ejderha, kendi gibi minik bir ülkede yaşar. Ülkenin kralı "r" harfini söyleyemediğinden herkes Devran der. Sarayın çok da gösterişli olmayan mutfağında ocağı yakmakla görevlidir. Ama onun kafasında Çakmakçı Devran olmanın ötesinde büyük hayaller vardır.

"okumak yaşamaktır"
erdem yayinlari.com

Fatima Şerafeddin

Ülkemizde pek çok yayınevi çeviri kitap yayımlar. Çeviri kitapların satış rakamlarında bir sorun yoktur genel olarak ama genel olarak...

Bazı kitaplar ve seriler vardır. Çok emek harcanmıştır. Resimleri sanatsal ve estetik gelişimi destekler mahiyettedir. Dili okuma kültürüne ve edebi zevk hissine olumlu katkılarda bulunur. Hem de ödüllü yazar yahut ressam/lara aittir. Bütün bunlarla birlikte bu eserler Batı dillerinden değil de Doğu dillerinden ve üstüne üstlük Arapçadan dilimize çevrilmişse işte orada bir durup düşünülür mü? Sanırım ülkemizde biraz öyle oluyor.

Arap çocuk edebiyatı hakkında mini bir araştırma yaptığınızda, 1900'li yılların başında "çocuk edebiyatı" kavramıyla tanıştıklarını görürüz. 1979 yılının Uluslararası Çocuk Yılı ilan edilmesiyle birlikte ise pek çok ülkede bu alana yatırım yapılmıştır. Günümüze geldiğinde ise IBBY onur listelerinde; Bologna, Frankfurt, UAE vb. uluslararası kitap fuarlarındaki ödüllerde Arap çocuk edebiyatından pek çok kitaba rastlarız.

Hepimiz biliriz ki okumaya başlayan çocuklarımızın en büyük zevki, onları hayal dünyasına götürecek kitap kahramanları ile tanışmalarıdır. Tıpkı kendileri gibi korkuları, heyecanları ve sorunları olan kahramanların öykülerini okumak hem sorunlarının çözümünde onlara kılavuzluk eder hem de kendilerinin yalnız olmadıklarının farkına varmalarını sağlar.

GÜZEL ÖYKÜLER NEDEN ÇOK SATMAZ?

Elif Konar Özkan

Ülkemizde farklı yayınevlerinden (Erdem Yayınları, YKY, Doğan Kardeş, Nar Çocuk) kitapları yayımlanmış olan Fatima Şerafeddin'in, Erken Çocukluk Eğitimi ve Modern Arap Dili alanlarında eğitimi bulunmaktadır. Şerafeddin, Brüksel'deki Çocuk Kitapları Yazar ve İllüstratörleri Cemiyeti'nin aktif üyesidir ve burada çeşitli çalışmalara katılarak aylık eleştiri toplantıları organize etmektedir. Yazar, aynı zamanda çeşitli Arap başkentlerinde çocuk kitapları hakkında yazarlara seminerler vermektedir. Mart 2007'de, Mountain Rooster ile Lübnan Ulusal Komitesi'nin En İyi Çocuk Kitabı ödülünün sahibi olan Fatima Şerafeddin, *There is War in My City* adlı kitabı Anna Lindh Vakfı'nın 2010 yılı onur listesine dâhil edilmiş; 2010 yılında, Faten adlı kitabı Beyrut Kitap Fuarı'nda en iyi kitap ödülünün sahibi olmuştur. Kitapları, Asya ve Avrupa ülkelerinde pek çok dile çevrilmiştir.

Mart 2012'de Arab Thought Foundation'ın Arabi 21 adlı ödülünü kazanmış Büyükbabamın Eşegi ve Küçük Kız adlı kitaplarının da içinde yer aldığı Güzel Öyküler dizisi, 10 hikâye ve bir etkinlik kitabından oluşmaktadır. Resimleri de öyküleri de gerçekten kalitelidir. Hem örtük öğreticiliğe de yatkındır yani yaşamı ve eğitim becerilerinde, değerler eğitiminde, kişisel gelişimde de tavsiye edilesi cinstendir bu dizinin kitapları.

Güzel Öyküler dizisinde tek bir kitap ve yazar ödüllü değil üstelik! Kifah Bou Ali, Benim Dünyam kitabıyla 2014'te IBBY onur listesinde yer almış. Fransız Edebiyatı eğitimi alan Salma Koraytem de ödüllü yazarlardan. Bu dizide onun da bir kitabı var: Sihirli Öpücük. Salma'nın aynı zamanda animasyon ve kısa filmlerle ilgili çalışmaları da var. Kamu Yönetimi mezunu ve Birleşik Arap Emirliklerinde kadın yazarlar birliği HUNNA'nın koordinatörü olan Sahar Naja Mahfouz'un da iki kitabı yer alıyor dizide: Dans Eden Harfler ve Zürafa Zarife.

Peki, bu özgeçmişlerin sahiplerinin/sahibelerinin kitapları, Batı dillerinden çevrilmiş olsaydı dilimize satış rakamları ve gösterilen ilgi aynı mı olurdu? ■

YOLCULUK
ŞARKILARI

Meryem Bctül Koçak

Eve Giden Küçük Tren
Behiç Ak
Güneşiği Kitaplığı

Şehrin sokaklarında kaybolmak, yeni yerler keşfetmek ve yeni insanlarla tanışmak bana, beni hatırlatan nadir şeylerden. Behiç Ak'ın yazdığı ve çizdiği "Eve Giden Küçük Tren" kitabını daha elime alır almaz heyecanlandım. Nasıl bir yolculuğa çıkacağımı merak ettim.

Her yaştan okura hitap eden bu kitap, gerçek dünya ile masalsı bir âlem arasında gidip geliyor. İlyas'ın anlattığı hikâyeler hayali dünyaya açılan kapıyı aralıyor. Masal içinde masal gibi adeta.

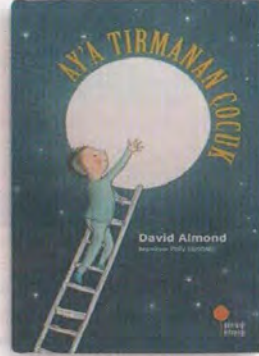
Madenler için kullanılan tren yolunun Münevver Hanım ve köy halkı tarafından kasabaya ulaşmak için yeniden hayata kazandırılması Haydarpaşa Tren Garını hatırlattı. İnsan "yaşanmışlıklar"ı bir anda atamıyor kenara. Uzun zamandır kūs olan köy halkı bu bahane ile yeniden barışıyor. Trenle beraber birlikte yürüyecekleri bir yola çıkıyorlar.

Mustafa Kutlu'nun Tirende Bir Keman ve Uzun Hikâye kitaplarını okurken de aynı duygulara kapılmıştım. Trenin koltuğuna uzanmış, karakterlerle birlikte ben de seyahat ediyordum adeta.

Şimdi ise bir mısra dilimde: İçimde yolculuklar tüter. ■

YA AY BÜYÜKÇE
BİR DELİKSE?

Rabia Gülcan Kardaş

Ay'a Tırmanan Çocuk
David Almond
Çev.: Mine Kazmaoğlu
Güneşiği Kitaplığı

Çocuk edebiyatı okurları için *Aya Tırmanan Çocuk*'un üslubu hiç de yabancı değil. Sanki daha önce tanıdığınız bir yazarı okuyor gibisiniz.

İngiltere doğumlu (1951) yazar, 2010'da çocuk edebiyatı için oldukça önemli görülen Hans Christian Andersen Ödülü'nü kazanmış. Biz, *Aya Tırmanan Çocuk*'ta (The Boy Who Climbed into the Moon, 2010) yüksek bir apartmanın bodrum katında oturan ve okula gitmekten hiç hoşlanmayan Paul'ün hikâyesi/bir günü ile karşı karşıyayız. Paul anne ve babası okula gitmeme mazeretini kabul ettiği zamanlarda çok mutlu oluyor. O gün de bunlardan bir tanesi.

Hikâye boyunca Paul'ün bodrum katından çıkışına, bir yandan çevresine açılırken bir yandan da cesaret kazanmasına, çkingenliğini atmasına şahit oluyoruz. Paul yeni arkadaşlar ediniyor, daha rahat konuşan, fikirlerini fark eden ve dile getiren birine dönüşüyor.

Aya yolculuk bir büyüme hikâyesi ve bununla beraber daha çok kendini keşfetme hikâyesi. ■

SİNEMAYA UYARLANMIŞ ROMANLARIMIZ

Tugba Güner

Susuz Yaz - 1964: Sinema tarihimizin en önemli filmlerinden olan *Susuz Yaz*, Metin Erksan yorumuyla beyazperdeye taşındığı andan itibaren çok ses getirdi. Necati Cumalı'nın romanından uyarlanan film, avukatlık yaptığı zamanlardaki gözlemlerine dayanıyor. Çekimler hikâyenin geçtiği yerde yani İzmir'in Bademler köyünde dokuz ayda gerçekleştirilir ve susuzluk ile kadınsızlık temasını ele alır. Konusu ise kısaca şöyle; Osman kendi arazisinde çıkan su nedeniyle köylülerle çatışma yaşar. Kardeşi Hasan da hapse düşünce Osman hem suya hem de yengesine sahip olmak ister. Psikolojik ve toplumsal öğeleri olan *Susuz Yaz*, Erol Taş'ın başrol oynadığı Hülya Koçyiğit'in ilk kez beyazperdede görüldüğü film olması açısından da önemlidir. Politik sinemada ayrı bir yere sahip olan film, içerdigi siyasi mesajlardan dolayı ülkemizde uzun zaman yasaklandı. Başrol oyuncularından Ulvi Doğan'ın gizlice Berlin Film Festivali'ne başvurmasıyla Altın Ayı'yı kazanmış ve Türk sinema tarihinde uluslararası ödül kazanan ilk film olmuştur. Böylece filme ve yapımcılarına da iade-i itibar yapılmıştır.

Selvi Boylum Al Yazmalım - 1978: Bazı filmler vardır, kitabının önüne geçer. Selvi Boylum Al Yazmalım da tanrı olarak böyledir. Cengiz Aytmatov'un Kırmızı Eşarp Romanından uyarlanan filmden bahsedince hepimizin aklına kitap değil de Kadir İnanır, Türkân Şoray ve o meşhur sözler gelir. "Sevgi neydi? Sevgi iyilikti, dostluktu. Sevgi emektir." Atif Yılmaz o kadar başarılı bir oyuncu seçimi yapmış ki Türkân Şoray ve Kadir İnanır'ın yerine başka kim oynayabilirdi diye düşündüğümüzde cevap bulamayız. Filmin vizyona girdiği yıllarda doğan çocuklara Asya ve İlyas isimlerinin verilmiş olması da başarısını gösteren en önemli unsurlardan. Hala izlemeyen var mıdır bilmiyorum ama özellikle yeni kuşağın Yeşilçam'ın efsane filmlerinden mahrum kalmaması lazım.

Hababam Sınıfı - 1974: Defalarca izlediğimiz halde hiç sıkılmadığımız filmlerin başında gelir Hababam Sınıfı. Ama çoğumuz bilmeyiz Rıfat Ilgaz'ın eserinden uyarlandığını. Ertem Eğilmez'in beyazperdeye taşıdığı filmin o nefis müzikleri de Melih Kibar'a ait. Kimler yok ki bu sınıfta; Kemal Sunal, Şener Şen, Münir Özkul, Halit Akçatepe ve daha pek çok isim. Oyunculuktaki başarıları ve samimiyetleri, filmi bu kadar çok sevmemizi sağlayan en önemli etkenlerin başında geliyor. Onları andığımız zaman hala 70'li yıllardaki Hababam hallerini anımsayıp tebessüm ediyoruz. Daha sonra seri haline getirilen Hababam Sınıfı'nın ilk filminin, yirmi sekiz hafta vizyonda kalarak rekor kırmış olduğunu da hatırlatalım.

Çalılıkıuşu - 1966: İki kere beyazperdeye uyarlanan Çalılıkıuşu, diğeri eserler gibi kitabının önüne geçen bir film değıl. Reşat Nuri Güntekin'in öğretmen Feride'yi anlattığı bu eseri beyazperdeye, Osman Seden uyarladı. Daha sonra aynı yönetmen 1986 yılında Çalılıkıuşu'nu yedi bölümlük bir dizi film şeklinde se-yirciye sundu. İlk filmin başrollerinde Zeynep Değir-mencioglu, Türkân Şoray, Kartal Tibet bulunuyor. Çalılıkıuşu'nu yakın zamanda ekranlarda dizi olarak görmemiz, Feride ve Kamran'ın sevgilerinin izle-yen herkesi derinden etkilemeye devam ettiğinin en önemli göstergesi.

Yaprak Dökümü - 1967: Ali Rıza Bey'in hikâyesini bilmeyen yoktur. Çocuklarını ve ailesini bir arada tutmaya çabalayan ama dağılmasına engel olama-yan bir babanın dramı. Reşat Nuri Güntekin'in bu ünlü eserini ekranlarda uzun süre dizi olarak izledik. Ama Memduh Ün tarafından beyazperdeye aktarı-lan, Ediz Hun'un Şevket; Fatma Girik'in Leyla; Se-miramis Pekkan'ın Necla ve Cüneyt Gökçer'in Ali Rıza Bey olarak karşımıza çıktığı filmi de izlemekten geçmemek lazım.

Süt Kardeşler / Gulyabani - 1976: Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın kitabından uyarlanan Süt Kardeşler, Ertem Eğilmez tarafından beyazperdeye aktarıldı. Türk sinema tarihinde iz bırakan filmler arasında sayabileceğimiz eserde Kemal Sunal, Şener Şen, Ay-şen Gruda, Adile Naşit gibi isimler var. Hepsi bir araya gelince ortaya oyunculuk ve sanimiyet açısın-dan harika bir filmin çıkmaması imkânsız. Hem si-nemaya uyarlanacak eser hem de oyuncu seçiminde Ertem Eğilmez'in ne kadar öngörülü olduğu bu filmde de bir kez daha kanıtlanıyor. Güldüren, gul-yabani sahneleri ile geren, aynı zamanda bu kadar güzel işlenen bir senaryo seneler geçse de unutulma-mayı hak ediyor.

Zübük - 1980: Aziz Nesin'in eseri Zübük'ü Kartal Tibet yönetirken senaristliğini ise Atif Yılmaz üstlen-miştir. Zübük kelimesinin bir manası yok. Zeybek kelimesinden yola çıkarak Aziz Nesin tarafından tü-retilmiştir. Ama şuan Zübük denildiğinde zihnimizde

bir karakterin oluştuğı gerçektir. Türk siyasetçilerinin yükselişinin hicvedildiğı ve siyasi göndermelerin ya-pıldığı filmin başrolünde Kemal Sunal var. Bizi sü-rekli güldüren Sunal bu sefer farklı bir rol üstleniyor. Hem düşündüren hem güldüren dediğimiz türden bir film var karşınızda.

Uçurtmayı Vurmasınlar - 1989: Feride Çiçekoglu ta-rafindan yazılan ve filmiyle daha çok ünlü ses ge-tiren yapıt, Tunç Başaran yönetmenliğinde beyazper-deye uyarlandı. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde çekimleri gerçekleştirilen film, pek çok festivalden ödülle döndü. Ayrıca Türkiye'nin ilk Oscar aday aday olması açısından da önemli bir yere sahip. An-nesiyle birlikte cezaevinde yaşayan beş yaşındaki Ba-rış'ın gözünden kadınlar hapishanesinin öyküsü ve uçurtmaya bağlanan umut anlatılır.

Mutluluk - 2007: Kitap uyarlanması filmlerden bah-sedildiğinde son zamanlarda yapılmış en iyiler ara-sında yer alır Mutluluk. Zülfü Livaneli'nin pek çok dile çevrilmiş aynı isimli eserinden beyazperdeye aktarılan filmin yönetmenlik koltuğunda, Abdullah Oğuz var. Töre cinayetinde kurban gidecektir on yedi yaşındaki Meryem ve bu görev Cemal'e verilir. Ce-mal törelere karşı gelmez, çok kararlardır ama cezayı gerçekleştirmekte de bir türlü başarılı olamaz. Ve bu ikilinin yolları ölüme giden yolun rotasını döndüre-bilecek Profesör İrfan ile kesişir. Sosyolojik mesaj-ların fazla olduğu film, son zaman Türk yapımları arasında en iyiler içinde yer alıyor.

Birleşen Yollar - 1970: Şule Yüksel Şenler'in satış rekorları kıran eseri Huzur Sokağı, Birleşen Yollar adıyla Yücel Çakmaklı tarafından beyazperdeye uyarlanmıştır. Bu eser yakın zamanda dizi olarak da televizyonlarda gösterilmiştir. Bir sosyete kıızıyla ayrı dünyaları olan dineye bağlı bir üniversiteli gencin öyküsünün anlatıldığı filmde Feyza'yı Türkân Şoray oynarken Bilal karakterinde İzzet Günay'ı görüyoruz. ■

INNOCENCE OF MEMORIES / HATIRALARIN MASUMİYETİ

Hayallerden kurulu bir müze olur mu? Sahibi Nobel Edebiyat Ödüllü dünya çapında bir yazarsa olur. Masumiyet Müzesi, yalnızca bir edebiyat şaheseri değil aynı zamanda yedinci sanatı da besleyen hayal ürünü ama gerçek bir müze.

Orhan Pamuk'un İstanbul'a aşkı işlediği Masumiyet Müzesi ve hayali bir aşkın ete kemiğe bürünen eşsiz izleri... Başarılı belgesel ve klip yönetmeni Grant Gee'nin etkileyici ve yaratıcı gözünden aşk dolu bir Orhan Pamuk efsanesi: Masumiyet Müzesi...

2015 | BELGESEL | 90' | İNGİLTERE, TÜRKİYE | 25 MART 2016

HASRET YEARNING

Küçük bir film çekim ekibi, İstanbul hakkında bir TV filmi çekmek üzere Almanya'dan şehre gelir. Bir gün, kurgu odasında, yönetmen ham filmlerde çekimler sırasında görmediği bazı şekil ve suretleri fark eder. Kamera, hayaletleri yakalamıştır. Durumu takıntı haline getiren yönetmen, günden karanlığa, yaşayan şehirden geçmişin şehrine doğru geçerken İstanbul'un birçok yönüne de değinecektir: Eski mahallelerin yıkılması ve yenilenmesi, göçmen işçiler, hükümete karşı direniş, şehirde yaşayan çok çeşitli dinler ve topluluklar, İstanbul'un tufan derecede melankolik özü... Hasret, Türkiye prömiyerini, film ekibinin katılımıyla Filmekimi'nde yapıyor.

2015 | DRAM | 82' | ALMANYA, TÜRKİYE | 11 MART 2016

A PERFECT DAY HARİKA BİR GÜN

Uluslararası yardım görevlisi Sophie (Mélanie Thierry), arkadaşları B ve Mambu ile birlikte terk edilmiş bir bölgedeki savaşa rağmen çalışmalarını sürdürmektedir. Sophie ve arkadaşları, su kaynağını her ne pahasına olursa olsun korumak isteseler de gerek Birleşmiş Milletler bürokratları, gerekse yerel çeteler işlerini zorlaştırmaktadır. Sonunda bağlı oldukları yardım kuruluşunun üst düzey bir görevlisi olan Katya'nın gelişiyse işler iyice karışır.

2015
DRAM
106'
İSPANYA
18 MART 2016

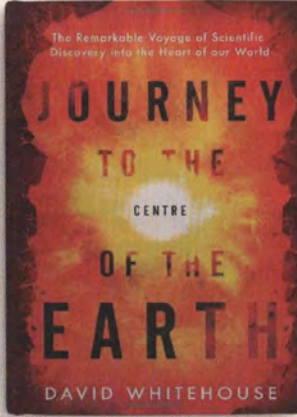

KUNG FU PANDA -3

2015
ANIMASYON - AKSIYON - MACERA
90'
AMERİKA
18 MART 2016

Panda ayısı Po, antik Çin'deki Barış Vadisi'nde ucuz bir restoranda garson olarak çalışmaktadır. Kung fu fanatığıdır ama vücudunun şekli son derece hantal ve biçimsiz olduğu için kung fu dövüş sanatını bir türlü en iyi şekilde sergileyemez. Po'nun en belirleyici özelliklerinden birisi de antik Çin'deki hayvanların en tembeli olmasıdır. Bu arada Barış Vadisi'nin kapısına birbirinden güçlü düşmanlar dayanmıştır. Eski bir efsaneye göre günün birinde bir kahraman doğacak ve halkına (vadi sakinlerine) mutlak kurtuluşu ve huzuru armağan edecektir.

İlk hikayesiyle büyük yankı uyandıran Kung Fu Panda, serinin son filmini bu ay bizlere sunacak.

Journey to the Centre of the Earth
David Whitehouse

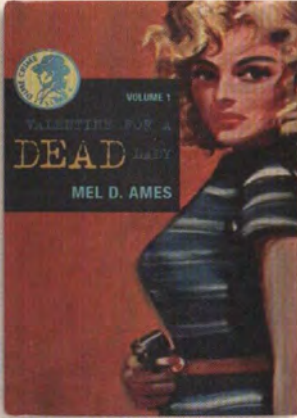

Pan de limón con semillas de amapola
Cristina Campos

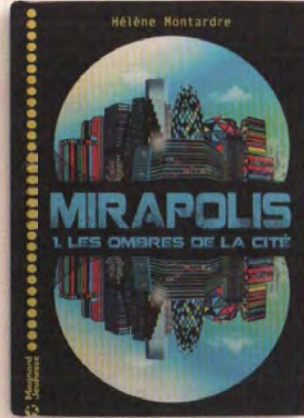
BBC Science'ta program hazırlayan Dr. David Whitehouse'tan alışılmadık bir biyografi! *Journey to the Centre of The Earth*'te hiç tahmin edemeyeceğiniz bir yolculuğa çıkacaksınız. Gezegenimizin tarihi, dünyanın çekirdekindeki sıcaklığa, hasınca, kristallere ve minerallere yazılmıştır. Henüz hareketlenmemiş volkanik dağlar, deprem bölgeleri, her zaman başımızın üstünde doğup batan güneş, devamlı olarak dünyanın çekirdeğinde bazı şeylerin kendini tekrarladığının bir göstergesidir. Deprem bilimciler gezegenimizin içinde ayrı bir gezegenin olduğunu farz ediyorlar. Büyük bilgisayarlarla yapılan üç boyutlu ölçümler sonucu, dünyanın çekirdeğinde, büyük volkanların içinde büyük demir bloklar olduğunu görüyoruz. Bu, henüz çözülmeye çalışılan bir alan. Fakat bildiklerimiz hiç de az değil. Whitehouse'un bizi çıkardığı bu büyüleyici yolculuk, dünyanın derinliklerinde yaşananları anlatıyor. Kitap, gezegenimizin varlığına, tarihine dair yeni şeyler söylüyor.

Meltem Yılmaz'ın 'Soraya'sıyla birlikte sinemaya uyarlanma potansiyellerinden ötürü "Books at Berlinale" programına seçilen 11 kitaptan biri! İki kız kardeş Anna ve Marina birbirlerini en son gördükleri zamandan 15 yıl sonra Mallorca'da buluşurlar. Tanımadıkları birinden kendilerine bir değirmen ve fırın miras kalır ancak bunları satmaya karar verirler. Birbirlerinden farklı olan kardeşlerden Anna, zenginlik ve lüks içinde ama artık sevmediği kocasıyla bir adada yaşamaktadır. Marina ise bir STK aracılığıyla bir üçüncü dünya ülkesinde doktorluk yapmaktadır. Bir anda karar değiştiren Marina değirmeni ve fırını satmayıp bunu kendilerine miras olarak bırakan Lola Moli'nin kim olduğunun peşine düşer. Bu arayışı sırasında ekmek pişirmeyi, kek yapmayı, ailesinin sır dolu geçmişini ve hep önyargılı olduğu Anna'nın aslında nasıl bir insan olduğunu öğrenir. Ardından iki kız kardeş kaybettikleri zamanı geri getirmenin peşine düşer.

ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

Valentine for a Dead Lady
Mel D. Ames

Mirapolis T. 1: Les Ombres de la cité
Hélène Montardre

Yeni bir suç romanı dizisi doğuyor: Dime Crime. Mel D. Ames'in cesur dedektifi Cathy Carruthers dizinin ilk kahramanı. Mike Shayne Mystery Dergisi'nde basılan Teğmen Carruthers hikayeleri çok beğenilince hemen kitaplaştı. Dedektiflerin erkek egemen dünyasına yaratıcı bir yenilik getiren Carruthers, yozlaşmış bir şehirde suçlulara karşı hızlı bir başlangıç yapıyor. Kitap beş öyküden oluşuyor. Carruthers dolandırıcıların foyalarını ortaya çıkarırken ve ince ayrıntılarla kurgulanmış cinayetleri ustalıkla çözerken çok eğleneceksiniz. Dizinin devam kitapları ise Bankier'in *Songs in the Key of Death* kitabı ile ünlü yönetmen Peter Sellers'in *This One's Trouble* adlı öyküler seçkisi. İkinci kitap müzikle ilgili suç hikayelerinden oluşuyor. Ellery Queen'in "kimse müziği ve suçu öykülerinde onun gibi birlikte kullanamaz" dediği Bankier'in bu öyküleri seriyi güç katıyor. Serinin üçüncü kitabı ise "Kanada gizem edebiyatı rönesansının anahtar figürü" Sellers'a ait.

Dünyadan ayrılmış, görünmez bir şehir. Elitlerin zevki için inşa edilmiş görkemli Üst Şehir ile kasvetli Alt Şehir arasına sıkışmış bir toplum. Şehirdeki sahte huzur ve sessizlik, gizemli kütüphaneci Nakat'ın Barral'dan gelen aramaya cevap vermesiyle bozulur. Barral ölmek üzeredir ve gizemli şehir Vessel'in çok değerli ve gizli haritasının yerini sadece Nakat'a söyleyecek kadar vakti kalmıştır. Nakat bu gizemli şehir Vessel'den Büyük Konsey'in haberinin olduğunu düşünür ve sonsuza dek küçük bir tünelde bu haritayla saklanacak hali yoktur. Angueo, Dış Ses'ten gelen emirlerin hiç sorgulamadan gerçekleştirildiği sıkıcı Alt Şehir'de yaşıyan bir gençtir. Angueo diğerlerinden farklı biridir, her nasıl olmuşa duygularını ve zekalarını kısıtlayan o korkunç öğretileri kendini korumuştur. Nakat bu gençteki farklılığı görür ve ona gizlice okumayı öğretir. Angueo'nun öğrendikleri artınca hep daha fazlasını, Alt Şehir'in duvarlarının ardındakileri de öğrenmek isteyecektir.

KİTAP VİTRİNİ

Hatice Yalçın

**Bilimsel Düşüncenin
Kısa Tarihi**
John Henry
Akılcıların Kitapları

Bilim tarihini eski paradigmaların dışına çıkararak yepyeni bir bakışla yazan John Henry, bilim tarihini toplumsal, kültürel, tarihsel bir bağlama oturtuyor; doğanın ve insanlığın bilime olan irrasyonel katkılarını da ıskalamıyor. Meraklıları için başucu kitabı.

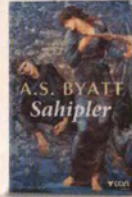
**Buzda Yürüyüş /
Münih-Paris**
Werner Herzog
Jaguar Kitap

Yeni Alman sinemasının büyülu yönetmeni Herzog, Paris'te ölmeye yatmış eleştirmen Eisner'i görmeye Münih'ten yola çıkar. Bu yolculuğu yürüyerek tamamlar. Kitap işte bu içten dışı dönüşen yolculuğun mistik hikayesi.

**Yağmur Dinecek
Kimse Bilmeyecek**
Harun Candan
İletişim Yayıncılık

Harun Candan'ın ikinci romanı stürükleyici bir ada entrikası. Candan'ın dünya alegorisi olarak kurguladığı bu her dem yağmurlu ada öyküsünde romantizmin de polisiyenin de lezzeti var.

Sahipler
S. Byatt
Can Yayınları

Sahip olmak nedir? Kaç anlamı vardır? Sahipliğin sınırları nerede biter? Ölmüş yazar artık metnine sahip midir? İnsan insana sahip olabilir mi? Bu sorularla örülmüş, çelişkilerin çağı Victoria devrinin trajik romanı.

**Kafatasının Etrafında
Yolculuk**
Frigyes Karinthy
Fabula Kitap

Neşterle değil kalemle yapılmış ve çok uzun sürmüş bir beyin ameliyatı. Bu kitabın özeti bu. Beyindeki tümörle birlikte hayatı geri dönüşüz olarak değişen yazar Karinthy'nin otobiyografisi romanın da ötesine geçiyor.

Yusufçuk
Michell Bussi
Pegasus Yayınları

Henüz DNA testinin olmadığı yıllar. Uçak kazasından kurtulan bir bebek ve bu bebek bizim diyen iki aile. Bu bebek uğruna işlenen cinayetler, kurulan komplo-lar. Grangé havasında bir roman.

Bir Başka Paris
M. Orhan Okay
Dergâh Yayınları

Tanzimat'tan beri Paris Türk yazar ve düşünürlerinin adeta ikinci vatanı. Türk aydınının ezeli Pantéon'u Paris'i bir de Orhan Okay'dan okumak isteyenlere... Kapsamlı, derinlikli ve çok kişisel bir şehrengiz.

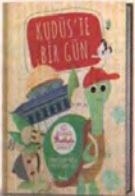
Yaratıcı Okurluk
Marcel Proust
Palto Yayınevi

Büyük romancı Proust da elbette o kutsal kanunun en büyük örneklerinden. Yani iyi yazar olmak için iyi okur olmak. Yaratıcı Okurluk'ta da bunu anlatıyor. Kitap arasındaki çok boyutlu ve sarsılmaz ilişkiyi.

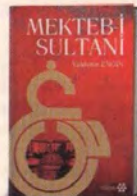
1979 Kabe Baskını
Yaroslav Trofimov
İyidüşün Yayınları

İslam dünyasının hafızasında pek de yer etmemiş, tarihi layıkıyla yazılmamış bir olayın yani 1979 Ka'be kuşatmasını anlatan kitap nihayet Türkçede. Gazeteci Trofimov kanlı biten bu vakayı tüm detaylarıyla anlatıyor.

Kaplumbağa Battuta
Günlükleri 2:
Kudüs'te Bir Gün
Zeynep Sevd Pakso /
Profil Yayıncılık

Zeynep Sevd Pakso'nun Kaplumbağa Battuta'sı yolculuğa Kudüs ile devam ediyor. Türkçe çocuk edebiyatının süper kahramanı Battuta gezerken öğretiyor ve koca bir coğrafyayı çocuklarla paylaşıyor.

Mekteb-i Sultanı
Vahdettin Engin /
Yeditepe Yayınevi

Türkiye'nin büyük kurumlarından Galatasaray Lisesi, Türkiye'deki "kültür savaş"ının kutsanan / lanetlenen sembollerinden biri. Kendisi de Sultanili olan tarihçi Engin, işte böyle önemli bir kurumun tarihini bütünüyle arşivlere sadık kalarak yazdı. Çarpıcı bir monografi.

01

MART

DUYMAK VE DİNLEMEK FARKI

“Günlük Sesler: Sesi Gündelik Hayat Üzerinden Keşfetmek” sergisi, kent yaşamında kanıksadığınız bu sebeple de duymazdan geldiğimiz sesleri fark ettirmek üzere ziyaretçiyle buluşuyor. Farklı bölümlerden oluşan sergi, “İstanbul’un Sesleri” kısmında, ziyaretçilere kendi sesleri ile etkinliğin bir parçası olma imkânı sunuyor. Ayrıca, sergi Türkiye’de ilk kez bir sergide kullanılan Dolby Atmos ses teknolojisi ile de öne çıkıyor.

Tarih : 08 Ocak - 20 Mart 2016

Yer : Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi

01

MART

HAYATIN HEM
RESMEDENİ HEM
SEYİRCİSİ; İNSAN

Ayça Şen, ikinci kişisel sergisi olan “Nereden Baksan”da, otobiyografik elementlerden esinlenerek doğmak, büyümek, yaşlanmak ve ölmek üzerine çalışmalarıyla ziyaretçilerle buluşuyor. Şen, radyoculuk kariyerinin de etkisiyle albüm kapakları ve popüler çizgi karakterlerden de ilham alıyor.

Tarih : 07 - 24 Mart 2016

Yer : Galeri Merkür

01

MART

28. ENKA KÜLTÜR
SANAT TİYATRO
BULUŞMALARI

ENKA Kültür Sanat, ‘müzik’, ‘tiyatro’ ve ‘açık hava’ olmak üzere üç farklı etkinlik döneminde sanatın her dalından sanatçıları ve eserlerini seyircisiyle buluşturuyor. Şubat-Mart döneminde ise ağırlıklı olarak tiyatro oyunlarını sahnesinde geçiriyor. Bu yıl 28. kez gerçekleştirilen etkinliklerin tiyatro bölümünde 10 farklı oyun sahnelenecek.

Tarih : Şubat, Mart 2016

Yer : ENKA

01

MART

KADIN ve
GÖLGESİ

Yüzyıllardır kadının kimlik-sizleştirilmesi ve metalaştırılması mücadelesi verilen bir insanlık sorunu olagelmıştır. “Gölgedeki Kıvrımlar” sergisi, beş çağdaş sanatçıyı bir araya getirerek, kadının var olma çabasını ele almıştır. Bu bağlamda kadının gündelik hayatta maruz kaldığı durumları, şiddeti gibi konular eserlerin teması olmuştur.

Tarih : 27 Ocak - 19 Mart 2016

Yer : M-Art Gallery

EDİTÖR TEYAKKUZDADIR

Bilge Sanıcı Sel Yayıncılık

Sel Yayıncılık Türk ve dünya edebiyatının yanı sıra, DüşünSel, KentSel, Kadın Kitaplığı, LGBT Kitaplığı, Yaşam Kitapları, Geceyarısı Kitapları gibi farklı diziler altında kuram, araştırma, inceleme türünde eserlere de hayli geniş bir yelpazede yer veriyor. Edebi eserleri yayına hazırlamak oldukça emek, zaman ve dikkat gerektiren bir iş iken, edebiyat dışı kitapları yayma hazırlamak; referans kaynakları araştırma, eş zamanlı okuma yapmayı da içeren, dipnot, kaynakça, dizin vb. gibi metnin kendisinden bile daha fazla zaman alan ayrıntılarla boğuştuğunuz bir süreci gerektiriyor. Dolayısıyla bu kadar farklı türde kitap yayınlanan bir yayınevinde editörlerin masasında kimi zaman kendilerine bile yer kalmayabiliyor.

Türkçe kitaplar karşılıklı güven ilişkisine dayanan ve bambaşka dinamikleri olan keyifli bir yolculuk. Editörün masasını esas meşgul eden ise çeviri kitaplarıdır ve hepsi aşağı yukarı aynı süreçten geçer; metni bulursunuz, mutlaka yayınlanması gerektiğini düşünürsünüz, buna çalışma arkadaşlarınızı ikna edersiniz, yurtdışıyla yazışmalarını yaparsınız, telif-sözleşme faslını atlattıktan sonra, çevirmenine teslim edersiniz. İşte o editörün masasını karıştıran esas süreç, metin size geri döndükten sonra başlar: Orijinal metnin doğru anlaşılması, bunun Türkçe doğru ifade edilmesinin yanı sıra bütün ayrıntılarda tutarlılık ararsınız, herhangi bir kullanım şeklini (örneğin saat 7 mi, saat yedi mi, tarihlerde yıl ve gün arasında virgül var mı, dipnotlarda sayfa numarasından önce espas verilmiş mi gibi en küçük detaya kadar) takip eder, gerekirse geriye dönüp tekrar düzeltirsiniz. Bu birinci aşamadır; sonrasında kâğıt üzerinden tekrar okunur, düzelttiler girilir, sayfa düzenini de görmek için ozalite gönderilir bu kez ve tekrar gözden geçirilir, kapak tasarımı için fikir verirsiniz, arka kapak yazarınız, kapakta baskı öncesi renkleri görmek için prova baskıyı aldırır ve renkleri kontrol edersiniz... Matbaaya gönderilene kadar editör teyakkuzdadır. Bütün bu işlemler sırasında masanın çeşitli köşelerinde kâğıt öbekleri, not kâğıtları, çay bardakları ve kül tabları birikir; bu sırada mailler, telefonlar gelmeye devam etmekte, daha önce yayınladığınız kitaplarla ilgili süreçler devam etmektedir. Dolayısıyla editörün masası, kafası kadar yoğunur ve bu hiç

EDİTÖRÜN MASASI

bitmek bilmeyen bir tempodur, hazırladığınız kitabı elinize alıp herhangi bir sorun var mı diye karıştırırken, bir sonraki ayın kitaplarını hazırlamanın derindesinizdir çünkü. Ve bütün bu sürecin tek ödülü, okurlardan gelen olumlu tepkilerdir, o kadar...

Önümüzdeki aylarda bu aşamalardan geçecek kitapların bir kısmı:

- George Orwell: *Neden Yazıyorum, Kitaplar ve Sigaralar, Balının Karnında* isimleriyle derlenen denemeler üç kitapla daha devam edecek. Orwell'in görüşlerini bütün yönleriyle sunan metinler bunlar.

- Eduardo Galeano: Şubat'ta yayınladığımız *Kadınlar* isimli derlemesinin ardından külliyata devam edeceğiz; *Ateş Anıları Üçlemesi, Zamanın Ağzıları, Tepetaklak* ve diğerleri.

-Kötünün Estetiği Dizisi: Yedi kitaptan oluşacak bu dizi, dünya edebiyatında kötülük imgesine yoğunlaşıyor.

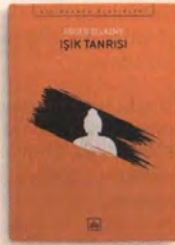
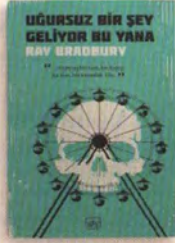
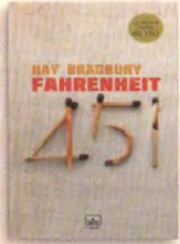
- DüşünSel ve KentSel dizilerinde: Pierre Bourdieu, Alain Badiou, Neil Smith, David Harvey gibi önemli düşünürlerin metinleri yayınlanmaya devam edecek. Henri Lefebvre'nin referans metni *Kent Hakkı* da önümüzdeki günlerde raflarda.

- James Joyce / Finnegan Vakası masamızı en çok meşgul eden işlerden biri. Almanca ve Fransızca çevirileriyle birlikte çok dilli ve derinlemesine bir çalışma devam ediyor.

John Steinbeck, Jeanette Winterson, Toni Morrison gibi külliyatını yayınladığımız yazarlar, Türkçe edebiyatta ise Ferit Edgü, Salâh Bırsel gibi isimlerin yanı sıra genç ve özgün metinlere yaptığımız ev sahipliği ise devam edecek. ■

İthaki Yayınlarında tasarladığı kitap kapaklarıyla dikkat çeken Şükrü Karakoç ile konuştuk...

ŞÜKRÜ KARAKOÇ; KAPAĞIN HİKAYESİ

Kitap kapaklarını tasarlarken dikkat ettiğin detayları üç maddede özetler misin?

Kitap çeviri bir eserse daha önceki kapaklarını araştırıyorum. Hem diğer kapaklarla benzer olmamasına özen gösteriyorum hem de kitabın konusu itibarıyla tamamen bağımsız bir kapak olmasına önem veriyorum. Minimalist kapaklar hazırlamayı daha çok seviyorum ama yerine göre bol görselli ve daha renkli kapaklar da hazırlamak gerekebiliyor. Tasarıma başlarken ilk düşündüğüm rafta nasıl görüneceği... Bunu hayal ederek çalışmak daha verimli ve keyifli oluyor.

Tasarımda iltimas gösterdiğin renkler ve yazı karakterleri var mı?

Eğer bir dizi tasarımı hazırlıyorsam renk değil de font seçimi için uzun uzun elemeler yapıyorum. Hatta bunun için en doğru yöntem en az 3-4 kitabın kapağını aynı anda hazırlayıp birlikte görmek. Böylesi çok daha sağlıklı oluyor.

Şimdiye kadar tasarladığın kitap kapakları arasında en sevdiğin tasarımı hangi kitaba ait?

Yaptığım bütün kapakları seviyorum. Ama en çok Fahrenheit 451 ve Cam Kule'si söyleyebilirim.

En beğendiğin kitap kapağı hangisi?

Zor bir soru. Aslında her kapağı kendine göre bir hikayesi var. Bu nedenle düşünmeden cevap vermek zor. Ama Ray Bradbury'nin Fahrenheit 451 ve Wells'in Görünmez Adam kapaklarını söyleyebilirim. Fahrenheit 451'in kapağını akşam geç saatte hazırlıyordum ve ofiste onlara kibrit yakmıştım. Yani Fahrenheit 451'in kapağını yaparken yayınevinin yakan bir tasarımcı olabiliyordum :)

Keşke ben tasarlasaydım dediğin yerli ya da yabancı bir kitap var mı?

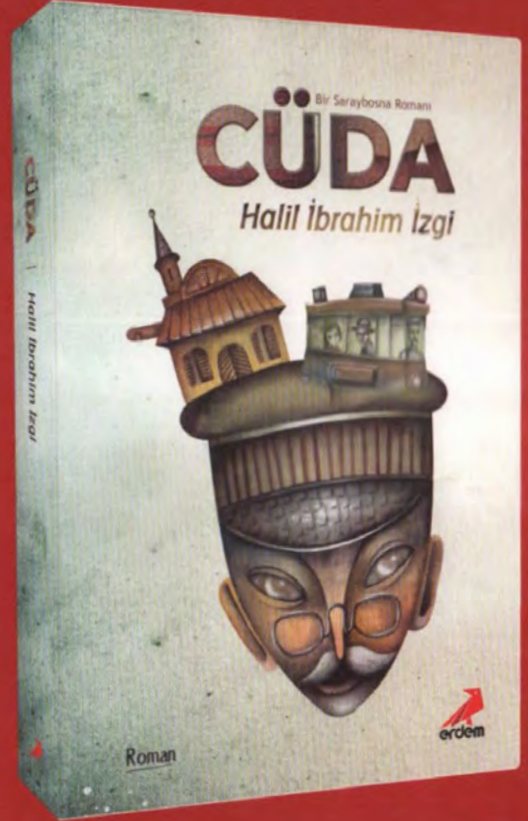
Genellikle İngilizceden çevrilen kitaplara kapak çalışıyorum. Farklı ülkelerin dillerinden çevrilen yazarların eserlerine kapak çalışmak isterdim. Son olarak da Kemal Tahir kapaklarını değiştirmeyi çok istiyordum ve en sonunda değiştirmeye başladığımız için mutluyum. ■

CÜDA

Bir Saraybosna Romanı

Halil İbrahim İzgi

Cüda, Halil İbrahim İzgi'nin kaleminden attığı her adımda hiç görmediği hayatın kalp atışlarını duymak için köklerine göç eden Cüda'nın hikâyesi. Karmaşık bir rüyanın içinde tüm geçmişini oluşturan kişiler ve Başçarşı, Vratnik... Cüda iki ayrı hikâyeyi aynı anda okumak için okuyucusunu bekliyor...

Dağıtım: Sedir Yayınları A.Ş.

Telefon: 0212 486 34 00

/erdemyayingrubu

/erdemyayingrubu

erdemyayinlari.com

erdem
YAYIN GRUBU
"okumak yaşamaktır"

Bu,
kimse için güzel ve rahat
bir dünya değil, özellikle de
farklı olanlar için.

“Bazen klasik bir bilimkurgu romanı
okumak istersiniz. *Krizalitler* tam da bu isteğinizi karşılıyor.”

Thicket Magazine